

Onsdagen den 2 maj

Kl. 10.30

*Fyllnadsval till
utskott***§ 1 Fyllnadsval till utskott**

TALMANNEN: Folkpartiets partigrupp har som suppleant i social- och utbildningsutskotten efter Marianne Lundqvist anmält Britta Gunnarsson.

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i trafikutskottet under Per Stjernströms ledighet anmält hans ersättare Stina Eliasson.

Talmanen förklarade därefter valda till

suppleant i socialutskottet

Britta Gunnarsson (fp)

suppleant i utbildningsutskottet

Britta Gunnarsson (fp)

suppleant i trafikutskottet

Stina Eliasson (c)

§ 2 Justerades protokollen för den 20 och 23 april.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:209 punkterna 1 och 2 till civilutskottet
i övrigt till skatteutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1978/79:31 och 32

Finansutskottets betänkanden 1978/79:32 och 33

Skatteutskottets betänkanden 1978/79:45 och 46

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1978/79:21

Socialutskottets betänkanden 1978/79:34 och 35

Utbildningsutskottets betänkande 1978/79:34

Jordbruksutskottets betänkanden 1978/79:24 och 28

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1978/79:31 och 34–36

Civilutskottets betänkanden 1978/79:30–32

§ 5 Internationellt utvecklingssamarbete m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:100, såvitt avser internationellt utvecklingssamarbete m. m. jämte motioner.

I föreliggande betänkande behandlades de förslag avseende internationellt utvecklingssamarbete m. m. som regeringen förelagt riksdagen i budgetpropositionen 1978/79:100, bil. 6 (utrikesdepartementet), litt. C (med undantag för C 3-5) på driftbudgeten och IV.2 på kapitalbudgeten samt i anslutning därtill väckta motioner.

De samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete hade budgetåret 1979/80 föreslagits uppgå till 4 370 milj. kr. Detta innebar en ökning med 500 milj. kr. eller med 13 % i förhållande till innevarande budgetårs anslag. De totala biståndsanslagen hade beräknats så att de skulle motsvara något mer än innevarande budgetårs nivå på 1,014 % av bruttonationalprodukten till marknadspris.

(Redovisning av utskottsbetänkandet intas efter anförandena i ärendet.)

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Den del av budgetpropositionen som gäller anslagen till internationellt utvecklingssamarbete och som vi har att ta ställning till i dag innehåller inga stora nyheter eller uppscendeväckande förslag från regeringen. Vårt land förutsätts hålla anslagsnivån på den rätta sidan om enprocentsmålet om vi utöver det i dagens handlingar angivna anslaget på 4 370 milj. kr. lägger till 45 milj. kr. att besluta om vid ett senare tillfälle. Vårt land har förvisso anledning att hålla sina utfästelser till u-länderna och fullfölja den målsättning som vi har satt upp för dessa. Men inte känns det särskilt tillfredsställande att med den borgerliga regeringens ekonomiska politik tvingas öka vår skuldsättning även med denna utgiftspost.

Propositionen behandlar i sin allmänna del åtskilliga av de frågor som riksdagen granskade ingående så sent som i höstas vid den principiella debatten om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete. En förnyad genomgång nu ger vid handen att vi lever på något sätt i väntans tider. Vi väntar på vad som skall komma ut av de multilaterala handelsförhandlingarna, som är i sitt slutskede inom GATT beträffande bl. a. arbetsrättsliga och sociala förhållanden i u-länderna som påverkar svenska arbetsmarknadsproblem. Vi hittar här t. ex. frågan om socialklausulen. Vi väntar på UNCTAD V i förhoppning om lösning av olika problem inom det

ekonomiska samarbetsområdet. Vi väntar oss nya öppningar i förhandlingarna med u-länder i arbetet på en ny utvecklingsstrategi. Här återfinner vi basbehoven som en nyckelfråga. Vi ser fram mot förslag om massiva resursöverföringar till u-länderna för att främja deras ekonomiska utveckling och aktivitet och samtidigt vara till nytta och stimulans för vår egen ekonomi. Vi socialdemokrater avvaktar med intresse den s. k. Brandtkommissionens arbete med samma fråga.

En sådan samlad insats för att via ökad handel mellan u- och i-länder allmänt stimulera den ekonomiska aktiviteten utesluter naturligtvis inte en prövning utifrån våra solidaritetsmålsättningar om hur resurserna fördelas, vilka internationella institutioner som skall medverka osv. En sådan resursöverföring bör ske för att möjliggöra ett steg mot en rättvisare ordning i världen, inte för att befästa rådande ekonomiska och politiska maktförhållanden.

Vi kan konstatera att länderna i den tredje världen på senare lågkonjunkturår ökat sin import från industriländerna i inte obetydlig grad. Det har gjort det möjligt för u-länderna att börja en industrialisering, men det har också medfört att de fått en stor skuldbörda. Den här importen har samtidigt skapat jobb i i-länderna; man räknar med att 2-3 miljoner arbetstillfällen har tillkommit.

Med de exemplifieringar jag gjort har jag velat rikta uppmärksamheten på det väldiga fält som väntar på att bearbetas. Regeringen har att i första hand ta initiativ i de olika frågorna.

För den överblickbara framtiden kommer bistånd i egentlig mening att spela en avgörande roll för människorna i de fattiga länderna. Det kusliga är att de fattigas antal ökar, att fattigdomen blir allt djupare för en del grupper samtidigt som rikedomerna växer för andra. Klyftorna växer mellan länderna, men inte sällan också inom länderna.

Inom världssysselsättningsprogrammet, detta stora arbete som ILO håller på med, har man klarlagt att en ensidig satsning på ekonomisk tillväxt inte förbättrar villkoren för de fattiga grupperna. Antalet arbetslösa, undersysselsatta och fattiga människor har stått på samma nivå eller t. o. m. ökat: Industrialiseringens konsekvenser är alltför litet beaktade i biståndspolitiken. Industrialiseringen är viktig, om u-länderna skall kunna öka sin sysselsättning och tillfredsställa viktiga behov, men för att en ökad industriproduktion skall komma de fattiga människorna till del måste den ekonomiska politiken vara inriktad på att tillgodose dessa gruppers behov. Vi har all anledning att uppmärksamt och aktivt påverka utvecklingen både i samarbete med programländerna och i kontakter med de internationella organisationerna, kanske framför allt ILO, i dessa frågor.

Den stora massan fattiga människor i u-länderna lever på landsbygden. För överskådlig tid måste därför jordbruket och livsmedelsproduktionen utgöra basen för sysselsättning och ekonomisk utveckling i de flesta u-länder. Jordreformer och rättvisare arrendesystem måste genomföras för att produktionen skall kunna ökas och för att alla skall få arbete. Reformer av det slaget

är nödvändiga också för en mer rättvis resurs- och förmögenhetsfördelning.

Man har inom världssysselsättningsprogrammet, f. ö. genom SIDA-anslag, kunnat göra ett antal studier av förhållanden på landsbygden i några länder i Asien, bland dem våra programländer Bangladesh, Indien och Sri Lanka. Man har därvid kartlagt hur levnadsvillkoren för människorna där förändrats under åren från 1950-talet och fram till i dag. Sju länder har berörts av denna undersökning, länder som sammantaget omfattar 70 % av landsbygdsbefolkningen i de icke socialistiska u-länderna. Resultatet visar på landsbygdsområden i kris. Befolkningsökningen är stark. De jordlösas antal ökar. Livsmedelsförsörjningen är dålig. Det är sannolikt så att levnadsstandarden successivt har sjunkit för flertalet människor. Andelen hushåll under fattigdomslinjen har ökat.

Vårt land har begränsade möjligheter att angripa problem av den här karaktären. Det behövs nationella strategier i varje land, men också ökad uppmärksamhet från de internationella organen. Vi måste kräva insatser här.

Herr talman! Jag har redan upprepade gånger talat om behov av bistånd. Tyvärr måste konstateras att tillflödet till de källor biståndet skall komma ifrån blivit allt mindre. Från den s. k. DAC-statistiken kan inhämtas hur stora bidrag som lämnas från länderna inom OECD, och man finner där att dessa i stället för att uppfylla det uppställda biståndsmålet minskar sina bidrag. Man kan konstatera att bidragen, från alla länder sammantaget som 1970 utgjorde 0,34 %, 1977 har sjunkit till 0,31 %.

Minskningen gäller i synnerhet kommitténs tre tyngsta medlemmar, USA, Japan och Västtyskland. 1977 lämnade USA 0,22 %, Japan 0,21 % och Västtyskland 0,27 % av bruttonationalprodukten. De hade tidigare år haft en högre andel. Strävandena att avbinda biståndet har inte heller lett till framgång inom OECD. Den nyss nämnda sifferserien visar att staterna i sin utgiftsbudget inte prioriterar stödet till utveckling i de fattiga länderna. Man kommer osökt att tänka på hur man låtit sina försvarskostnader öka. Världens rustningskostnader är som vi vet uppe i 2 000 miljarder kronor per år, dvs. en fördubbling i fast penningvärde sedan 1960-talets början. USA och Sovjet leder stort. Båda är små biståndsgivare. De fyra stater som investerar mest i forskning om och utveckling av vapen står också högst på listan för vapenexportörer. Tredje världen är som känt i växande grad mottagare av deras vapen. Ingen skall ifrågasätta ett lands rätt att ha sitt eget försvar, men den senaste tidens exempel på att flera allvarliga väpnade konflikter är lokaliserade till olika delar av tredje världen gör att man erinrar sig Alva Myrdals ord: "Världen köper sig allt större osäkerhet till allt högre kostnader." Frågorna om nedrustning och utveckling har ett absolut sammanhang. Det är mänsklighetens ödesfrågor.

De frågor som jag hittills har berört är väsentliga för mig. Jag har inte tagit upp dem därför att de i dag är särskilt kontroversiella. Jag är ganska övertygad om att när vi utformar vår egen strategi för att klara vår roll i alla de frågor som jag här har berört, kommer det att finnas olika meningar partierna emellan.

t. ex. när det gäller hur man skall åstadkomma en rättvis ekonomisk fördelning. Men till det får kammarens ledamöter många gånger tillfälle att återkomma senare.

Jag skall knyta an till vissa av de yrkanden som återfinns i de socialdemokratiska motionerna och reservationerna. Mina partikamrater i utskottet kommer att behandla de övriga yrkandena. Vi socialdemokrater har tidigare pläderat för en koncentration av vårt lands bistånd till färre ämnesområden, presenterade i de s. k. särskilda programmen, och till färre programländer. Vi anser att en gång programland inte måste betyda alltid programland, men vi vill i princip hålla fast vid ett långsiktigt samarbete, fastlagt i ett landprogram som arbetats fram tillsammans med mottagarlandet.

Vi har nu återigen tagit upp tanken på en genomgång av hela länderlistan, för ställningstagande av regering och riksdag. Denna gång har vi vunnit gehör i utskottet, som anbefaller regeringen att låta SIDA göra en genomgång för att bedöma utvecklingen i programländerna i belysningen av målen för svenskt bistånd och vidare biståndets effekter och erfarenheterna av samarbetet med de enskilda länderna. Kriterier och metoder för uppbyggnad och avveckling av långsiktiga samarbetsprogram får därvid prövas, säger utrikesutskottet. Vi förväntar oss nu att denna genomgång görs snart och att resultatet föreläggs riksdagen. Vi avstår ifrån att i dag och i detta sammanhang driva förslag som gäller avveckling eller minskning av biståndsprogrammen till särskilda länder. Jag vill trycka på att avsikten med den här omprövningen av länderkretsen inte minst syftar till att öppna möjligheter till samarbete med nya länder. Vi för i detta sammanhang fram det karibiska området och aktualiserar ett samarbete med Jamaica och Dominikanska republiken. Jag tog redan förra året själv upp frågan om samarbete med Dominikanska republiken. I år kommer Gertrud Sigurdsen att närmare utveckla den här frågan.

Därmed vill jag gå över till att yrka på anslagshöjningar till ett par programländer.

Jag vill börja med Kap Verde, för vilket land vi föreslår en höjning av landramen med 5 milj. kr. till 28 milj. kr. Kap Verdes försörjningssituation är mycket svår. Landet är definierat som ett av de minst utvecklade. Klimatiska förhållanden – långvarig torka – kräver stora insatser för att bevara och förbättra jord- och vattenresurserna. Landet söker motverka effekterna av sitt biståndsberoende på olika sätt. Man använder sålunda svenskt obundet bistånd för att kompletteringsköpa till andra projekt. Man använder inkomster man kan få in på att sälja livsmedelsbistånd till att finansiera arbetsintensiva beredskapsarbeten. Kap Verde har en mycket hög arbetslöshet. I mycket är biståndet en fråga om överlevnad för befolkningen i detta fattiga land. En höjning är berättigad.

Sedan vill jag föreslå en höjning av anslagsramen till Angola från 70 milj. kr. till 80 milj. kr. Jag gör det oförskräckt, fastän utrikesministern i dagarna besökt Angola och låtit meddela vad anslagsramen skulle bli.

Angola är ett land rikt på tillgångar – men ändå utarmat. Vid befrielsen lämnade 400 000 portugiser landet. Produktionsapparaten led svårt av detta.

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

Bristen på utbildad, tränad arbetskraft är mycket påtaglig. Angola drabbades av stor materiell förstörelse under inbördeskriget. Man tar sikte på en samhällsutveckling i vilken de breda folklagren får förbättrade levnadsvillkor. Skolväsendet utvecklas snabbt, alfabetisering sker, preventiv hälsovård utvecklas.

Stödet som Angola ger till SWAPO för dess befrielsekamp i Namibia har lett till svårartade reaktioner från Sydafrika med upprepade flygattacker mot flyktingläger i Angola. Livsmedelsbristen i detta land är stor. Distributionen av varor är i olag. Bl. a. detta leder till höga matpriser. Kläder och andra förnödenheter är också svåra att få tag i.

Till landets problem hör att bära ansvar för mycket stora flyktinggrupper och återanpassa en stor del av landets egen befolkning, som återvänt från en flyktingtillvaro i grannländerna.

Sverige söker koncentrera sitt bistånd till några få sektorer. Det är säkert befogat. Det gäller i första hand fiske och hälsovård. Men på en punkt tror jag att man måste tänka om, och det gäller personalbiståndet. Med den skriande bristen på kompetent folk kan det visa sig ändamålsenligt att ställa sådant till förfogande från svensk sida.

Vid ett besök i Angola för några veckor sedan förvissade jag mig om att man på ett mycket ändamålsenligt sätt kan utnyttja 80 milj. kr. under nästa budgetår.

Herr talman! Vi ser vårt förstärkta stöd till Angola som ett led i att bistärcka det hårt utsatta södra Afrika. Vi stöder alltså den uppräknings som sker genom propositionen till frontstaterna och befrielseströrelserna. Till detta vill vi emellertid lägga en uppräknings av katastrofanslaget att användas även för flyktingarbete – utan att vara bundet till visst land eller viss världsdel. Vi beskriver f. ö. i vår motion hela flyktingsituationen koncentrerad. Men flyktingsituationen är fruktansvärt svår i södra Afrika på grund av de ideliga attackerna från både Rhodesia och Sydafrika. Som jag redan skildrat i den utrikespolitiska debatten är torftigheten i levnadsmönstret för flyktinglägrens människor mycket påfallande. För de många barnen i lägren är det ödesdigert om inte förbättringar kan ske. Det är nödvändigt att vi tar fram alla tillgängliga medel för dessa ändamål.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till ett med 15 milj. kr. förstärkt bidrag till FN:s kapitalutvecklingsfond. Denna fond lyder under UNDP:s styrelse – och synes ha fått en effektiv egen administration. Anslagen har ökat. Största bidragsgivaren är Nederländerna. De nordiska länderna har ökat sina anslag, och Finland har numera kommit med. Fonden koncentrerar sin verksamhet till de minst utvecklade länderna och de fattigaste grupperna. I rask takt utvecklar man nu projekt i nära kontakt med befolkningen i dessa områden. Verksamheten är helt i linje med målen för svensk biståndspolitik. Man arbetar effektivt. Utvärderingen av projekten, som sker successivt, visar på tillfredsställande resultat. Det kan inte finnas något skäl till att vi inte skall förstärka denna del av FN:s verksamhet.

Särskilda program har jag redan nämnt i samband med frågan om koncentration. Vårt anslagsförslag på den punkten innebär att vi frigör medel

och gör det möjligt att utnyttja dessa för, som vi ser det, f. n. mera nödvändiga utgifter. Dessutom får man den koncentration som vi åsyftar och en mindre betungad administration för dessa program.

Herr talman! Det hörde nästan till ordningen under tidigare år att riksdagens ledamöter på dagen för biståndsdebatten möttes av demonstrerande, främst ungdomar, som ivrigt och uppfordrande krävde ökad u-hjälp. Man anklagade de äldre och politikerna för att inte förstå hur väsentligt och viktigt för framtiden som stödet till de fattiga u-länderna var. Någon kanske invänder att vi nu ökat anslagen till dessa ändamål, så att någon opinionsbildning inte behövs längre. Men jag tror att förklaringen till de utblivna demonstrationerna är en annan. Framtidstron hos dagens ungdom är inte så stark, och man är inte så benägen att gripa sig an de i tid och rum avlägsna problemen då man har nog med egna försörjningsproblem. Ungdomarna är osäkra om att få behålla jobbet, och en hel del – alldeles för många – är arbetslösa. Sådant skapar inte sällan en avoghet mot samhället. Man upplever ingen solidaritet och är inte heller själv beredd att utveckla någon sådan.

Attityden till orättvisorna i världen är sannolikt starkt påverkad av hur vi ser på orättvisorna i vår närhet, och det gäller framför allt i vad avser tron på att kunna påverka och förändra. Det är därför som vi inom arbetarrörelsen alltid sett grunden för en internationell solidaritet och uppoffringar för den i en motsvarande kamp för trygghet och jämlikhet i vårt eget land. Likgiltighet och passivitet i förhållandet till de internationella problemen, enkannerligen de i tredje världen, får inte slå rot i vårt land och finna grogrund bl. a. hos de unga människorna. Då kommer en framtida biståndspolitik att få det trångt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 5, 9, 11, 15 och 16.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att ta upp tre huvudområden. Det gäller för det första frågan om en systematisk och återkommande översyn av programlandskretsen och av biståndets omfattning i olika samarbetsländer samt för det andra biståndet till Vietnam och därmed besläktade frågor. Inom parentes vill jag framhålla att biståndet till Vietnam är den enda punkt där vi i centern har gått emot förslagen i regeringens proposition. Jag vågar påstå att regeringen om den hade skrivit sin proposition en månad senare, dvs. vid den tid när vi skrev vår partimotion, sannolikt hade stannat för samma belopp som vi i vår motion. För det tredje avser jag att behandla frågorna om u-landsanpassad teknik och teknologiöverföring.

Förste vice talmannen Torsten Bengtson kommer i sitt anförande att bl. a. behandla de centrala frågorna om ekologisk balans och resurshushållning i biståndssamarbetet, frågor som vi tar upp i centerns reservation nr 1.

Bland de för den framtida debatten viktigaste avsnitten i årets biståndsbetänkande är utskottets skrivning om länderkoncentration. Detta har redan understrukits av Anna Lisa Lewén-Eliasson. Denna fråga behandlades också i höstens betänkande nr 1 från utrikesutskottet med anledning av regeringens

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

principproposition. Då refererades SIDA:s yttrande över biståndspolitiska utredningens huvudbetänkande. I detta hade SIDA yrkat på att antalet programländer minskas och på att en successiv förnyelse inleds. I ett läge då anslagsvolymen uppnått enprocentsnivån och någon plan för fortsatt volymökning inte förelåg fanns det enligt SIDA skäl för en översyn av fördelningen mellan länder och för en översyn av landramar. Enligt SIDA kan en omfördelning inom ett visst totalanslag kräva fem-tio år att genomföra. Verket menar att även ett långsiktigt bistånd bör kunna få ett slut, varför Sverige i utvecklingssamarbetet med varje enskilt land bör förutskicka att biståndet i sin helhet skall omprövas till både volym och innehåll senast t. ex. efter en tioårsperiod.

I betänkandet 1978/79:1, alltså i höstas, skrev utskottet att det är väsentligt "att regeringen söker finna metoder som underlättar en kontinuerlig översyn av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll". Anna Lisa Lewén-Eliasson talar om socialdemokraternas motion, som ytterligare understryker behovet av en sådan översyn. Man har inte varit ensam i det avseendet. I höstens bistandsdebatt tog jag också upp denna fråga och sade i huvudsaklig överensstämmelse med vad SIDA anfört: "Det är olyckligt att vi har byggt upp ett system med i tiden obegränsat bistånd. För att ingen mottagare skall känna sig diskriminerad, vore det bäst om man meddelade alla att biståndet löper ut t. ex. 1985. Därefter kunde avtal om bistånd åter ingås med vissa av de nuvarande samarbetsländerna och med andra men då för en på förhand angiven begränsad tid. Till dess bör också de svenska biståndspolitiska målen konkretiseras, så att det klart framgår vilken typ av insatser svenskt bistånd kan användas till."

I det betänkande som vi nu behandlar återkommer utskottet till denna fråga och förutsätter att SIDA:s erfarenheter tas till vara. Jag citerar betänkandet: "Det är uppenbart att SIDA har en nyckelroll när det gäller att utforma metoder och skaffa fram underlag för en mera systematisk och återkommande översyn av den biståndsmottagande länderkretsen och av biståndets omfattning i olika samarbetsländer. Först i samband med en sådan översyn kan man ta ställning till biståndets långsiktiga omfattning för de olika mottagarländerna, däribland det i propositionen nämnda Swaziland och de i motionen 1771 dessutom nämnda Kenya och Lesotho."

Detta utskottets uttalande är enhälligt och måste uppfattas som en beställning till regeringen att med hjälp av SIDA presentera ett underlag för en framtida, återkommande prövning av biståndet till alla samarbetsländer. Det är klart uttalat att man inte skall fatta nya beslut om att avveckla biståndet till något programland annat än i samband med en sådan översyn. Som jag ser det, måste en självklar konsekvens av utskottets uttalande också bli, att man i väntan på översynen inte heller skall starkt öka eller minska nuvarande landramar.

Får jag därefter gå över till att kommentera centerreservationerna 7 och 12 om användningen av de pengar regeringen avsatt för Vietnam. Vi föreslår i likhet med motionen 502, att landramen för Vietnam bibehålles oförändrad på 380 milj. kr. Utskottsmajoriteten föreslår däremot en ökning av landramen

med 20 milj. till 400 milj. kr. i enlighet med propositionen. Som jag påpekat tidigare, skrevs emellertid propositionen innan Vietnam invaderade Kampuchea och innan det självt invaderades av Kina. Det är egendomligt att utskottsmajoriteten inte värderar effekten av dessa händelser på arten av det bistånd Vietnam nu är i behov av. Två ambitioner måste nu styra detta bistånd. Den ena är att fullfölja de uppgifter vi har tagit på oss, främst beträffande skogsindustriprojektet i Bai Bang och de två sjukhusen. För det är nuvarande landram på 380 milj. kr. avpassad. Den täcker även de ytterligare ännu inte avtalade insatser som kan bli nödvändiga för att säkra driften, när Bai Bang och de två sjukhusen blir färdiga.

Den andra ambitionen måste vara att hjälpa offren, inte bara för de naturkatastrofer som propositionen och utskottsmajoriteten talar om utan också för krigen. Vietnams dubbla krigssituation – man befinner sig ju fortfarande i en sådan – hindrar uppenbarligen den långsiktiga utvecklingsplanering som skulle göra en höjning av landramen meningsfull. Det är att observera att den landram vi beslutar om för 1979/80 också blir ett löfte för de följande åren. Vi skulle alltså nu lova bistånd till ett långsiktigt utvecklingsarbete, som Vietnams regering i dag inte kan planera. Om vi nu i stället lägger motsvarande medel på katastrofbistånd till Vietnam och Kampuchea, kvarstår möjligheten för oss att nästa år bedöma, om det då är lämpligt att höja landramen. Vi har i vår reservation också nämnt Kampuchea, då vi förutsätter att svensk katastrofhjälp måste sättas in där så snart förutsättningar därför föreligger.

Därefter vill jag kommentera det särskilda yttrande som vi centerpartister fogat till betänkandet under rubriken U-landsanpassad teknik och teknologioverföring. Det särskilda yttrandet anknyter dels till partimotionen 1208, dels till motionen 1767 av Pär Granstedt m. fl. Vid den översyn av gruppen samarbetsländer och länderamar, som utskottet beställt och som jag talat om tidigare, måste man utgå från att en utvecklingsplanering måste företas efter de fattigaste människornas egna förutsättningar. Skenbart kan denna ambition komma i konflikt med landprogrammeringens förutsättning, att utvecklingsarbetet skall bedrivas inom ramen för mottagarlandets, dvs. dess regerings, egna önskemål. När tillskyndarna av projekt som Bai Bang i Vietnam och Mufindi i Tanzania har försvarat sig, har de gärna krupit bakom vederbörande regeringar och skyllt på att dessa prioriterat de här projekten. Det går inte att säga att Vietnams regering prioriterat Bai Bang, såsom det har utvecklats. Det går lika litet att säga att Tanzanias regering prioriterat Mufindi, som det riskerar att bli. I båda fallen har vi missat ordet samarbete i utvecklingsarbete. Vi är inte bara finansörer, utan vi är också samarbetande rådgivare. Vi har svikit den senare uppgiften gentemot både Vietnam och Tanzania.

I den industrialiseringsprocess som är nödvändig i u-länderna kommer valet av teknik att spela en mycket stor roll. Dagens industriella teknik är utvecklad i i-länderna och utifrån deras förutsättningar. I u-länderna är det i många fall helt andra krav som måste uppfyllas. Föreställningen att u-länder skall förmås att så snart som möjligt efterlikna västerlandets industristater,

*Internationellt utvecklingsarbete
m. m.*

har i många fall lett till allvarliga missförhållanden. Varje form av ekonomisk tillväxt leder inte till bästa möjliga levnadsförhållanden för det stora flertalet människor. I många av de u-länder som visar den snabbaste ekonomiska tillväxten kan man finna en samtidig försämring för stora grupper. I sex av de sju länder som behandlas i ILO:s Poverty and Landlessness in Rural Asia steg bruttonationalprodukten per person mellan 1960 och 1973 med totalt 18 % i Indien och med 65 % i Malaysia. De andra fyra ligger däremellan. I alla sex sjönk samtidigt inkomsten för de fattigaste. Den s. k. utvecklingen hade alltså lett till ökad ojämlikhet. Anna Lisa Lewén-Eliasson tog i sitt anförande nyss upp den här problematiken.

När vi solidariskt ställer oss bakom u-ländernas krav på att få en ökande andel av världens industri, måste vi – och de – vara medvetna om att ett uppfyllande förutsätter en välbalanserad inordning av industrialiseringen i landets och regionens totala utveckling. Detta förutsätter en industri som bygger på arbetskraften som främsta resurs och inte på en i västerländsk mening avancerad teknologi, som leder till utslagning av arbetskraft och till fortsatt utarmning av jordens ändliga tillgångar. Även på industriområdet måste vårt bistånd alltså möta de fattigaste människornas mest grundläggande behov. Det bör leda till en utveckling efter folkets och landets egna förutsättningar. Det får inte leda till brutala förändringar av livsmiljö och bärande kulturmönster.

Som vi påpekar i vårt särskilda yttrande vid punkten 1.5 har industriländerna över 90 % av världens vetenskapsmän och tekniker. Det ger oss ett oerhört ansvar gentemot u-länderna. Denna kapacitet måste användas inte bara för att lösa våra problem utan också för att lösa deras. Våra tekniker och deras måste samarbeta om att ta fram en modern teknik, som verkligen tjänar deras behov och ger dem ett alternativ till västerlandets kapitalkrävande men arbetskraftsskyende teknik. Som det nu är, har de inget riktigt val.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1.7 och 12 och i övrigt bifall till utskottets förslag.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Först ett stillsamt påpekande. På s. 26 i utskottsbetänkandet anmäls att utskottet av departementet underrättats om att regeringen hade för avsikt att i kompletteringspropositionen i vår föreslå att biståndsanslaget för nästa budgetår ökas med ytterligare 45 miljoner. Anledningen skulle vara en omräkning av siffrorna, då det skulle ha visat sig att för att biståndsanslagen skall motsvara en något större del än 1,014 % av bruttonationalprodukten krävs dessa 45 miljoner. Nu har kompletteringspropositionen kommit, och där kan man på s. 77 läsa att något förslag om dessa 45 miljoner icke kommer i år utan först till nästa riksmöte.

För utskottets räkning vill jag bara konstatera detta. För egen del vill jag tillägga att filigransarbetet med tiondels eller hundradels promille förefaller en smula opåkallat. Det säger sig själv att det här måste bli fråga om runda tal som icke kan ändras i den takt som nya beräkningar framkommer, och det finns dessutom reserver. Gäller det ytterligare behov som kan uppkomma

föreligger möjligheten att rösta på de moderata reservationerna, där nya reserver anvisas med 60 milj. kr.

Nu till andra ting!

Även årets betänkande präglas av en stor enighet t. ex. i fråga om de multilaterala anslagen och andra delar av biståndspolitiken. Centern har visserligen sina reservationer och socialdemokraterna sina – till en del rör det sig om tidigare kända ting – men de egentliga meningsskiljaktigheterna kommer egentligen fram först i fråga om ländervalet och beloppen därvid. Där går det faktiskt en linje mellan oss moderater och övriga partier i utskottet – en linje som bör komma under debatt i dag, men inte bara i dag här i riksdagen utan också senare ute i landet vid möten och diskussioner.

Den meningsskiljaktighet som finns kan man kanske beskriva så här: Skall bidrag och bistånd utgå till länder utan att på minsta sätt hänsyn tas till om dessa länder samtidigt är invecklade i anfalls- eller erövringskrig? Vi måste fråga oss om det är rätt att låta bli att ta hänsyn till om en stat är aggressivt krigförande eller ej från bl. a. följande utgångspunkter:

1. Den moraliska bedömningen.
2. FN:s allmänna förbud mot krig i artikel 2:4.
3. Hänsyn till biståndsviljan i vårt eget land.
4. Hänsyn till vår alliansfria politik och hur denna uppfattas i omvärlden.

Låt mig ge en liten bakgrund, herr talman!

Enighet har i stort sett rått om att vår biståndspolitik skall ha fyra huvudmål. Den skall bidra till för det första resurstillväxt, för det andra ekonomisk och social utjämning, för det tredje ekonomisk och politisk självständighet och för det fjärde en demokratisk utveckling i mottagarländerna.

Senast i oktober i fjol fastställde riksdagen dessa mål på grundval av en proposition, som i stor utsträckning byggde på biståndspolitiska utredningens förslag.

Ser man på förteckningen över mottagarländer, finner man emellertid att dessa principer har sina modifikationer. Sålunda skall, enligt vad som direkt uttalas, de fyra målen ses som en helhet. Tillväxtändamålet skall inte vara något självändamål. Kravet på ekonomisk och politisk självständighet gäller icke alla våra biståndsländer – i varje fall icke ett land som har ett tjugofemårigt bistånds- och vänskapsavtal med Sovjetunionen och som därmed är knutet till ett av maktblocken. Den demokratiska samhällsutvecklingen är svår att konstatera i många länder. Det betonades därför av riksdagen att det inte gäller en demokrati i västerländsk mening utan att demokratibegreppet skall ges en vidsträckt tolkning. Dock hävdades – och det kravet uppställdes särskilt – att det skall vara ett folkligt deltagande i beslutsprocessen och att det kravet skall gälla alla politiska system. Kritik och avvikande mening bör kunna framföras utan risk för repressalier och övergrepp.

Hur är det då med tillämpningen av de mänskliga rättigheterna? Utskottet och riksdagen uttalade i fråga om dessa att det kan vara befogat att i särskild

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

ordning påtala fall av allvarliga kränkningar av dessa och att Sverige tillsammans med likasinnade stater – särskilt de nordiska – bör söka följa en linje som ger oss möjlighet att markera vår ståndpunkt i åtminstone de svårare fallen.

Men om ett land, herr talman, går till anfallskrig, vilka regler gäller då? Är icke i och för sig ett anfallskrig det kanske allvarligaste brottet mot mänskliga rättigheter? I varje fall uppfattas det säkerligen så av den befolkning som drabbas därav, med åtföljande plundringar, bortdrivande från hem etc.

På s. 69 i utrikesutskottets betänkande 1978/79:1 framhöll utskottet att "biståndssamarbete bygger på långsiktiga förutsättningar och att ett abrupt avbrytande av sådant samarbete är ett mycket allvarligt steg som förutsätter en ingående prövning från fall till fall". Utskottet pekade också på svårigheterna att uppställa allmängiltiga och entydiga regler och underströk än en gång: "En prövning måste sist och slutligen göras i de enskilda fallen."

Flera av de länder som nu föreslås erhålla bistånd eller få fortsatt sådant har varit eller är invecklade i krig. Man kan förutsätta att den prövning som det i föl talades om i proposition och utskottsbetänkande har ägt rum inom regeringen och nu kommer att äga rum i riksdagen. Hur utföll då denna prövning från regeringens sida? Några exempel:

Cuba: Svenskt biståndssamarbete med Cuba inleddes 1969/1970. Landet har erhållit 242 milj. kr. i svenskt bistånd. Sverige har tidigare beslutat avsluta detta bistånd efter nästa budgetår. Sverige har varit största biståndsgivare bland västländerna. Under tiden har kubanska stridskrafter engagerats i militära aktiviteter i minst 16 länder. 30 000 kubanska soldater och militära rådgivare bedöms ha varit verksamma icke bara i Afrika utan också i andra delar av världen. Särskilt uppmärksammade har på sistone varit de kubanska aktiviteterna i Eritrea, där kubaner i samarbete med östtyskar uppges leda den etiopiska krigsmakten. Antalet politiska fångar i Cuba har varit betydande – omkring 10 000. Enligt Havanna frigavs för en tid sedan 6 000 av dessa. Detta frigivande bekräftar fångarnas existens, vilket ibland har bestridits. Trots dessa förhållanden har Sverige hela tiden lämnat bistånd. I en tidskrift har utrikesministern Hans Blix nyligen förklarat att det faktum att Sverige nu kommer att avbryta sitt bistånd icke beror på Cubas militära aktiviteter utan på att behov inte längre föreligger på samma sätt som förut. Är detta utrikesministerns mening? Får man tolka hans uttalande så, att vilka militära rörelser och aktiviteter kubanska trupper än skulle delta i tusentals mil från hemlandet skulle Sverige fortsätta att ge bistånd, om det bara kommer an på nationalprodukten och den vore tillfredsställande låg?

Jag vill här tillägga att det i Sveriges riksdag inte har rått enighet om att avsluta det kubanska biståndet. Socialdemokraterna väckte i föl en motion, som avvisades, i vilken de krävde att detta bistånd skulle fördubblas. I år återkommer kravet, märkligt nog utan någon siffra – kanske beroende på att det lär bli val i september – men däremot i form av en begäran om ett kraftigt uttalande om att Cuba i fortsättningen skall ha bistånd från Sverige.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka en märklig socialdemokratisk motion, som utskottets vice ordförande nyss behandlade här i talarstolen. Det

gäller bistånd till nya länder i ett helt nytt område, det s. k. karibiska området. Det sägs i denna motion att Sverige behöver stödja vissa länder i det karibiska området. Särskilt nämns Cuba, Jamaica och Dominikanska republiken. För de senare två staterna rekommenderas ett s. k. bredare samarbete. Motivering är att statsfinanserna är dåliga i både Jamaica och Dominikanska republiken. I det senare fallet åberopas särskilt de problem som har uppstått i och med att diktaturen där helt nyligen ersatts av en demokrati. Utskottsmajoriteten har icke velat acceptera motionens tankegångar men skriver i alla fall att det är önskvärt att Sveriges samarbete med demokratiska länder i det karibiska området förstärks och att i samarbetet kan ingå svenskt stöd i olika former, vilket alltså regeringen skulle pröva. Vi moderater har avstyrkt detta. Dessa länder tillhör inte de fattigaste u-länderna. De uppfyller med andra ord icke fattigdomskravet och behovskriteriet. Förvisso finns det stora statsfinansiella problem i t. ex. Jamaica och Dominikanska republiken, i Jamaica uppkomna under den nuvarande regimen. Ej heller har Sverige anledning att åta sig ekonomiskt ansvar för den Dominikanska republiken, där de politiska förhållandena för ögonblicket tycks vara en smula invecklade.

Uppgiften i reservationen att Norge inlett biståndssamarbete med Dominikanska republiken torde icke vara korrekt. Norge har bordlagt frågan till senare i år.

Sveriges egen ekonomi, herr talman, är inte sådan att vi kan tjänstgöra som hjälpsystrar i länder som av olika anledningar och under olika regimer fått sina statsfinanser i oordning.

Etiopien: Riksdagen har tidigare underrättats om konflikter och inre motsättningar som har haft ett starkt inslag av våld och grovt undertryckande av mänskliga rättigheter. Massmord uppges ha förekommit. Sedan kriget mot Somalia avslutats – enbart i det kriget lär f. ö. 17 000 kubaner ha varit inblandade – fortsätter dock etiopierna sin krigföring i Eritrea. Vid ett tidigare tillfälle, när oroande uppgifter framkom om läget i Etiopien, frystes stora delar av det svenska biståndet. I år däremot anmäler regeringen nya insatser och ny långsiktig planering av insatserna samt en viss nyrekrytering av svensk personal. Men kriget i Eritrea fortsätter ju. Och hur är det med de mänskliga rättigheterna? Vi moderater har därför här föreslagit att om tillfredsställande garantier vid förhandlingar om nytt biståndsavtal icke vinnes i fråga om mänskliga rättigheter bör biståndet eller delar därav t. v. frysas. Vi kan inte fortsätta att utan vidare vidga vårt bistånd till ett land där vi inte fått försäkringar om att påtalade missförhållanden upphört eller är på väg att upphöra.

Vietnam: Sveriges största biståndsprojekt finns i Vietnam – Bai Bang-projektet. Sveriges största biståndsmislyckande är också Bai Bang. Detta av olika skäl. Ett av skälen är att som grund för samarbetet lades ett undermåligt avtal, vars brister utrikesminister Blix också medgav den 27 november i år i denna kammare. Riksdagen har sällan blivit så illa behandlad som i samband med detta projekt. Jag vill än en gång upprepa: Vad som en gång anmäldes till en kostnad av inemot 500 milj. kr. är i dag uppe i 1 605 milj. kr., och det

stannar icke härvid – säkerligen långt ifrån. Två miljardersgränsen kommer att överstigas innan våra avtalsförpliktelser är uppfyllda – den saken är nog klar. Våra anmärkningar från moderat håll i konstitutionsutskottet och utrikesutskottet underkändes på sin tid. I dag skulle nog många av utskottsmedlemmarna ha velat instämma i denna anmärkning.

Låt oss först ta frågan om de mänskliga rättigheterna i Vietnam. "Men brott mot de mänskliga rättigheterna förekommer i Vietnam: godtyckliga arresteringar, urusla fängelseförhållanden, familjer till fångar lämnas alltför ofta utan information. Censur, byråkrati och polisvälde råder."

Detta är skrivet av socialdemokraternas utrikespolitiska expert Pierre Schori.

Man kan tillägga att det finns masskoncentrationsläger och avspärningar, t. o. m. tortyr lär förekomma. När detta år 1978 påpekades på grundval av socialistiska källor i Frankrike, bland dem Mitterrand, blev indignationen stor på sina håll, och man sade att det var en förolämpning att ens antyda att de mänskliga rättigheterna inte skulle tillämpas i Vietnam och Kampuchea. I dag torde den indignationen vara försvunnen.

Men så över till själva krigföringen. Vietnam har lagt under sig grannlandet Laos. I dagarna meddelades det öppet att 50 000 vietnamesiska soldater befinner sig i landet.

Vietnam har framgångsrikt genomfört ett erövringskrig i Kampuchea. I dag görs ingen hemlighet av att det var 14 vietnamesiska divisioner som var avgörande även om de i sina hälar hade en kampucheanisk liten motståndsrörelse.

FN:s säkerhetsråd har också fördömt angreppet med alla röster utom två från öststaterna, liksom säkerhetsrådets medlemmar också har fördömt det kinesiska anfallet och den s. k. straffexpeditionen mot Vietnam. Sverige har fördömt anfallet mot Kampuchea och uttalat förhoppningen att de vietnamesiska styrkorna skall dra sig tillbaka. Sverige har likaledes fördömt Kinas anfall.

Men vad gagnar dessa fördömanden när de åtföljs av ständigt nya checker till Vietnam. I år föreslår regeringen att anslaget ytterligare höjs till 400 miljoner. Vietnam är därmed fortfarande vårt största biståndsmottagarland. Dessa frågor kommer senare i debatten att behandlas av Ingrid Sundberg.

Men icke nog härmed. Regeringen föreslår också att Sverige skall bidra till driften av anläggningen i Bai Bang, även sedan våra förpliktelser enligt nuvarande avtal är uppfyllda. Moderaterna yrkar däremot avslag härpå och anser att ett land som är i stånd att föra krig också bör kunna betala driftkostnader för en anläggning som de fått som gåva. Utskottsmajoriteten har icke riktigt velat godta regeringens allmänna förord för medverkan till biståndet; man säger att några bestämda kostnadsprognoser inte finns, och man säger också att riksdagen bör få tillfälle att senare pröva dessa frågor. Men utskottet har faktiskt haft tillfälle att få se vissa kalkyler, som senare betecknats som preliminära och som därmed försvunnit från utskottets bord. Av dessa kalkyler framgick då att det rörde sig om nya åtaganden på kanske upp emot en halv miljard kronor under flera år framåt, alltså utöver de 2

miljarder som skulle behövas för att få dessa anläggningar färdiga.

Jag skulle vilja säga att utskottets förklaring här är ett framsteg i förhållande till regeringens proposition men icke ett tillräckligt framsteg. I det sammanhanget vill jag gärna betona att det moderata förslaget icke innebär något omedelbart avbrytande av biståndet till Vietnam. Tvärtom föreslår vi att 200 milj. kr. skall gå till Vietnam, och vi yrkar dessutom på att reserverade medel för Vietnam skall tas i anspråk, vilket gör en ganska betryggande summa över 300 miljoner kronorsstreck. Denna summa skulle vara mer än väl tillräcklig för att se till att sjukhusdriften kunde pågå, och påståendet att den moderata motionen och reservationen skulle innebära lidanden för Vietnams barn och sjuka är helt sanningslöst och ogrundat.

De senaste händelserna i Tanzania har icke behandlats av utskottet. Även i detta fall har en bloddrypande regim skickats i väg, en mänsklighetens fiende har stoppats i sin framfart. En pressröst, i vanliga fall omdömesgilla Arbetet, har redan förklarat att Sverige inte bara borde bidra med humanitär hjälp till Uganda som redan skett, utan också att vi skulle påta oss krigskostnaderna för Tanzania. Men Sverige för faktiskt inte krig i Afrika, och vi har ingen anledning att göra det varför det förslaget verkligen borde falla under bordet så snart det framförs.

Som skäl för att Sverige inte skall låta sitt bistånd påverkas av om mottagarlandet är i anfalls- eller erövringskrig brukar sägas att vi icke sätter ett lands utrikespolitik i samband med biståndspolitik. Detta är i och för sig en god regel. Men kan ett krigsföretag kallas för utrikespolitik i egentlig mening? Är det icke snarare så att vi genom att låta vårt stöd vara orubbat, även om det till formen är indirekt, ger ett direkt stöd åt landets krig i fråga? Om vi fortsätter som om ingenting skett, stöder vi då inte i själva verket detta lands utrikespolitik sådan denna bedrivs?

Sammanfattningsvis kommer jag till följande:

Ur moralisk synpunkt är det förkastligt att icke på minsta sätt låta biståndsbeloppen påverkas av om ett land för krig eller inte. FN-stadgan förbjuder uttryckligen anfallskrig och avvisar krig som lösning på problemen. Även ur denna synpunkt är det föga överensstämmande med vår politik i FN, där vi alltid framställer oss själva som de snällaste av skolgossar, att icke låta mottagarländernas krigsföretag påverka vårt bistånd. Det kan icke heller för biståndsviljan i vårt land vara nyttigt att jättebelopp går till den svenska industrins jättebaby i Vietnam, i vars omättligen ginnungagap hundratals och åter hundratals miljoner försvinner, vilket naturligtvis sker på bekostnad av möjligheterna att lämna bistånd till andra behjärtansvärda ändamål, för vilka dessa pengar skulle kunna användas. Det kan icke heller vara i överensstämmelse med vår alliansfria politik att vi låter ett krigsföretag i det ena eller andra stormaktsblockets intresse få det indirekta stöd, som ett bistånd utgör, och låta detta bistånd pågå som om ingenting hänt.

Det har, herr talman, sagts att de socialistiska framgångarna under senare tid i delar av tredje världen har vunnits genom att revolutionära regimer, Cuba och Vietnam, tjänstgjort som spjutspetsar. Båda dessa länder har haft och har svenskt bistånd.

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

Hur borde då regeringens och riksdagens prövning utfalla?

Enligt vår mening borde Cuba aldrig ha fått något bistånd. Nya åtaganden i fråga om Etiopien borde icke ske förrän vi fått klarhet om förhållandena där. Biståndet till Vietnam bör icke omedelbart avbrytas, men det bör icke heller ökas, utan minskas – inte minst för att vi skall få en landram som ger riksdagen handlingsmöjligheter i fortsättningen och även för att ge riksdagen tillfälle att bedöma om vietnamesiska trupper – om vilka Pierre Schori så värtaligt utropar att de skall ut ur Kampuchea – kommer att lämna landet eller inte. Och några nya åtaganden i fråga om driften bör det inte bli fråga om.

Vad beträffar Tanzania har vi all anledning att avvakta vad som sker. Vi vet ännu icke hur den tanzanianska expeditionen kommer att fortsätta. Vi hoppas att Tanzania skall lämna Uganda. Därför finns det väl för ögonblicket ingen anledning till åtgärder av något slag i samband med Tanzania annat än den som tidigare omnämnts i form av humanitärhjälp till de drabbade i Uganda.

Det bör i detta sammanhang påpekas att de besparingar som moderaterna vill åstadkomma skulle användas till en ökning av flyktinghjälpmedel med 120 milj. kr., till en ökning av stödet till bl. a. missionen med 20 milj. kr. och dessutom till en reservering av medel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 4, 6, 8, 10, 13 och 14.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! När man tar del av utskottets betänkande, regeringens proposition och de tal som hittills har hållits när det gäller biståndsfrågor och u-landsfrågor finner man att dessa flödar av siffror över hur klyftorna ökar. De flödar av fraser om hur viktigt det är med solidaritet med fattiga och förtryckta i den tredje världen. Om man tittar litet närmare på alla digra luntor och alla de tal som hållits finner man den totala bristen på orsakssammanhang. Varför har klyftorna ökat? Vilken roll spelar Sverige i internationella sammanhang? Är det så att Sverige alltid befinner sig på den sida där de fattiga och förtryckta befinner sig? Eller kan det möjligen vara så att Sverige framträder med två ansikten i internationella sammanhang. Jag vill påstå att det sistnämnda är det riktiga. Biståndspolitikerna är som beaktat en del av utrikespolitiken, och utrikespolitiken bestäms av Sveriges position i den kapitalistiska världen. På ekonomins, politikens och kulturens områden är det svenska samhället fast knutet till det imperialistiska system som dominerar från USA.

Närmare hälften av den svenska industrins produktion exporteras till kapitalistiska länder. En femtedel av den svenska industrins anställda arbetar i andra länder. Ser man till Sveriges storlek och folkmängd, hör fler och större transnationella företag hemma här än i något annat land.

När utrikesutskottet och regeringen snuddar vid dessa frågor reduceras det hela till att kretsa kring två påståenden: För det första ger det arbete åt miljoner i u-länderna, alltså en form av solidaritet. För det andra ger det arbete

och välstånd i Sverige.

Båda påståendena är felaktiga. Sanningen är i stället den att Sverige medverkar till att bibehålla underutvecklingen och snedvrida u-ländernas ekonomi samt deltagar i en hänsynslös exploatering av lönarbetarna i dessa länder.

Vi bör ha i minnet att de svenska företagen har förlagt merparten av sina investeringar till sådana u-länder där regimerna har tillkommit med hjälp av generaler eller med benäget bistånd från USA och dess spionorganisation CIA, alltså regimer som totalt struntar i att föra en utvecklingspolitik som skulle häva underutvecklingen för folkmajoriteterna i dessa länder. Dessa regimer är ett villigt redskap för det internationella kapitalet. Om det är några av den inhemska befolkningen som drar nytta av exempelvis svenska företag, så är det medel- och överklassen i berörda länder.

Hur är det då med de svenska lönarbetarna? Gynnas vi av att u-ländernas arbetare sugts ut och förtrycks av svenska företag? Svaret kan bara bli ett: nej. Syftet är inte att göra investeringarna för att skaffa jobb i vårt land. Syftet är i stället att dra jobb från detta land, utnyttja fascistregimernas folkfientliga politik för att öka sina vinster, utnyttja en inhemsk överklass köpkraft för att producera dyra och för folkmajoriteterna oöverkomliga kapitalvaror samt använda relativt stora u-länder såsom t. ex. Brasilien för att göra ingrepp i andra omkringliggande u-länder. De svenska företagens investeringar i dessa u-länder är därför ett hot också mot svenska lönarbetare och de fackliga organisationerna.

De som anser att denna form av investeringar är en solidaritetshandling för fattiga och förtryckta är ingenting annat än imperialisternas försvarsadvokater. Sådana finns det som bekant gott om både i den här kammaren och i utrikesutskottet. Det finns t. o. m. de som slutit sig samman med Frans Josef Strauss i en Europas s. k. svarta international. Vad har sådana människor gemensamt med fattiga och förtryckta i världen? Vad har de gemensamt med svensk arbetarklass? Ingenting. Däremot hör de hemma på den sida som är direkt ansvarig för underutvecklingen i tredje världen och att fattigdomen ökar. Dessa borgerliga högerkrafter är inte bara passiva åskådare i denna cynism och hänsynslöshet utan de deltagar aktivt. Låt mig nämna tre exempel:

1. Medlemskapet i IDB, som innebär att de värsta förtryckarregimerna i Latinamerika stötts upp med bl. a. svenska skattemedel.

2. Inrättandet av den s. k. industrifonden, som skall bidra till att göra de svenska storföretagens verksamhet i u-länderna mer aptitlig genom att biståndsmedel blandas in.

3. Lanseringen av begreppet "ökade resursöverföringar till u-länderna", vilket om det inte konkretiseras innebär i sin förlängning ytterligare subventioner till de svenska multinationella företagens utsugning av tredje världen och upphållande av folkfientliga regimer.

Hur högerkrafterna kan få ekvationen solidaritet med fattiga och förtryckta och ekonomiskt stöd till generalerna i Chile och Argentina att gå ihop och accepteras bland partimedlemmarna är helt obegripligt. Detta gäller samtliga

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

de tre borgerliga partierna. Men allt är tydligen möjligt i dessa partier.

Att så är fallet visade sig inte minst när folkpartiregeringen med buller och bång presenterade en lag om förbud mot nyinvesteringar i Sydafrika, visserligen en bristfällig sådan. Samtidigt skickade folkpartiregeringen i väg sin kommunikationsminister till Göteborg för att inviga ett nytt handelsfartyg, som skall bidra till att handeln mellan Sverige och Sydafrika skall blomstra mer än någonsin.

Att allt är möjligt framgår också av att folkpartiregeringens handelsminister Cars här i kammaren har försvarat att Sverige säljer vapen till förtryckarregeringar runt om i världen, vapen som används mot folkmajoriteternas krav på bröd, frihet och demokrati.

Herr talman! Det jag nu berört är en viktig del av u-landspolitiken. Denna måste i första hand inriktas på direkt stöd åt dem som i dag kämpar mot förtryck och för en rättvis ekonomisk och social utveckling. Detta innebär att vi stöder en politik som leder till att styrkeförhållandena i världen förändras till imperialisternas nackdel. Om u-ländernas krav på lång sikt skall kunna tillgodoses, om förtrycket av människor världen över skall kunna upphöra, måste kapitalismens rovdrift ersättas av ett planerat utnyttjande av världens tillgångar.

Vi från vpk har naturligtvis inte väntat oss en proposition om detta från en borgerlig regering. Däremot blir talet om solidaritet falskt, när det inte finns någon enda antydning om åtgärder som kan underlätta den utveckling u-länderna eftersträvar.

Vpk anser att u-landspolitiken måste utredas på nytt. En sådan utredning måste analysera de krav som u-länderna rest i internationella organ och diskutera hur Sverige skall förhålla sig till dessa. Arbetarrörelsen fordrar en enhetlig politik för relationerna med u-länderna, där också handels- och investeringspolitiken underordnas strävandena att lägga en grund för kampen mot förtrycket.

Detta innebär att riksdagen måste ta ställning för olika medel för en selektiv u-landspolitik som ger progressiva stater allt tänkbart stöd. Sverige bör i en sådan u-landspolitik ingå avtal om ekonomiskt, tekniskt och industriellt samarbete med denna grupp av länder. Om de är intresserade, skall Sverige också sluta avtal om inköp av råvaror för stabila priser från dessa länder, i syfte bl. a. att bryta de transnationella företagens makt över världshandeln och för att öka vårt eget oberoende.

Dessa länder skall ha förtur vid fördelningen, om Sverige fortfarande sätter kvoter för import av teko och andra produkter från u-länderna. På samma sätt bör den svenska handels- och industripolitiken förändras, så att reaktionära och kapitalistiska regimer i tredje världen får så litet stöd från svenska skattebetalare och arbetare som möjligt.

De statliga garantierna av exportkrediter till kapitalistiska u-länder bör minska kraftigt.

Sverige skall lämna IDB och industrifonden skall avvecklas i enlighet med vad jag anfört om industriellt, tekniskt och ekonomiskt samarbete med progressiva u-länder.

Jag skall inte gå in på vissa frågor om Världsbanken-IDA och Asiatiska utvecklingsbanken. Eva Hjelmström kommer att ta upp dessa i sitt anförande. När det gäller befrielseörelser och situationen i södra Afrika kommer Oswald Söderqvist att redovisa vpk:s förslag.

Herr talman! Vad jag i korthet sagt om vad en svensk u-landspolitik bör innehålla betyder att de biståndspolitiska målen också skall gälla för svensk handels- och investeringspolitik gentemot u-länderna.

Till sist skall jag säga några ord om det som betecknas som biståndspolitik. Det är då främst en central fråga jag kommer att beröra, nämligen de biståndspolitiska målen och principerna för samarbetet med ett antal u-länder.

Det långsiktiga samarbete som Sverige har med ett antal u-länder har inletts med utgångspunkt i att insatserna skall bidra till ekonomisk och social utveckling, där bl. a. människors grundläggande behov av mat, kläder, utbildning och hälsovård skall tillgodoses. Man har då också från svensk sida förutsatt att landet i fråga satsar på en sådan utvecklingspolitik. I detta sammanhang har man också infört den s. k. landprogrammeringsprincipen, dvs. att det är mottagarlandets behov och prioriteringar som skall vara övergripande och avgörande för våra insatser. Vpk ansluter sig till dessa fastlagda mål och principer, men vi reagerar mot att de övriga fyra partierna bryter mot dessa. Det finns nämligen ett antal samarbetsländer som definitivt inte i sin utvecklingspolitik tillgodoser befolkningens grundläggande behov. Tvärtom gynnar man de redan privilegierade i dessa länder. Jag skall nämna några av dem: Kenya, Indien, Bangladesh, Pakistan, Sri Lanka, Lesotho och Swaziland. Jag kan också nämna Botswana med anledning av vad som framkommit om hur detta land använder svenska biståndsmedel. Den 20 april i år fanns en artikel i en av de stora kvällstidningarna med rubriken: "— — SIDA-pengarna till Botswana — De går bara till lyx och tegel ingen kan använda." Utrikesutskottet och ledamöterna i SIDA:s styrelse har — om nu uppgifterna är riktiga — godkänt detta och har dessutom godkänt nya pengar. Hur kan ni, om uppgifterna är riktiga, handla på ett sådant sätt, och varför har ni inte informerat riksdagen om på vilket sätt man använder biståndsmedel i Botswana?

Jag skall också ta upp Indien och återge vad en biståndsarbetare säger om detta lands utvecklingspolitik:

Oerhörda svårigheter möter vid varje åtgärd, varje försök till utveckling och social kontroll. Svarta pengar styr, mutor är ett måste vid varje ekonomisk transaktion. Ett beslut som fattas i en instans tunnas ut i varje lägre instans så att till slut ingenting realiseras. Kanske färdigställs på papperet den planerade skolan eller sjukhuset. Men i verkligheten existerar ingen verksamhet, allt medan den ansvarige rektorn, läkaren, kommunaltjänstemannen varje månad erhåller pengar för vad som endast existerar i de rapporter som långsamt lagras upp mot takstolarna i förvaltningsbyggnaden.

Liknande exempel skulle kunna plockas fram i fråga om också de andra nämnda länderna. Utrikesutskottet och SIDA:s styrelse känner till vad som

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

händer i dessa länder. Men man tiger och blundar för obchagliga fakta och spär på med nya miljoner till dem.

Samtidigt bedriver högerkrafterna i detta land och i denna kammare – en representant för dem talade nyss här ifrån talarstolen – våldsamma kampanjer och riktar lögnaktiga beskyllningar mot de länder där man för en utvecklingspolitik som helt överensstämmer med de svenska målen och principerna för biståndspolitik, där varje svensk krona används för att tillgodose människornas behov och där man bevisligen satsar på att häva underutvecklingen. Det är länder som inte tillåter ett fåtal människor att berika sig på andras bekostnad. Det är länder som bestämt hävdar och tillämpar principen att de själva skall bestämma över sina naturtillgångar och över hur dessa skall exploateras. Det är länder som inte tillåter att deras jordar används för att framställa produkter för den s. k. rika världen, utan som anser att jorden skall användas för att tillgodose behoven i första hand hos den egna befolkningen.

Vilka är då dessa länder? Jo, det är Cuba, Vietnam, Angola, Laos, Moçambique, Tanzania och Etiopien.

Vad vill då vpk att man skall göra med länder som Indien, Bangladesh, Pakistan, Kenya, Lesotho och Swaziland? Vill vi lämna de fattigaste och mest behövande i dessa länder utan hjälp? Nej, tvärtom! Vi anser för det första att biståndet till dessa länder inte skall bli föremål för någon höjning kommande budgetår, för det andra att riksdagen skall föreläggas en avvecklingsplan rörande biståndet i den form som det nu betalas ut. Men alternativet för dessa länders fattiga skall vara katastrofbistånd och humanitärt bistånd via vissa internationella hjälporganisationer, som har sådana kanaler att de når ut till de fattigaste med hjälpinsatser. Dessutom bör ekonomiska insatser göras till fackföreningar och andra progressiva grupper i dessa länder. Biståndet till Cuba, Vietnam, Laos, Angola, Moçambique och Guinea-Bissau bör ökas, samtidigt som man bör undersöka möjligheterna att uppta ett antal nya samarbetsländer, såsom Demokratiska folkrepubliken Yemen och Jamaica.

Låt mig i detta sammanhang också säga några ord till socialdemokraternas talesman i detta ärende, Anna Lisa Lewén-Eliasson. Hon angav som skäl för att socialdemokraterna inte i år tar upp frågan om vilka särskilda samarbetsländer man bör studera litet närmare att utskottet nu har begärt att regeringen skall göra en översyn av antalet samarbetsländer. Därför finns det enligt Anna Lisa Lewén-Eliasson ingen anledning att peka ut de länder för vilka man bör ifrågasätta ett svenskt bistånd. Det tycker jag är en mycket märklig motivering. Det borde ju tvärtom vara i ännu högre grad angeläget att nu peka ut dessa länder, så att regeringen får vissa riktlinjer när det gäller oppositionens ståndpunkter att gå efter.

Förra året tog ju socialdemokraterna bl. a. upp Kenya och ifrågasatte, om det kunde vara rimligt att fortsätta med biståndet. I år är socialdemokraterna helt tysta. Vad är det som har hänt, Anna Lisa Lewén-Eliasson? Har det på ett år ägt rum sådana fantastiska positiva förändringar i Kenya att man inte bör nämna det landet? Om jag inte tar alldeles fel begärde ni förra året 60 milj. kr.

till Cuba, men i år säger ni ingenting om biståndet till Cuba. Ni gör t. o. m. gemensam sak med de borgerliga och avstyrker vårt krav på 70 milj. kr. till Cuba. Varför denna plötsliga omsvängning? 1977 var det förvirring bland socialdemokraterna, de var i oppositionsställning, men 1978 blev det vissa intressanta förbättringar i socialdemokraternas biståndspolitik. Jag har nämnt dem här – man ifrågasatte hjälpen till Kenya osv. 1979 tar man ett steg tillbaka och fullföljer inte de riktiga tankegångarna. Vad beror detta på? Kan det bero på att 1979 är valår och att köttgrytorna hägrar, så att man inte kan föra de här progressiva förslagen vidare, väl medveten om att man inte kommer att genomföra dem, om nu regeringsmakten återvinns.

Herr talman! Det finns ytterligare ett negativt inslag i biståndspolitikerna, det bundna biståndet. Visserligen har detta minskats något i den föreliggande biståndspropositionen, men det finns enligt vår åsikt inga som helst skäl till att en viss del av biståndsmedlen skall bindas till uppköp av svenska varor. Därför föreslår vi att allt bistånd skall vara obundet.

Jag vill också säga några ord om situationen i Sydostasien. Vi vet att USA-imperialismen orsakade enorm skadegörelse i Vietnam, Laos och Kampuchea, en skadegörelse som än i dag gör sig påmind i dessa länder. Alltsedan befrielsen 1975 har exempelvis Vietnam utsatts för ständiga naturkatastrofer, varvid hundratusentals människor tvingats fly och risskördarna förstörts.

USA påtog sig enligt Parisavtalet en förpliktelse att betala krigsskadestånd. Än i dag har inte en enda krona betalats ut. I stället har USA satt i gång en gigantisk förtalskampanj och bojkott mot bl. a. Vietnam, varvid USA också fått hjälp av högerkrafterna i det här landet, främst av moderata samlingspartiet.

Vi har begärt att 100 milj. kr. i katastrofbistånd skall betalas ut till de här tre länderna. Sverige är ett av de länder som har gjort de största insatserna när det gäller katastrofhjälp till Vietnam, det vill jag understryka. Men behoven är enormt stora, varför vi anser det vara befogat att anslå ytterligare 100 milj. kr. i katastrofhjälp för de här tre länderna.

Med det sagda vill jag, herr talman, yrka bifall till motionen 1781.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! När man blickar tillbaka på 1970-talet tror jag att man skall finna att detta var den period då man började anlägga ett bredare synsätt på u-landsproblemen, började se komplexiteten och de många dimensionerna i våra förbindelser med u-länderna, då diskussionerna om u-hjälpen tycktes ha trampat ur barnskorna och så småningom stabiliserats i en bred enighet om det väsentliga i inriktningen, om urvalet av länder som får stöd, om målsättningen för biståndet och satsningen på de fattigaste länderna och grupperna, om avvägningen mellan bilateralt och multilateralt bistånd, om anslutningen till tankarna bakom en ny ekonomisk världsordning, som ger u-länderna större inflytande och en större andel av världens resurser.

Både administrationen och samarbetet med mottagarländerna har fått ökad stadga. Det visar det faktum att någon genomgripande omprövning av

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

SIDA:s organisation inte befunnits nödvändig, varken i biståndspolitiska utredningen eller i den särskilda proposition beträffande u-landsinformation och biståndets organisation som framlagts för riksdagen och som kommer att behandlas om några veckor här i kammaren.

Den grundläggande enigheten om de stora linjerna i bistånds- och u-landspolitiken bör åtföljas av en intensiv sakdebatt. En sådan har vi nu under flera år haft om länderkoncentration, avveckling av bistånd, former för industriellt samarbete med u-länderna, utformningen av vår handelspolitik gentemot u-länderna, värdet av samarbete med världsbanken och IDA etc. De debatterna fortsätter med dagens betänkande från utrikesutskottet, och jag yrkar på alla punkter bifall till utskottets hemställan. I alla anslagsfrågor innebär utskottets hemställan ett bifall till propositionen.

Enighet råder mellan alla partier om en ökning av de totala biståndsanslagen med 500 milj. kr. från 3 870 milj. kr. till 4 370 milj. kr. Utskottet har också underrettats om att regeringen i kompletteringspropositionen avser att föreslå en ytterligare höjning med 45 milj. kr., dvs. en uppräknings motsvarande 1979 års förväntade BNP-ökning, en uppräknings som gjorts efter det att anslagsberäkningen för utvecklingssamarbetet under budgetberedningen hade slutförts.

Med illa dold förtjusning gjorde sig Allan Hernelius lustig över att meddelandet till utskottet inte stämmer med vad det står i propositionen 150. Jag vill bara till honom säga: I den propositionen är det tryckfel i fråga om årtalet. Propositionen om de här 45 miljonerna kommer att framläggas i vår inom kort. Det betyder att biståndsbudgeten föreslås uppgå till 4 415 milj. kr. för budgetåret 1979/80. Det motsvarar något mer än innevarande budgetårs nivå på 1,014 % av BNP.

Med det här ligger Sverige i fråga om biståndsanslag högre än något annat OECD-land. Närmast följer Nederländerna och Norge – 1977 med 0,84 resp. 0,82 % i utbetalningar. Den genomsnittliga andelen inom samliga OECD-länder sjönk tyvärr från 0,33 till 0,31 % det året, beroende på att flera viktiga länder, t. ex. Västtyskland, Japan och USA, låtit sina anslag stagnera på ett uppseendeväckande – för att inte säga skandalöst – sätt. Här måste Sverige fortsätta att höra till dem som pläderar för ett internationellt omtänkande. Som McNamara visat skulle enbart en ökning av de här tre nämnda ländernas bistånd upp till de övrigas medeltal betyda en ökning totalt med en fjärdedel.

Det blir alltmer tydligt att en i varje land planerad långsiktig ökning, som har full politisk uppbackning, är den naturliga metoden att bryta nuvarande tendens till stagnation. Avsaknad av sådan planering kommer att drabba de fattigaste u-länderna hårt, eftersom de inte kan räkna med att i någon väsentlig grad attrahera resursöverföringar i annan form. I det perspektivet är det inte betydelselöst vad vi själva tillsammans med likasinnade länder gör. Enprocentsmålet bör vara ett golv och inte ett tak för våra biståndssatsningar. Även under kommande år måste biståndet överstiga enprocentsnivån och utgöra en växande andel av vår produktion.

Till betänkandet är fogade 16 reservationer. Sju av dem kommer från

moderaterna, som tycks ha lust att markera sin opposition nu när de inte längre är bundna av samregerandets lojalitet. En fördel med detta är att vi får en rejäl debatt om Vietnam – en fråga som jag återkommer till. Oroande är emellertid intrycket att moderaterna nu är beredda att smeka de biståndströtta och oreflekterat biståndskritiska medhårs och att de är betydligt mindre intresserade av att upplysa om svårigheterna med och komplexiteten av allt u-landsarbete.

Socialdemokraterna har avgivit sex reservationer. I flera av dem föreslås detaljusteringar i budgeten som saknar annat än formell betydelse. I fråga om Kap Verde och Angola, där majoriteten följer SIDA:s förslag om 23 resp. 70 milj. kr., vill man lägga på 5 resp. 10 milj. kr. Eftersom majoriteten ställer i utsikt extrainsatser med katastrofmedel, är skillnaden verkligen liten. Detsamma gäller den höjning av katastrofanslaget som socialdemokraterna föreslår och som ungefär motsvarar den höjning regeringen nu aviserat skall komma i kompletteringspropositionen.

De tre centerreservationerna innebär inga väsentliga meningsskiljaktigheter i förhållande till majoriteten. På de punkterna vill jag hänvisa till vad Ylva Annerstedt kommer att säga liksom också till de i enighet fattade besluten förra året med anledning av den principproposition som trepartiregeringen då framlade.

Vi skall inte blunda för att just i fråga om bistånds- och u-landspolitik kan vårt agerande få effekt också för andra länder. Tag frågan om skuldavskrivningarna för de fattigaste länderna, där det svenska initiativet hösten 1977 medverkade till att bryta isen i det tröga förhandlingsläge som uppstod efter CIEC-förhandlingarna! Bl. a. Storbritannien, Västtyskland, Holland, Finland och Danmark har nu följt efter. Sammanlagt har beslut om avskrivningar på inemot 20 miljarder kronor fattats. Sverige var också först i västvärlden att humanitärt stödja befrielseörelserna i södra Afrika över statsbudgeten. Andra länder har nu följt efter, och inom FN och dess fackorgan har liknande bistånd börjat lämnas. Dessa ansträngningar att ge de grupper som kommit i kläm genom rasdiskrimineringspolitiken en chans till utbildning och människovärdigt liv kan få stor materiell och symbolisk betydelse.

I årets budget vill regeringen öka kvaliteten på biståndet genom att minska andelen bundet bistånd. Eftersom vi vet att bundet bistånd medför nackdelar för u-länderna, i form av fördyringar, ökad byråkrati och minskade möjligheter att nå fattiga grupper, vore det en vinst att nå en internationell överenskommelse om avbindning.

Den gest regeringen nu gör har alltså ett värde i sig, och man bör hålla i minnet att den inte betyder att en mindre andel av biståndet används för upphandling i Sverige. Den gör också det nya svenska avbindningsinitiativet i DAC mer trovärdigt, eftersom vi visar vägen för andra givarländer.

Tyvärr motsätter sig moderaterna den sänkningen, och jag vill säga med dåliga argument. De hävdar att sänkningen får negativa konsekvenser för svensk ekonomi, vilket sannerligen ingen har kunnat bevisa. De säger att sänkningen försvårar en framtida ökning av biståndet vilket måste betvivlas, eftersom ökningen av upphandlingen i Sverige under senare år snarare tycks

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingsarbete
m. m.*

hänga samman med biståndets volym än med andelen formellt bundet bistånd. Upphandlingen i Sverige är mycket större än det bundna biståndet – i dag förmodligen 50 % av biståndsanslaget.

I fråga om de internationella biståndsprogrammen finns knappast några meningsmotsättningar i betänkandet. Enhälligt avstyrks kommunisternas traditionella begäran att Sverige skall gå ur Världsbanken. Ett svenskt utträde skulle minska våra möjligheter att påverka bankens politik, t. ex. beträffande IDA:s långivning. Det skulle minska IDA:s möjligheter att tillhandahålla u-länderna kapital på mjuka villkor och hänvisa dem till de kommersiella bankernas hårdare villkor. Är det det kommunisterna vill? Speciellt skulle ju det drabba de fattigaste u-länderna.

Just därför att IDA och Världsbanken utgör den viktigaste internationella källan för obunden kreditgivning vill vi från svensk sida förorda en betydande ökning av IDA:s resurser för den kommande påfyllnadsperioden. Det gör vi i medvetande om att detta får stor betydelse för den samlade resursöverföringen till de fattigaste länderna. Vi har emellertid samtidigt förklarat att vi önskar minska den svenska andelen. Troligen kommer det svenska bidraget ändå i absoluta tal att öka.

Socialdemokraterna återkommer även i år – vi hörde det från Anna Lisa Lewén-Eliasson – med ett överbud i fråga om FN:s kapitalutvecklingsfond. Man vill utöver den höjning på 5 milj. kr. som regeringen föreslagit lägga på ytterligare 15 milj., dvs. fördubbla anslaget. Redan med nuvarande andel är Sverige fondens näst största bidragsgivare efter Holland. Vi svarar för 23 % av det totala bidraget, och det är utan tvivel tillräckligt för att visa andra bidragsgivare att vi tycker fonden fyller ett viktigt behov och är värd att stödja.

Budgeten har i år en ännu mer markerad södra-Afrika-profil. Sammantaget ökas här satsningarna på enskilda länder med ca 150 milj. kr. De största ökningarna sker, förutom i Tanzania, i Moçambique och Zambia, de två frontstater som fått bära de största påfrestningarna i form av attacker och flyktingar söderifrån under den alltmer tillspetsade konfliktsituationen i södra Afrika. Till detta kommer att stödet till flyktingar och befrielseströrelser stiger från 85 till 120 milj. kr.

De finansiella landramar som regeringen föreslår överensstämmer med SIDA:s, med undantag för vissa nedskärningar för mottagarländer i Asien – Bangladesh, Indien, Pakistan och Vietnam. Samtliga föreslagna landramar har tillstyrkts av utskottet.

I fråga om landramarna finns emellertid meningsmotsättningar beträffande flera länder. Den viktigaste berör Vietnam, där moderaterna med hänvisning till att Vietnam invaderat Kampuchea och att de mänskliga rättigheterna allvarligt kränkts vill halvera biståndet, dvs. skära ned landramen till 200 milj. kr.

Jag tillhör dem som har funnit många av rapporterna i internationell press om övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter i Vietnam oroande. Det gör jag mot bakgrunden av min uppfattning att personliga fri- och rättigheter för människorna i u-länderna är lika åtråvärda som hos oss. Vi vet emellertid

också att den ekonomiska, sociala och politiska situationen i många u-länder gör det svårt att förverkliga en i västerländsk mening fungerande demokrati. Det var bl. a. mot den bakgrunden som ett enligt utskottet förra året deklarerade att vi måste "acceptera vida toleransmarginaler när det gäller länder med vilka vi har ett omfattande samarbete. För detta talar inte bara att vi normalt är bundna av långsiktiga avtal. Utvecklingssamarbete innebär också att vi ikläder oss ett moraliskt ansvar", ett uttalande som även Allan Hernelius var med på förra året.

I fortsättningen talas i samma betänkande om att "det kan ske så grundläggande förändringar i ett mottagarlands politik att det blir aktuellt att avbryta biståndet". I den kategorin placerar inte moderaterna Vietnam, eftersom man inte förordar ett avbrytande av biståndet. Över huvud taget kan man fråga sig, om några större förändringar på den mänskliga rättighetssidan ägt rum i förhållande till tidigare i Vietnam.

Både Vietnams militära intervention i Kampuchea och Kinas angrepp på Vietnam har ju Sverige klart tagit avstånd från. De händelserna och de uttalandena förändrar inte de grundläggande förutsättningarna för utvecklingssamarbetet. Abrupta nedskärningar strider bjärt mot huvudprincipen i allt välplanerat bistånd, långsiktigheten. Här rör det sig om angelägna satsningar för ekonomisk och social utveckling i ett land som blivit svårt härjat under årtionden av krig. En halvering av ramen skulle kraftigt försvåra och fördröja pågående projekt. Det skulle omöjliggöra nya insatser eller sådana insatser som kan garantera att de pågående insatserna blir färdiga och effektivt tagna i drift. Liksom regeringen anser utskottsmajoriteten driftstöd under ett övergångsskede motiverat vid de tre olika Vietnamprojekten. Det skulle enligt min uppfattning strida mot all logik att t. ex. i Bai Bang, efter det att investeringen är gjord, vägra att bistå vietnameserna med att skaffa sig den teknik som behövs för att kunna utnyttja investeringarna effektivt. Det skulle innebära risk för en oförsvarlig kapitalförstörelse, Allan Hernelius. Av dessa skäl är det som utskottsmajoriteten tillstyrker en landram på 400 milj. kr.

Skilnaden till centern i den här frågan är marginell. Centerpartisterna föreslår en landram på 380 milj. kr. och vill därutöver använda 20 milj. kr. för humanitär hjälp. Det kan noteras att inte heller utskottet utesluter att en viss del av landramen kan gå till humanitär hjälp.

Just fallet Vietnam visar hur svårt det skulle vara att tillämpa moderaternas krav på att avbryta biståndet till mottagarländer som bedriver anfallskrig eller motsvarande. Detta krav må vara populärt i biståndskritiska kretsar, men det är ohanterligt i praktisk biståndspolitik. Det skulle leda till att vi använde biståndet som utrikespolitiskt påtryckningsmedel. Jag tycker inte att Allan Hernelius kunde förklara bort det. Den principen har alltid varit främmande för svensk biståndspolitik. Vi har ofta funnit anledning att kritisera andra givarländer för att de följt en sådan politik, och ändå menar Allan Hernelius att vi nu skulle följa efter! Över huvud taget går det inte, enligt min mening, att lyfta fram ett enda kriterium vid avveckling av bistånd. Det behövs en

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

helhetsbedömning – och det begriper nog i själ och hjärta även moderaterna.

Allan Hernelius tog också upp Cuba och Etiopien, och låt mig säga att i fråga om Cuba har moderaterna i riksdagen stött samma förslag som folkpartiet och centern och kommer också av allt att döma att göra det efter den här debatten. Oss emellan råder det enighet om att biståndssamarbetet skall vara avslutat för Cuba i och med nästa budgetårs utgång.

I fråga om Etiopien har moderaterna inget annat anslagsyrkande än regeringens. Trots svårigheter har de svenska insatserna kunnat genomföras. Just med hänsyn till situationen i landet har anslagsbeloppet här i flera år legat stilla på samma nivå – 70 milj. kr. Även i år uttalar utskottet att den bristande respekten för mänskliga rättigheter inger fortsatt oro, och man utgår ifrån att svenska regeringen nära följer utvecklingen i landet.

Vidare upprepar utskottet även i år i enighet att en strävan bör vara att på sikt åstadkomma en större koncentration av de svenska biståndsinsatserna med avseende på länder och ändamål i biståndet. Man upprepar biståndspolitiska utredningens uttalande att kretsen av länder endast bör förändras med stor försiktighet. Man pekar på SIDA:s nyckelroll när det gäller att sammanställa material för att underlätta en kontinuerlig översyn av länderkretsen och av biståndets fördelning och innehåll.

Detta blir ingen lätt uppgift, eftersom åsikterna går isär beträffande vilka länder som skall drabbas av nedtrappning eller av avveckling. En översyn beställs nu för samtliga mottagarländer; först därefter vill utskottet ta ställning till de förslag om nedtrappningar som framförts beträffande Lesotho, Kenya och Swaziland.

De tidigare besluten om avveckling av biståndet till Cuba och Tunisien verkställs planenligt, om riksdagen fattar de beslut majoriteten förordar. Det innebär att biståndet till Cuba alltså avslutas med utgången av nästa budgetår, och för Tunisien planeras bistånd t. o. m. det därefter följande budgetåret.

Om till detta läggs avvecklingen av biståndet till Portugal, så är vi nere i 17 mottagarländer. Många är de tecken som tyder på att det blir svårt att uppnå någon större ytterligare koncentration. De socialdemokratiska reservationerna om Cuba, där man förordar fortsatt bistånd till det landet, och om insatser i Jamaica och Dominikanska republiken, till vilka länder man vill anslå 15 milj. kr. vardera i bistånd, är färiska exempel på hur svårt det är att vara konsekvent och hur lätt ett förslag kan ta bort effekten av ett annat.

Då är utskottsmajoriteten mera konsekvent, som förordar att Sveriges samarbete med de demokratiska länderna i det karibiska området byggs ut främst inom det bredare samarbetets ram. Därigenom får samarbetet en form som inte är underkastad koncentrationsprincipen och som inte heller har samma stränga inriktning på fattiga länder och grupper. Detta bör kunna gälla även andra länder än de båda länder som förordats i s-motionen, t. ex. Costa Rica.

För att täcka in sina ökningarna inom totalramen vill socialdemokraterna dels ta i anspråk reservationsmedel, dels hålla anslaget till Särskilda program

oförändrat – dvs. man förordar en minskning i förhållande till regeringsförslaget från 175 till 145 milj. kr.

Det är en gammal animositet mot de särskilda programmen som socialdemokraterna här håller fast vid – en inställning som är svårförståelig. Den här biståndsformen utgör ett värdefullt komplement till det landprogrammerade biståndet. Insatserna sker oftast i samarbete med FN-organ och andra internationella organisationer och avser för utvecklingsarbetet strategiska områden, där de internationella organens egna insatser är otillräckliga. Varför skulle inte Sverige kunna spela en pionjärroll också på det här området?

Herr talman! Så några ord om det bredare perspektivet – u-landspolitiken. I propositionen ingår ett utförligt avsnitt som belyser de olika ämnesområden som utgör viktiga delar av våra relationer med u-länderna. Jag tror det är ett viktigt steg – detta att ge en samlad redogörelse för verksamheter utanför och delvis även innanför det reguljära biståndsprogrammet, som har betydelse för u-landspolitiken. Därmed underlättas den sammanvägning av u-ländernas krav med våra egna intressen som måste utgöra grunden i all aktiv u-landspolitik.

Speciell betydelse får utformningen av den svenska närings- och handelspolitiken, eftersom det är på dessa områden som det finns särskild anledning att räkna med intressekonflikter. Inte ens under de senaste årens allvarliga hot mot sysselsättningen inom den svenska sko- och textilindustrin kan man hävda att svårigheterna huvudsakligen skapats genom import från u-länder, även om konkurrensen från dessa länder ökar. Ett antal studier har visat att u-landsimport förorsakar betydligt mindre arbetslöshet än den nya teknik som introduceras i i-länderna för att öka produktiviteten. McNamara refererade i ett tal förra året till en studie i Västtyskland. Denna studie berör perioden 1962–1975 och visar att för varje arbetslös som u-landsimporten skapade förlorade 48 andra jobbbara sina jobb på grund av den teknologiska utvecklingen. McNamara betonade också det ömsesidiga intresset av ökad handel, eftersom exporten till u-länderna skapar betydligt fler jobb i i-länderna än de som går förlorade på grund av u-landsimport.

Den insikten bör också ha betydelse för vår positiva inställning till insatser för att utveckla u-ländernas industrikapacitet. Detta är ett område där insatser kan ta många former, både inom det reguljära biståndet och utanför detsamma. För att vi skulle kunna föra en aktiv politik på det här området, som svarar upp mot de många önskemålen från mottagarländerna, skapades för ett år sedan ett nytt instrument, fonden för industriellt samarbete med u-länderna, SWEDFUND. Fonden har varit i verksamhet under ett halvår, och redan föreligger ca 40 olika förslag till insatser, varav flertalet avser programländerna. Beslut om den första investeringen, avseende produktion av godsvagnar i Tanzania, där den svenska intressenten är det statliga Kalmar Verkstad, beräknas bli fattat redan i maj månad. Även i år opponerar socialdemokraterna mot fonden, trots att verkligheten så tydligt vederlagt deras dogmatiskt färgade argument mot den. Det är inte så att några länder tvingas till investeringar – det är våra mottagarländer som önskar göra dessa

investeringar. Det är inte storföretag utan mindre och medelstora företag som skapas med fondens medverkan. Genom fonden skapas nya företag i form av joint ventures, genom den aktiveras teknik, personal och kapital i olika svenska företag i u-länderna. Den verksamheten, som svarar mot ett så uppenbart behov, kan inte ersättas genom de samarbetsavtal som socialdemokraterna föreslår. Det finns i och för sig inget motsatsförhållande mellan å ena sidan samarbetsavtal och å andra sidan fonden; tvärtom utgör fonden ett viktigt komplement till samarbetsavtal. Slopas man fonden efter det genomslag den nu fått, då gör man det av några svårförståeliga ideologiska skäl – inte av hänsyn till u-ländernas intresse.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! David Wirmark var bekymrad över att moderaterna enligt hans mening var på väg från samförståndet i trepartiregeringen i biståndsfrågor. Jag vill först säga David Wirmark att det faktiskt har hänt en del i dessa frågor, sedan det föregående årets biståndsproposition framlades i januari 1978. Det har hänt en del i Kambodja. Det har hänt en del beträffande Vietnam som krigförare. Och det har hänt en del även i andra områden i världen. Dessa överväganden ligger till grund för att moderaterna har ställt sig bakom de önskemål som finns i årets partimotion.

Det har också hänt det, att den svenska regeringen har förklarat sig villig att medverka till bidrag till drift av Bai Bang. Detta faktum förelåg inte föregående år. Det har också föranlett ett skärpt ställningstagande från vår sida, då vi förmenar att till de pengar som redan lagts ned i detta projekt icke skall komma nya. Det är inte så, som David Wirmark säger, att moderaterna vill vägra vietnameserna att utnyttja anläggningen. Tvärtom – vi vill självfallet att de skall få nytta av anläggningen, men vi vill inte att Sverige skall ikläda sig nya förpliktelser för lång tid framåt och till hundratals miljoner kronor. Behöver vietnameserna hjälp kan de få den på kommersiell väg. Det land som har råd att föra krig bör också kunna betala driften av den anläggning man har fått i gåva.

Sedan vill jag tillägga en annan sak. Det meddelas nu att formuleringen i tilläggspropositionen, nr 150, om att förslag om en ökning av biståndsanslaget med 45 milj. kr. skall framläggas vid 1979/80 års riksmöte är resultatet av ett tryckfel. Detta stämmer inte med de meddelanden som utrikesutskottet fått tidigare från departementet. Vi har inte svårt att förstå att ett tryckfel kan uppstå – sådant händer. Men vad vi har svårt att förstå är att under den tid som gått sedan propositionen framlades ingen underrättelse om detta fel lämnats utrikesutskottet eller riksdagens enskilda ledamöter. Propositionen framlades i torsdags för varje enskild riksdagsman. Den är daterad tidigare, den 23 april, men tryckfelet är icke rättat. Hur står det egentligen till i regeringskansliet? Vilken ordning råder i budgetdepartementet resp. utrikesdepartementet, när sådant här kan förekomma? Omedelbart när tryckfelet upptäcktes borde naturligtvis utskottet och riksdagens ledamöter ha underrättats. Meddelandet borde icke ha kommit genom ett inlägg här från talarstolen.

Herr Wirmark sade att jag gjort mig lustig över tryckfelet. Anspråken på lustigheter är tydligen mycket olika i olika partier. Men det borde väl inte vara någon skiljelinje att vi skall ställa krav på något som skall kallas lustighet. Mitt inlägg var i varje fall inte avsett som någon lustighet och var det inte heller.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! David Wirmark började sitt anförande med att säga att 1970-talet karakteriserats av en bred samstämmighet i synen på biståndsfrågorna. Det kan finnas anledning att hålla med honom till en del i den uppfattningen. Men jag tycker nog å andra sidan att den diskussion som vi redan har hunnit ha här i dag inte precis bevisar att så är förhållandet. Allan Hernelius började ju också sitt anförande med att tala om att han representerade en grupp för sig.

I dessa frågor har moderaterna representerat en grupp för sig, och det är väl ganska tydligt att man gör så även nu. Meningssamstämmigheten är väl sålunda en smula splittrad.

David Wirmark var glad över att propositionen på alla punkter vunnit utrikesutskottets bifall. Jag avslöjar väl inte någon hemlighet om jag säger att det behövdes ganska stark press för att få folkpartiet självt att hålla fast vid alla punkter. Den punkt som man hade svårast att hålla fast vid gällde just Vietnamfrågan. Jag tycker att detta skall vara klart. Jag säger det därför att det för vårt parti inte varit någon som helst svårighet att som situationen nu är följa det förslag som fanns i propositionen – mot det hyste vi inga betänkligheter.

Moderaternas inställning till Vietnam är känd sedan tidigare och deras uppfattning nu är bara ett fullföljande av den tidigare linjen.

David Wirmark karakteriserar våra särskilda förslag, vilka naturligtvis är byggda på en prioritering och politisk bedömning, som överbud eller bagateller. Det gäller våra förslag om att höja biståndet till Angola och Kap Verde och att höja katastrofanslaget med den inriktning som jag angivit. Det gäller vårt förslag om ytterligare medel till FN:s kapitalutvecklingsfond. Vi gör inte detta på en höft utan vi gör den bedömningen av FN:s kapitalutvecklingsfond att vi gillar verksamhetens inriktning. Det är en verksamhet där u-länderna i hög grad själva har inflytande. Det är alltså en kapitalkälla, som vi tycker skall stödjas från Sveriges sida.

Vad beträffar de särskilda programmen föreslår vi inte att dessa skall upphöra. Men nog är det ganska underligt att vi skall behöva lägga ned så mycket pengar för att få till stånd en vettig uppläggning och ett bra samarbete med FN:s fackorgan på särskilda områden. Till dessa fackorgan ger vi från vårt land så stort bistånd att vi borde kunna påverka denna verksamhet utan att senare behöva avsätta särskilda pengar för detta i den utsträckning som David Wirmark förespråkar.

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! David Wirmark tog upp frågan om de mänskliga rättigheterna i Vietnam och uttryckte sin oro över att invånarna där förtrycks. Jag tror inte, David Wirmark, att Vietnam är rätta landet att anklaga för att åsidosätta de mänskliga fri- och rättigheterna. Men naturligtvis är dessa rättigheter viktiga, och man måste slå larm var än i världen dessa förtrycks. Men om nu David Wirmarks engagemang skall tas på allvar, bör man också få höra vad David Wirmark anser om dessa rättigheters existens i Indien, Bangladesh och Kenya, där bevisligen tusen och åter tusen politiska fångar försmäktar i fängelserna.

Jag vill också fråga vad David Wirmark anser om förhållandena i Pakistan. Det är också ett av våra mottagarländer. Jag hade i och för sig inte några större sympatier för Ali Bhutto men jag reagerar våldsamt mot det sätt på vilket han, hans familj och hans anhängare behandlades i Pakistan. Jag reagerade mot avrättningen av Ali Bhutto. De anklagelser som riktades mot honom byggde på falska och oerhört lösa grunder.

Vad anser David Wirmark om Tunisien och alla de fackliga och politiska ledare som i dag har kastats i fängelse? De sitter nu och försmäktar i tunisiska fängelser. Det enda brott de begått är att ha slagits för den fackliga rörelsens frihet utan inblandning från en massa makthavare. Detta har renderat dem långvariga fängelsestraff. Rättegångarna mot dem har där genomförts med hjälp av ovanligt fula metoder, där hemliga polisen provocerat fram vissa händelser, vilka tagits som intäkt för att få slå till mot fackföreningsrörelsen där. Om vi skall acceptera David Wirmarks engagemang för de demokratiska fri- och rättigheterna, tror jag att det är viktigt att vi här får höra vad han anser om de exempel som jag tagit upp. Kanske skulle det då också vara bra om David Wirmark kunde tala litet mera i klartext om på vilket sätt Vietnam trampat på de demokratiska fri- och rättigheterna. På vilka uppgifter bygger David Wirmark sitt påstående?

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Hernelius vill jag säga att det ändå är så att den inställning moderaterna har redovisat i utskottsbetänkandet och i den här debatten tyder på att moderaterna är ganska klart på väg mot en mer markerad oppositionsställning i biståndsfrågorna, och jag beklagar det.

Jag tycker att moderaterna både när det gäller bundet bistånd och när det gäller frågan om avbrytande av bistånd till krigförande land spelar på opinioner som är litet farliga. Herr Hernelius måste väl ändå själv veta att man inte på detta sätt kan lyfta fram ett enda kriterium. Moderaterna kan inte ens själva i fråga om de exempel de ger på krigförande land dra slutsatsen att biståndet skall avbrytas. Man nämner Etiopien, Vietnam och flera andra länder, men i inget av dessa fall har moderaterna föreslagit ett verkligt avbrytande av biståndet. Jag tycker att det är att lura opinionen litet grand.

Vad så beträffar anslaget till driften av Bai Bang vill jag bara säga att vad moderaterna förordar är att en bila skall gå ned för Bai Bang när investeringen

är färdig. Moderaterna föreslår själva 200 milj. kr. i bistånd. Om nu vietnameserna begär att få bidrag till driften av Bai Bang inom de 200 miljonerna, så säger moderaterna nej. Det blir en ny form av biståndsplanering, om man skall fullfölja era intentioner på den här punkten. Landprogrammeringen blir helt slagen till spillo.

Till Anna Lisa Lewén-Eliasson vill jag säga att jag aldrig tvekade om de 400 miljonerna till Vietnam. De långa diskussioner som vi hade i utskottet beträffande Vietnam rörde skrivningarna på andra punkter, och jag gjorde ett försök att skapa en ännu större majoritet genom att få upp centern till en landram på 400 miljoner. Men det omöjliggjordes genom att socialdemokraterna inte ville låta tala med sig.

Vad beträffar kapitalinvesteringsfonden vill jag medge att det finns en meningsskiljaktighet i sak. Det kanske inte bara är en bagatell. Jag tycker att en svensk andel på 23 % är tillräcklig. Skulle vi gå med på socialdemokraternas förslag skulle vi komma att ligga skyhögt över den andelen. Det kan inte vara rimligt att vi skall vara så stora i ett internationellt organ.

Till Bertil Måbrink vill jag till slut säga att jag i fråga om Vietnam baserar min oro för situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna på de uppgifter som förekommit i internationell press, även vänsterpress. Läs Nouvel Observateur! Läs där de redogörelser som flyktingar från Vietnam lämnat. Det är från Vietnam de stora flyktingskarorna i dag kommer, inte från de andra mottagarländer som Bertil Måbrink nämnde.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! David Wirmark säger å ena sidan att vi bryter oss ut ur enigheten och å andra sidan att vi inte drar konsekvenserna och yrkar avslag på någonting. Båda påståendena är felaktiga. Vad vi däremot förfäktar är att man skall dra konsekvenserna av inträffade händelser. Det vill vi göra beträffande Vietnam, inte så att vi vill ha ett omedelbart avbrytande av biståndet – vi vill inte att projekteringen av sjukhusen skall upphöra – men så att vi inte skall ta på oss nya åtaganden, förrän läget är överblickbart och vi fått veta om Vietnam har dragit tillbaka sina trupper från Kampuchea.

Det var ett exempel. Beträffande Etiopien är det på samma sätt. Vi kommer att rösta för anslag till Etiopien, men vi vill ha det villkoret att vi först skall få reda på förhållandena när det gäller de mänskliga rättigheterna.

David Wirmarks inställning är att Sverige skall trampa vidare vad som än händer. Vad som än sker, skall ingenting rubba fastslagna landramar osv. Vi vill dock fastställa en landram, som ger oss möjlighet till översyn och granskning, och vi vill därmed också markera vårt ogillande av Vietnams krigföring.

Vi har fördömt Vietnams anfall på Kampuchea, säger David Wirmark. Det är riktigt. Men vad spelar detta fördömande för roll, när det enligt regeringens förslag skall åtföljas av ständigt nya och större checker, ständigt nya åtaganden och ständigt nya förpliktelser. Vi vill inte låta bilan gå för projektet Bai Bang säger David Wirmark. Nej, det vill ingen. Men vi vill däremot att vietnameserna själva, nu när de har fått en sådan gåva, skall kunna stå för

driften. Sverige bör i fortsättningen inte ta på sig ansvaret även för denna del av verksamheten i Bai Bang.

David Wirmark säger att man inte vill bygga på ett enda kriterium, nämligen krig. Nej, men David Wirmark måste väl ändå medge att det är ett mycket väsentligt kriterium, om svenska skattebetalare skall betala biståndspengar till ett land, som dragits in i en penningslukande krigföring, och Sverige därmed ger indirekt stöd åt denna krigföring och detta lands utrikespolitik. Sverige har inte ensamt gjort sådana reflexioner. David Wirmark vet mycket väl att ett stort antal länder har avbrutit eller minskat sitt bistånd till Vietnam under påverkan av vad som där har skett. Vi moderater står alltså inte ensamma på något sätt, när vi vill dra ned biståndet för att möjliggöra en landram, som ger oss handlingsfrihet i fortsättningen.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi socialdemokrater aldrig riktigt kunde förstå i David Wirmarks bemödanden att finna någon sorts gemensam linje i utrikesutskottet på bekostnad av propositionens klara yrkanden var ändamålet med denna kringgående rörelse. Jag uppfattar inte centerns ställningstagande i dag till denna fråga annat än såsom ett sätt att komma ifrån en svår politisk fråga genom att på något vis ta en annan ställning än propositionen och utskottet. Den linje som utskottet valde efter en socialdemokratisk press på folkpartiet var den enda rimliga. Vi står fast vid våra åtaganden i Vietnam.

Jag begärde ordet också för att få säga några ord om översynen av ländervalet. Det är alldeles klart som David Wirmark sade att det inte är någon lätt fråga. Det gäller att land för land pröva om resultatet av vårt samarbete, i många fall under en följd av år och i en del fall under en kortare tidrymd, har stämt med våra målsättningar och intentioner när samarbetet startades. Naturligtvis kan man få lov att dra negativa konklusioner av en sådan genomgång. Vi förutsätter emellertid att SIDA skall ha möjlighet att lägga fram ett material, som är så fullständigt att regeringen med detta såsom grund kan göra en utvärdering och komma till riksdagen med förslag. Därför, Bertil Måbrink, kommer det förslag som vi i år har lagt fram om Kenya självfallet att prövas i det sammanhanget precis som när det gäller alla andra länder. Vad vi i år har gjort är att vi i enighetens namn i utskottet inte har drivit några yrkanden utan avvaktar denna materialinsamling och den samlade bedömningen av programländer.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara notera David Wirmarks tystnad när jag efterlyste äktheten i hans engagemang för de demokratiska fri- och rättigheterna.

Sedan tror jag att David Wirmark bör vara en aning försiktig med att åberopa "internationella uppgifter" om att de mänskliga fri- och rättigheterna i Vietnam förtrycks. Enligt en sådan uppgift – låt mig nämna det – skulle madame Binh, som spelade en framstående roll i kampen för befrielse av södra Vietnam, vara försvunnen – troligtvis satt hon i något läger eller i fängelse.

Men så var det ju inte. Hon är alltså en framstående person, minister inom undervisningsväsendet i Vietnam.

Uppgiften om de 800 000 lägerfångarna – en uppgift som kom bl. a. från vietnamesiska flyktingar i Thailand – visade sig också vara felaktig. Vad var det egentligen som hade hänt den gången? Jo, en del av Thieujuntans samarbetsmän sattes i omskolningsläger, det vet vi.

En socialdemokrat som heter Johan Peanberg, som varit i Vietnam, har lagt fram en dokumentation där han punkt för punkt plockar sönder den internationellt spridda propaganda som David Wirmark åberopar. Jag anser därför att den argumentation som anförts inte är hållbar, och jag noterar än en gång David Wirmarks tystnad när det gäller alla de andra länderna som jag talade om.

Vidare förstår jag inte riktigt det här med att Vietnam har angripit Kampuchea. Men Tanzania har inte angripit Uganda – hela den biten för man undan.

Jag anser att både Vietnam och Tanzania har slagit vakt om sitt nationella oberoende, och det ifrågasätter högerkrafterna här i kammaren. Sådant får man alltså inte längre göra.

Låt Pol Pot med hjälp av kineserna, låt den blodtörstige Amin med hjälp av Libyen kasta sig över i ena fallet Vietnam och i det andra fallet Tanzania. Låt inkräktarna mörda, låt dem skövla byar. De angripna skall sitta och åse detta utan att försvara sig. Eländigare hyckleri har jag verkligen inte hört.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Hernelius: Även majoriteten har i sin skrivning om Vietnam uttalat att utvecklingen i regionen självklart påverkar också den framtida biståndsbedömningen.

Däremot vänder jag mig mot när herr Hernelius säger att vi fördömer Vietnam men att detta inte får någon effekt på biståndet. Genom den klara koppling som moderaterna vill ha mellan ett fördömande av kriget mot Kampuchea och landramens storlek blir det en fråga om, jag upprepar det, att Sverige skulle fästa utrikespolitiska villkor vid hjälpen.

Låt mig också erinra om att det ju inte är så att checkarna bara har rusat i höjden i fråga om Vietnam. SIDA föreslog 410 miljoner. Regeringen skar ner beloppet till 400 miljoner, och det är detta förslag som föreligger här i riksdagen i dag.

Det viktiga är emellertid att de grundläggande förutsättningarna för biståndet inte har förändrats. Fortfarande är Vietnam ett fattigt land med stora utvecklingsbehov. Man lider stor nöd efter många års krig.

Till Bertil Måbrink vill jag säga att jag inte hann beröra de andra mottagarländerna i mitt förra inlägg. Jag tyckte att hans genmäle var alltför generellt formulerat. Han talade om tusen och åter tusen politiska fångar, bl. a. i Kenya, vilket uppenbarligen är fel. Det fåtal politiska fångar som har funnits i Kenya har nu släppts, bl. a. den berömde tidigare parlamentsledamoten Martin Shikuku.

Jag förordar inte tystnad i fråga om de andra mottagarländerna. I vårt

betänkande förra året sade utrikesutskottet klart ut att mänskliga rättigheter har betydelse i biståndssamarbetet liksom också den demokratiska samhällsutvecklingen. Där finns klart angivet hur vi skall ta ställning till biståndet även ur dessa aspekter.

När vi reagerar på enskilda punkter, t. ex. i fråga om Tunisien eller de andra länder som Bertil Måbrink nämnde, sker det emellertid vanligen i andra former än i samband med förhandlingar om bistånd.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! I årets biståndsdebatt – liksom många gånger tidigare – finns det anledning konstatera att vi har en bred politisk samling kring huvuddragen i vår biståndspolitik. Detta är en stor tillgång. Utvecklingssamarbetets fasta förankring hos det svenska folket ger en säker grund för vårt handlande under det 80-tal som vi nu står på tröskeln till. Under de närmaste åren kommer kraven på solidaritet med u-länderna att ställas med oförminskad styrka. Samtidigt kommer vi att inse, kanske ännu klarare än nu, att det ligger i de rika och fattiga ländernas gemensamma intresse att u-länderna gör ekonomiska framsteg och förbättrar sina medborgares villkor.

Vi har också inför 1980-talet anledning påminna oss att förhållandet mellan rika och fattiga länder inte bara är en fråga om bistånd. Vårt handlande på en lång rad av områden såsom handel, krediter, tullar, industri, sjöfart och jordbrukspolitik påverkar u-ländernas möjligheter till utveckling. Reglerna för den internationella handeln och valutasamarbetet har utformats främst med tanke på de rika ländernas intressen. Därför kräver u-länderna i dag en ny ekonomisk världsordning, som tillförsäkrar dem ett större inflytande och en större andel av de samlade resurserna i världen.

Sverige har utfäst sig att verka i denna riktning. Biståndspolitiken måste därför kompletteras med en vilja att väga in u-landshänsyn vid utformningen av alla de aspekter av vår politik som direkt eller indirekt påverkar u-ländernas utveckling.

I propositionen 1977/78:135 angående riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet, som riksdagen godkände i höstas, avgav regeringen några allmänna principer för en svensk u-landspolitik. I årets budgetproposition vidareutvecklades dessa riktlinjer. Jag är glad att utrikesutskottet gett sitt stöd åt dem.

Herr talman! 800 miljoner människor i u-länderna lever i dag i absolut fattigdom med stora brister på basförnödenheter som rent vatten, mat, kläder, bostäder, utbildning och hälsovård. Att hjälpa dessa miljoner ur deras bottenlösa nöd är en självklar medmänsklig uppgift. Vi måste då i första hand stödja u-länderna i deras strävan att engagera människorna själva i utvecklingsarbetet. De måste få möjlighet till produktiv sysselsättning och till att påverka sin egen situation.

Vår utgångspunkt i biståndet och samarbetet måste alltid vara respekt för de skilda u-ländernas ekonomiska och kulturella traditioner. Länder som bedrivit jordbruk i tusentals år har ett kunnande, vars värde inte får tappas bort i någon modern nätverksplanering. Vi bör därför stimulera en fortsatt

utveckling av teknologi med utgångspunkt i de lokala förutsättningarna i varje land eller område. Vad jag nu sagt innebär också att förändringar inte kan göras hur snabbt som helst. Då uppstår, som vi sett, reaktioner mot vad som upplevs som främmande krav på förändringar av välkända livsmönster.

Biståndet måste självklart anpassas inte bara till de skilda traditionerna utan också till de skilda behoven i de olika länderna. Landprogrammeringen är en utmärkt metod härför. Samtidigt hindrar den oss inte att till våra partners framföra synpunkter som vi anser angelägna, t. ex. miljöhänsyn och behovet av särskilda åtgärder för kvinnorna i u-länderna. Jag återkommer till detta.

Under 1980-talet måste u-ländernas egna ansträngningar få gensvar i ett kraftigt ökat engagemang från de rika ländernas sida. Vi måste kräva att alla industriländer verkligen når upp till FN:s 0,7-procentsmål för offentligt bistånd. Detta krav gäller inte minst de socialistiska länderna i Östeuropa, som släpar långt efter de västliga industriländerna. Det skulle innebära ytterligare drygt 20 miljarder dollar till de 18 miljarder dollar som industriländerna i dag ger i form av offentligt bistånd. Frågan om vi uppnår detta mål kommer att spela en stor roll för utvecklingen i de fattigaste länderna. Diskussionen om andra former av resursöverföringar får inte skymma det grundläggande kravet att 0,7-procentsmålet uppfylls – än mindre tjäna som förevändning att ingenting göra. Att 0,7-procentsmålet uppfylls är också av betydelse för u-världens tilltro till i-ländernas beredvillighet till ett konstruktivt internationellt samarbete. Det har vi sagt många gånger tidigare och vi kommer att säga det igen vid FN:s konferens för handel och utveckling – UNCTAD V – nu i maj i Manila.

Att biståndet ökar är alltså väsentligt, särskilt för de fattigaste u-länderna. Samtidigt måste vi ha klart för oss att det – särskilt på den nu alltför låga nivån – spelar en begränsad roll för u-ländernas samlade kapitalförsörjning. För flertalet u-länder är exporten och kapitalupplåning på kommersiella villkor helt avgörande faktorer för deras möjligheter att finansiera sin import och därmed en stor del av utvecklingsinvesteringarna.

Mot denna bakgrund – och också av hänsyn till vårt eget intresse av en expanderande världshandel, som är starkt beroende av u-ländernas ekonomiska tillväxt – har vi skäl att främja såväl u-ländernas kapitalförsörjning som deras exportmöjligheter. De starkare u-länderna kan låna i kraft av sin kreditvärdighet. Vi kan räkna med att i-länderna har ett stort egenintresse av att främja denna kapitalöverföring, som underlättar finansieringen av i-ländernas export. Betydligt svårare är det för alla de ekonomiskt svagare u-länderna, som inte på egen hand har möjlighet till någon större upplåning. Det ligger i i-världens intresse att hjälpa till också med dessa länders kapitalförsörjning. Industriländernas bistånd till dem och garantier i olika former för deras upplåning är av växande betydelse. Stöd till Världsbanken och de regionala bankerna och exportkreditgarantier är exempel på hur dessa länder kan bistås i sin kapitalförsörjning. Här kanaliseras mycket stora kapitalresurser till u-länderna för ganska måttliga insatser i de förmedlande

institutionerna. De insatser som medlemmarna inbetalat i Världsbanken har sålunda genererat ett 14 gånger så stort kapitalflöde till u-länderna.

Från svensk sida deltar vi nu aktivt i den internationella diskussionen om nya typer av åtgärder för att underlätta de svagare u-ländernas tillgång till kapital.

För att främja u-ländernas exportmöjligheter bör vi bekämpa den tendens till protektionism som finns i i-länderna och som också gör sig påmind i Sverige. Det är mot denna bakgrund som jag välkomnar den uppgörelse som nyligen träffats inom GATT. Den innebär betydande tullsänkningar och överenskommelser som reglerar de allt viktigare icke-tariffära handelshindren, dvs. de som inte gäller tullar. Detta bör vara till nytta för såväl i-länder som u-länder.

U-länderna har ännu inte gett besked om de kommer att skriva på det framförhandlade avtalet. De menar att deras intressen inte tillgodosetts i tillräcklig utsträckning. Vi kan inte förneka att de har visst fog för den ståndpunkten. Samtidigt är det vid förhandlingar oftast så att alla parter får ge efter på sina krav, och jag är säker på att GATT-avtalet, om det verkligen lyckas hålla tillbaka protektionismen, även tjänar u-ländernas långsiktiga intresse.

Herr talman! Världen har ganska nyligen kommit att inse vikten av att vårda miljön och att vidmakthålla den ekologiska balansen. Vår nedsmutsade industrivärld gör att vi inte längre kan blunda för detta. Också i u-länderna upptäcker man att ingen utveckling på sikt är möjlig som rubbar den ekologiska balansen och förstör miljön. I många u-länder breder öknarna ut sig på grund av skogsskövling, överbetning och överexploatering av jorden. Träd och buskar huggs ned för att ge bränsle och ny jordbruksmark. Vind och vatten sätter i gång erosions- och nedbrytningsprocesser.

En del av de miljöproblem som u-länderna har är en följd av utvecklingsprocessen. Men industrialiseringen har ännu inte kommit så långt och har inte hunnit ge så svåra problem. De flesta miljöproblemen i u-länderna bottnar i själva underutvecklingen. Den djupa fattigdomen och bristen på alternativ till de traditionella formerna för försörjning är miljöns värsta fiende. Marken, vattnet och skogen räcker helt enkelt inte till för att en hastigt växande befolkning skall kunna fortsätta att söka sin bärgring på det gamla sättet, dvs. med primitivt åkerbruk, i allmänhet genom självhushållning, eller, där förhållandena är särskilt torftiga, med nomadiserande boskapsskötsel.

Den pågående förstörelsen av den miljö som utgör själva grundvalen för människornas existens kan emellertid på sikt innebära en ekologisk katastrof, som sätter i fråga många människors möjlighet att över huvud taget överleva. Öknarnas utbredning är ett allvarligt tecken på dessa risker. Vi får dock inte låta oss gripas av resignation och pessimism. Utvecklingsarbetet måste gå vidare inom de förutsättningar och gränser som naturen sätter. Hushållning och återanvändning är viktiga nyckelord. U-länderna måste få hjälp att undvika det energislöseri som byggts in i produktionsstrukturerna i de rika länderna och som vi nu måste arbeta oss bort ifrån.

Vi bör enligt min mening ha följande utgångspunkter när vi diskuterar miljöproblemen i u-länderna:

1. Vi kan inte påtvinga u-länderna – eller för den delen några andra stater – en miljömedveten utvecklingspolitik. U-ländernas egna prioriteringar måste förbli avgörande för hur biståndet skall användas. Ingenting hindrar oss dock att – liksom hittills – föra en dialog, ett samtal, med våra samarbetsländer kring dessa frågor och tala om vilken vikt vi tillmäter miljöproblemen.

2. Miljöproblemen i u-länderna hänger ofta starkt samman med fattigdomen i dessa länder, som jag nyss sade. En utvecklingspolitik som ger sysselsättning åt växande skaror i industri och hantverk och ökar jordbruksavkastningen per hektar blir därför i sig ett angrepp på många av miljöhoten i u-länderna. Ett nödvändigt element i en sådan utveckling är långsiktig planering av hur befintliga resurser av land, vatten och skog skall användas och vårdas till folkflertalets bästa.

3. Det komplicerade samspelet mellan befolkning, resurser, miljö och utveckling måste ytterligare belysas genom forskning och analys, inte minst i u-länderna. Sverige bör därför stödja forskning av detta slag bl. a. genom FN:s miljöårsprogram. Ett särskilt FN-symposium, som vi finansierar, om sambanden mellan befolkning, resurser, miljö och utveckling, äger rum i Stockholm i augusti i år. Frågan kommer också på svenskt initiativ att diskuteras vid sommarens möte i FN:s ekonomiska och sociala råd.

4. I propositionen 1977/78:135 om riktlinjerna för biståndspolitikerna som antogs av riksdagen i oktober fastslogs att biståndssatsningarna bör genomföras av en ekologisk grundsyn. Målet ekonomisk tillväxt avser en tillväxt som respekterar ekologisk balans. Målet bör vara att varje biståndsinsats, bilateral såväl som internationell, underkastas granskning från ekologiska utgångspunkter. I vårt direkta samarbete med u-länderna ägnar SIDA sedan många år uppmärksamhet åt de svenska biståndsinsatsernas miljöaspekter. Många av våra biståndsinsatser är f. ö. direkt inriktade på miljövärd.

I Kenya har vi t. ex. de senaste åren hjälpt till att bygga upp ett markvårdsprojekt som syftar till att stoppa jorderosionen i de ofta mycket känsliga jordbruksområdena. Skogsplanteringsprogrammen i Etiopien och Tanzania har förbättrat skyddet mot jorderosion. Detsamma gäller det nyligen påbörjade programmet för skogsplantering och markvård i Lesotho. Med svenskt stöd har vidare ekologiska undersökningar genomförts i Okavangoflodens delta i Botswana, där man vill undvika att rubba den sköra ekologiska balansen.

Herr talman! Nedslitningen av miljön har ett nära samband med befolkningstrycket. Jordens befolkning ökar med 2–3 % per år. Det innebär en fördubbling på 20–35 år. Och det är u-ländernas befolkning som ökar, inte i-ländernas. Under de senaste tre åren har man dock för första gången noterat en nedgång av ökningstakten. FN räknar nu med 6,2 miljarder människor i världen år 2000 i stället för 6,5 miljarder. Låt oss hoppas att detta är ett tecken på en betydelsefull vändning i utvecklingen. Men det krävs fortsatta energiska insatser på familjeplaneringsområdet. Här har Sverige varit initiativtagare och pådrivare. Vi har under en tioårsperiod bidragit med

nästan 1 miljard kronor för familjeplanering bilateralt och genom internationella organisationer. Bara i år bidrar vi med 140 milj. kr. Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar att många i- och u-länder nu tar alltmer aktiv del i ansträngningarna på familjeplaneringsområdet.

Som jag redan framhållit finns det också ett viktigt samband mellan befolkning, miljö och utveckling. Många miljöproblem skulle lättare gå att lösa om befolkningstillväxten kunde begränsas.

Vi måste – liksom hittills – fortsätta våra mycket stora internationella insatser på befolkningsområdet. Till större delen bör detta ske genom internationella organisationer, men familjeplaneringsbistånd bör också utgöra ett viktigt inslag i det bilaterala svenska biståndet. Liksom hittills bör det kunna lämnas även utanför kretsen av programländer. Och vi måste verka för att familjeplaneringen inordnas i en allmän och social omvårdnadspolitik i mottagarlandet.

Herr talman! Den stora majoriteten av kvinnorna i u-länderna bor på landsbygden. Ofta spelar dessa kvinnor en viktigare roll än männen för familjens försörjning och för utvecklingen på landsbygden. Men kvinnorna tycks ofta bli kvar i självhushållet. Det är männen som kommer in i den moderna ekonomin. Allteftersom jordbruket moderniseras och länderna industrialiseras ställs kvinnorna vid sidan om utvecklingen.

På vilket sätt kan vi medverka till att undvika en sådan utveckling och till att kvinnorna får spela sin rättmätiga roll i u-landsutvecklingen?

Vi måste dess värre konstatera att kvinnorna i u-land inte alltid nås av de strategier som formellt baseras på integration och lika möjligheter för män och kvinnor. Inte heller bidrar de konventionella utvecklingsprogrammen alltid till att öka jämlikheten mellan män och kvinnor.

Speciella kvinnoinsatser kommer därför att behövas under en övergångsperiod. Först på sikt kan man hoppas att särskilda insatser för kvinnor blir överflödiga. Exempel på sådana satsningar genom SIDA är stödet till yrkesskolor för flickor i Tunisien och biståndet till de framväxande kvinnoorganisationerna på landsbygden i Kenya. Det är speciellt angeläget att stödja folkrörelsernas aktiviteter på detta område. I årets budgetproposition föreslås detta ske från SIDA:s anslag till enskilda organisationer.

Det är också viktigt att andra utvecklingsprogram som Sverige stöder utformas på sådant sätt att de bidrar till en förbättring av kvinnans situation. Genom en aktiv dialog med våra samarbetspartner bör vi vidare stimulera mottagarländerna att särskilt uppmärksamma kvinnornas roll vid planering och genomförande av utvecklingsprogrammen. Mottagarna bör också intresseras för att ta med kvinnoinsatser inom de landamar som vi ställer till deras förfogande.

Vi måste slutligen stödja opinionsbildningen i FN, fackorganen och på alla andra håll för att påverka och ändra det mönster av sociala, kulturella och religiösa värderingar, som har gett kvinnan en underordnad roll i många samhällen. Några aktuella fall, där vi bör göra vår röst hörd, gäller det bakslag som kvinnoemancipationen i Iran utsatts för och de upprörande sedvänjor att omskära kvinnor som fortfarande praktiseras i många u-länder.

Herr talman! Jag vill nu gärna beröra vårt stöd för befrielsekampen i södra Afrika. Det finns en glädjande bred politisk samling bakom de humanitära insatser som vi gör på detta område.

Det är min bestämda uppfattning – inte minst efter besök hos flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika – att detta stöd är av stor vikt. Det är av vikt att de drabbade folken känner att det finns nationer i väst som stöder deras sak – och inte bara nationer i öst. Sverige har sedan länge stött befrielsekampen i södra Afrika. Vi är bland de största bidragsgivarna när det gäller både humanitärt bistånd till befrielseörelser och bistånd till organisationer som bedriver rättshjälp, studiestöd och annan humanitär verksamhet. I år har 85 milj. kr. anslagits, och ytterligare drygt 24 milj. kr. har tagits i anspråk från katastrofbiståndsposten. För 1979/80 har vi föreslagit 120 milj. kr. Och det beloppet kan också om så behövs ökas med medel ur katastrofreserven.

En sådan ökning kan mycket väl komma att behövas. Situationen i södra Afrika har långt ifrån förbättrats den senaste tiden. Försöken att uppnå lösningar med fredliga medel är angelägna. Samtidigt blir det allt svårare att tro att några verkliga förändringar skulle kunna komma till stånd på detta sätt. Våldet trappas upp i Rhodesia, Namibia och frontstaterna. Vi har med bestörtning sett hur rhodesiskt och sydafrikanskt flyg bombat allt längre in i Zambia, Angola och Moçambique och hur man sökt genomföra ett attentat mot ZAPU-ledaren Nkomo. Anfallen gör att flyktingarna ständigt måste flyttas. De materiella kostnaderna och de mänskliga uppoffringarna blir stora, och det blir allt svårare att bygga nya skolor och nya sjukstugor samt att starta en ny jordbruksproduktion.

Sydafrika är givetvis själva kärnan i problemen i södra Afrika. Det är Sydafrika som hindrar självständighet för Zimbabwe och Namibia. Läget inne i Sydafrika är därför av central betydelse. Det har otvivelaktigt gradvis skärpts. Den nyligen genomförda avrättningen av Solomon Mahlangu visar att apartheidregimen vill använda skrämsel gentemot den ökande medvetenheten hos den svarta befolkningen. Detta kommer säkert att misslyckas. Däremot kommer man helt visst att öka repressionen. Polisstaten kommer att utvecklas. Vi har all anledning att öka våra insatser för apartheidpolitikens offer. Samtidigt har vi goda skäl att i FN trycka på för effektiva åtgärder för att förmå Sydafrika att ändra kurs. 25 års uppmanande resolutioner har gett föga resultat. Innan stormen bryter loss borde världssamfundet sätta kraft bakom sina krav mot den enda regim som helt grundar sin repression på en systematisk förödmjukelse av färgade människor. Propositionen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia som lagts på riksdagens bord är en gest som Sverige kan och bör göra. Vi hoppas att den skall följas av andra länder, och vi kommer att fortsätta vårt arbete på att uppnå ett bindande FN-beslut om förbud mot bl. a. nyinvesteringar.

Herr talman! Det har länge rått enighet om att vårt bistånd skall utgå till ett begränsat antal länder. Denna enighet tycks bestå. SIDA, som har det direkta ansvaret för biståndets genomförande, har gång på gång påtalat hur viktigt det är för vårt bistånds effektivitet att länderkretsen hålls begränsad. Jag har

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

förståelse för de administrativa effektivitetsskäl som talar för en landkoncentration. Några andra skäl har jag dock svårare att se. Tvärtom ser jag klara fördelar av att vårt bistånd kommer många fattiga länder till del – länder med olika ekonomiska och politiska system.

I dag har vi 20 programländer. Det finns de som tycker att detta antal rimmar illa med koncentrationsprincipen. Naturligtvis blir den administrativa bördan tyngre. Men vi vet alla att antalet på senare år ökat genom att Angola, Moçambique, Kap Verde och Guinea-Bissau, vilkas frigörelse från kolonialt förtryck vi länge stött, inlemmats i kretsen av programländer. Det rådde full enighet om att det humanitära stödet i dessa fall skulle övergå till ett långsiktigt utvecklingssamarbete. Vi vet också att biståndet till tre länder, Cuba, Tunisien och Portugal, inom de närmaste åren skall ersättas med andra former för samarbete. Här sker alltså en viss minskning av länderkretsen.

Självfallet skall vi iakttä största försiktighet med att uppta reguljärt biståndssamarbete med fler länder. Jag tror dock att vi redan nu bör göra klart för oss att det kommer att te sig naturligt att vårt humanitära stöd för befrielseströrelserna i Namibia och Zimbabwe får övergå i samarbete med dessa länder när verklig befrielse uppnåtts.

Jag vill också erinra om att regeringen nyligen givit 3 miljoner i katastrofbistånd till Uganda. Detta land kommer uppenbarligen att behöva all den hjälp det kan få för att läka såren efter Idi Amins skräckvälde. Regeringen är beredd att bistå med ytterligare medel för detta ändamål.

Herr talman! Väpnade konflikter mellan underutvecklade länder och våldsamma uppgörelser eller inbördeskrig inom sådana länder är inte några ovanliga företeelser. Det är inte heller svårt att peka på allvarliga brott mot mänskliga rättigheter i u-länderna, liksom i andra länder.

Flera av våra mottagarländer har också blivit inblandade i väpnade konflikter av olika slag. Det har lett till frågor om biståndet bör påverkas av sådana konflikter. Det är givetvis tragiskt när allt det lidande som följer av väpnade konflikter läggs på människor som redan lever i djup nöd och fattigdom. Det är också lätt att se det sorgliga i att knappa resurser, som bara alltför väl skulle behövas för att lindra materiell nöd och leda till utveckling, används till väpnad kamp. Den åsikten delas givetvis av alla.

Men ibland tycker jag mig skönja en sorts indignation i den svenska debatten över att underutvecklade länder kan råka i konflikt med varandra och en antydning att de därför bör bestraffas genom indragning av vårt bistånd. Man pekar på att miljontals kronor går till bistånd till u-länder som är invecklade i väpnade konflikter och antyder att de som har råd med detta inte skulle behöva vårt bistånd.

Jag tror att vi bör vara varsammare i vår argumentering. För att vi verkligen skall uppnå syftet med vår biståndspolitik måste våra satsningar vara långsiktiga. Endast i extrema situationer bör det komma i fråga att avveckla eller upphöra med ett långsiktigt biståndssamarbete. Chile var ett sådant fall.

När det gäller Vietnam så har Sverige kritiserat interventionen i Kampu-

chea liksom vi också bestämt vänt oss mot Kinas väpnade angrepp på Vietnam. Men krigshandlingarna har inte ryckt undan de grundläggande förutsättningarna för utvecklingssamarbetet med Vietnam. Moderata samlingspartiet vill halvera biståndet till Vietnam. En sådan åtgärd skulle hindra oss från att fullfölja de satsningar vi gjort där.

I liknande fall – t. ex. i fråga om kriget mellan Indien och Pakistan resp. mellan Etiopien och Somalia – har vi inte minskat vår hjälp. Det bör vi nu inte heller göra när det gäller Vietnam.

Naturligtvis skall vi inte ursäkta våld eller intervention eller repression någonstans på jorden. Vi måste ständigt kräva respekt för FN-stadgan om de mänskliga rättigheterna. Men däremot tror jag att det är fel att använda biståndssamarbetet som ett sanktionsmedel. Vi måste – som det också sägs i förra årets biståndsproposition – ha breda toleransmarginaler. Fattiga folk förlorar inte sitt behov av hjälp för att de är invecklade i yttre eller inre konflikter.

Herr talman! Vårt bistånd är nu beräknat att uppgå till drygt 1 % av vår bruttonationalprodukt. Det är en ganska obetydlig uppoffring av vårt överflöd men mera, relativt sett, än något annat industriland. Vårt bistånd är inte heller förknippat med villkor som begränsar dess användning. Endast en mindre del av det är bundet. Volymen bör öka ytterligare i takt med våra ekonomiska möjligheter. Men det viktigaste just nu är ökade ansträngningar att göra biståndet så verksamt som möjligt. Massmedia pekar gärna på misstag, medan hälsan tiger still. Det är bra att biståndsverksamheten är utsatt för en ständig, kritisk granskning och att vi därigenom blir uppmärksammade på förändringar som behöver göras. Det är emellertid min övertygelse att vi numera har en väl fungerande biståndsadministration och att biståndsmedlen i dag på ett effektivt sätt kommer till den användning som riksdagen avsett, dvs. att hjälpa människor i den fattiga världen att förbättra sina villkor.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STURE KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över utrikesministerns kommentarer till behovet av en teknologi som är anpassad efter u-ländernas förutsättningar. Det är en ny insikt som har kommit, och det var nödvändigt att den kom. Alltför länge trodde vi att vi kunde hjälpa u-länderna genom att föra över vår teknologi till dem.

Så ett par andra saker som utrikesministern tog upp i det sammanhanget och som jag ställer mig mera tveksam till. Jag tror att det är nödvändigt för u-länder – i varje fall de fattigaste u-länderna – att i vissa skeden lita till protektionism. Om u-länderna skall kunna bygga upp en infrastruktur som underlag för en bred utveckling, kan de sannolikt inte alltid vara utsatta för det totala trycket från det internationella kapitalet. Jag tror inte att vi skall se negativt på detta utan att vi skall utgå ifrån att det kan vara en normal och

försvarlig åtgärd.

Sedan till miljöfrågorna, som utrikesministern också kommenterade. Vi kan naturligtvis inte tvinga på våra samarbetsländer miljöåtgärder. Däremot kan vi självfallet vägra att medverka i sådana åtgärder som är långsiktigt och brett miljöskadliga. Vi klarar inte en total världsutveckling på det här området om vi inte har en övergripande linje även för miljöpolitiken som styr vår del av samarbetet med u-länderna och som samtidigt styr vår egen framtidsplanering.

Herr talman! Utrikesministern var vidare inne på frågan om Vietnam, och Anna Lisa Lewén-Eliasson tog i en replik till David Wirmark upp vår motion och vår reservation i Vietnam-frågan, men jag fick ingen möjlighet att replikera henne.

Anna Lisa Lewén-Eliasson sade att hon inte hade förstått centerns inställning, alltså att vi hade stannat kvar vid den nuvarande landramen. Jag menar att det måste åligga den som vill ändra landramen att förklara varför man skall ändra den, i detta fall höja den. Att ha en oförändrad landram när det är tillräckligt för att fullfölja det arbete vi nu gör är ganska rimligt, framför allt som en ökning i huvudsak bör vara motiverad med behov av hjälp till katastrofoffer. Det är till detta vi säger att vi skall använda de pengar som blir över.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog i mitt inledningsanförande upp detta med Botswana, och det kommer ett TV-program om det i kväll. När jag inte har fått svar från de andra kanske jag skall fråga utrikesministern: Är det en tillfällighet att sådant som det jag åberopade i fråga om Botswana kan ske? Det gäller ett småindustriprojekt – jag tror utrikesministern mycket väl känner till det – där Sverige satsar ett icke obetydligt antal miljoner, som skulle ha till effekt att få arbetslösa människor på landsbygden i arbete. Men det har visat sig att detta projekt har förlagts till städerna. Som man bl. a. åberopar i tidningsartikeln, och som kommer att framgå av TV-programmet i kväll, produceras exempelvis dyrbara aftonklänningar i Botswana. Vem har råd att köpa dem? På vilket sätt har det någon utvecklingseffekt för de stora fattiga massorna där?

Indien är ett annat exempel, och jag åberopade en biståndsarbeters berättelse. Allting finns på papperet, men det sker ingenting.

Är det tillfälligheter, eller vad beror det på? Är det på det sättet att regimerna i dessa länder inte har en klart utarbetad utvecklingspolitik som går ut på att tillgodose människornas basbehov? Jag ställer frågan till utrikesministern.

Om det sistnämnda är fallet, hur kan man då försvara att vi fortfarande har dessa länder som samarbetsländer och över huvud taget inte ifrågasätter någonting? Det är en gammal fråga som jag har tjatat om här år efter år. Det kommer nya skandalösa exempel från dessa länder, där vårt bistånd bevisligen inte går till dem som behöver det utan går till en privilegierad klass. Det är en oerhört viktig principfråga när det gäller biståndet, och jag tycker att

man inte skall krypa bakom det faktum att riksdagen nu skall ge regeringen i uppdrag att lägga fram en plan för vilka länder man skall ge bistånd i fortsättningen.

Jag vill slutligen ställa ytterligare ett par frågor: Hur skall det bli med denna socialklausul, som skulle innebära vissa grundläggande sociala rättigheter för människor i u-länder, där de multinationella företagen är verksamma? Hur skall det bli med koden för teknologisk överföring till u-länder? Skall den bli bindande eller skall det vara upp till det privata kapitalet att få avgöra om man skall acceptera den eller inte?

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte min avsikt att ånyo sätta i gång den diskussion som nyss fördes i kammaren om bistånd åt krigförande länder. Men jag vill bara ta fasta på en mening i utrikesministerns anförande, där han säger: "Fattiga folk förlorar inte sitt behov av hjälp för att de är invecklade i yttre eller inre konflikter."

Detta är väl sant. Men nu är det faktiskt så att en del av hjälpen går till regimen i ett land, icke till folket. Detta höjer regimen prestige och ger den möjlighet att verka för sina speciella intressen. Biståndet kan därmed bli ett indirekt stöd för den krigföring som samma regim kanske har startat, och när ett krig i de länder det här är fråga om påbörjas torde fattigt folk i gemen ha mycket litet att säga till om.

Utrikespolitik skall inte påverka biståndsbidragens storlek, säger utrikesministern. Det är normalt sett en riktig ståndpunkt, men jag kan å andra sidan därav icke dra slutsatsen att man i sin biståndspolitik och vid bedömningen av bidragens storlek inte skall ta hänsyn till den utrikespolitik som vissa regimer bedriver, en utrikespolitik som ibland t. o. m. kan kallas för krigs- och angreppspolitik och som kanske bedrivs i andra länders intresse.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till de frågor som ställts.

Herr Korpås välkomnade mitt uttalande om att vårt bidrag till u-länderna när det gäller deras import av teknologi bör anpassas till deras egen teknologi och till deras traditioner, och jag vill till detta bara säga att det inte var någon ny ståndpunkt som jag här redovisade. Ett annat uttalande, som herr Korpås gjorde i sitt första inlägg och som gällde frågan om industrialiseringen, vill jag däremot ta avstånd ifrån. Herr Korpås sade att Tanzania inte skulle ha prioriterat projektet i Mufindi eller att Vietnam inte skulle ha prioriterat Bai Bang-projektet. Jag tror att detta är ett alldeles felaktigt påstående och att dessa två u-länder i själva verket mycket starkt har prioriterat och fortsätter att prioritera de här projekten.

I det sammanhanget vill jag ansluta mig till vad Anna Lisa Lewén-Eliasson sade om vikten av industrialisering, något som jag inte var inne på särskilt mycket i mitt anförande. Jag nämnde emellertid att om man skall klara befolkningstrycket och undvika att marken slits ner så mycket, så måste man

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

skapa sysselsättning inom industri och hantverk för människorna. Industrialiseringen är en nödvändig del av u-ländernas utveckling, och den är också nödvändig för att minska trycket på deras miljö. Men naturligtvis måste denna industrialisering ske med respekt för den ekologiska balansen, vilket jag också nämnde. Så sker också, både i fråga om Bai Bang-projektet och i fråga om Mufindi-projektet.

Herr Korpås tycker inte om stora projekt. Han vill enligt god centerpartistisk tradition helst hålla sig till småindustri. Vi har inte någonting emot småindustri, men jag tror inte att man skall begränsa sig till en sådan ens i u-länderna.

Herr Korpås talade också om att protektionism kunde vara nödvändig för u-länderna. Jag kan hålla med om att det i fråga om nya industrier kan vara nödvändigt med ett skydd mot en överväldigande internationell konkurrens, men jag tror att det vore oklokt av u-länderna att för längre tid låta skydda sina industrier bakom höga murar. Då bygger de upp en ineffektiv apparat i stället för att satsa på sådant som de har bättre förutsättningar än andra att konkurrera med. Vi har i Sverige haft stor glädje av låga tullmurar och av att utsätta vår industri för konkurrens. Ett sådant system betyder mera för folkhushållet än att man producerar någonting som är ineffektivt. Jag tror därför att det på lång sikt är nödvändigt och också klokt att u-länderna avstår från protektionism.

Herr Måbrink var inne på frågan om Botswana, och jag har förstått att det i kväll skall ges ett TV-program om vårt biståndsprojekt där. Jag har inte sett det TV-programmet ännu, utan bara hört talas om det, men herr Måbrink kanske redan har sett det. Av vad jag inhämtat från dem som sett programmet förstår jag emellertid att den kritik som framförs åtminstone delvis är överdriven. Något som är viktigt att framhålla i sammanhanget är att Botswana självt har gjort en utvärdering av det projekt det här är fråga om och att man på grundval av den utvärderingen också omprövar hur projektet skall genomföras i framtiden.

Jag tror att det är ett bra exempel på hur man bör gå till väga, nämligen att både Sverige och u-länderna själva granskar projekten och ändrar dem i den mån som det behövs.

Allan Hernelius talade om krigföringen i Vietnam och sade att vårt bistånd till Vietnam är ett indirekt stöd till krigföringen där. Jag vill gärna hålla med om att krigföring eller inre konflikter kan få en sådan omfattning att biståndet omöjliggörs. I dessa lägen måste man naturligtvis upphöra med biståndet. Men det är svårt att frigöra sig från intrycket att moderaterna gärna vill utdela en örfil för 200 milj. kr. när det gäller Vietnam och att centerpartiet gärna vill utdela en örfil för 20 milj. kr. för den vietnamesiska interventionen i Cambodja.

Regeringen har i propositionen höjt anslaget till 400 milj. kr., och det ligger, i motsats till vad herr Korpås tycks mena, inte alls någonting exceptionellt i detta. Det normala skulle vara, menar herr Korpås, att stå fast vid den gamla landramen och lämna en förklaring när man ökar den. Praktiskt taget alla landramar ökar. Åtminstone räknas de upp i takt med inflationen. Detta har

också skett i fallet Vietnam. Vi har inte haft någon avsikt att ändra vår bedömning.

Låt mig också ta upp några andra frågor som ställdes. Anna Lisa Lewén-Eliasson frågade om stödet för repatriering av flyktingar i Angola. Vi har förklarat för Angolas myndigheter, senast när jag var där i förra veckan, att vi är villiga att lämna ett stöd. Vi har också till Angolas regering framfört att vi är villiga att öka personalbiståndet. Det finns också en beredskap att öka stödet till SWAPO, om flyktingströmmarna skulle öka.

Anna Lisa Lewén-Eliasson frågade också om biståndet till Kap Verde, vilket bistånd socialdemokraterna vill öka. Jag kan nämna att regeringen i mars lämnade 2 milj. kr. i katastrofbistånd till Kap Verde. Vi delar hennes bedömning av läget i Kap Verde. Landet har utsatts för en mycket lång och svårartad torka, och utvecklingsprogrammet är ambitiöst.

Låt mig, herr talman, till sist nämna Kampuchea som någon av talarna var inne på. De upplysningar som vi har tyder på att läget i Kampuchea är näst intill katastrofalt och att en mycket svår hungersnöd möjligen hotar inom den närmaste tiden. Vi undersöker f. n. möjligheterna att ge katastrofbistånd till Kampuchea och har en beredskap härför i våra anslag.

STURE KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Ett skäl till att vara försiktig med de stora projekten är att vi för mycket lång tid binder mycket av u-landets egen kapacitet både tekniskt och ekonomiskt. När man börjar vet man så litet om var det slutar. Satsningarna kan därför längre fram hindra angelägnare insatser.

Vi skulle med anledning av händelserna i Kampuchea ha gett Vietnam en örfil för 20 milj. kr., sade utrikesministern. Men det är ju vi som står fast vid den nuvarande landramen. Skall man diskutera som utrikesministern kan man säga att regeringen vill ge Vietnam en klapp på axeln för 20 milj. kr., eftersom det är fråga om en ökning av ramen. Vi kan i det här läget inte finna något motiv för en ökning med 20 milj. kr.

Utrikesministern sade att protektionism kan vara motiverad på kort sikt. Enligt min mening är den befogad så länge det är nödvändigt för att man inom landet skall kunna ha en konsekvent ekonomisk utveckling utan alltför plötsliga överraskningar på grund av tryck utifrån. Jag håller fast vid att fattiga länder måste ha rätt att använda protektionismen med hänsyn till en långsiktig ekonomisk utveckling.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej, jag har naturligtvis inte sett något TV-program. Jag har, som jag sade, tagit del av uppgifter i en kvällstidning. Utrikesministern säger att de är starkt överdrivna – hur han nu kan veta det när han inte har sett TV-programmet. Faktum är att uppgifterna kommer från en person som har mycket ingående kunskaper om förhållandena i Botswana. Om jag inte har fel har hon också befunnit sig där under viss tid och följt bl. a. det här projektet. Jag har ingen anledning att ifrågasätta hennes uppgifter – tvärtom.

Jag frågade: Rör det sig här om en tillfällighet eller inte? Är det på det sättet

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

att man i detta land och ett antal andra länder – där bevisligen samma saker pågår – inte har någon utvecklingspolitik som ens kommer i närheten av de mål och principer som vi alla i riksdagen varit överens om att fastlägga? Det allvarliga är att man år efter år sprätter i väg hundratals miljoner till de här länderna – och dessutom ökar på summan. Det är detta jag angriper. Jag bortser från moderaterna, men jag är oerhört förvånad över att folkpartiet, centern och socialdemokraterna inte kan ta en vettig och hederlig diskussion om detta utan varje gång bara vispar undan de här verkligt allvarliga frågorna på det sätt som de hittills har gjort.

Jag har, som sagt, ingen större förhoppning om att få någon ingående diskussion med Hans Blix om detta. Det är naturligtvis obehagliga fakta, och sådana vill man givetvis inte beröra alltför mycket. Men jag tänker inte sluta att tjata om detta. Jag kommer att hoppa upp varje gång jag får tillfälle.

Sedan frågade jag om socialklausulen och om koden för teknologiöverförande. Jag har ingen förhoppning om att ni skall klämma åt de svenska multinationella företagens verksamhet i de reaktionära u-länderna, men tänker ni verka för att den här koden för teknologiöverföring blir bindande? Tänker ni försöka se till att u-länderna verkligen får tillgång till teknologin, att den inte ligger under de multinationella företagens kontroll utan att u-länderna kan få del av den, själva få använda den och tillämpa den? Frågan är vidare: Varför vägrar ni gå med på u-ländernas krav att koden skall vara juridiskt bindande? Varför fortsätter ni att gå med på de multinationella företagens krav att den inte skall vara bindande? Kan ni inte ställa upp åtminstone på det lilla kravet från u-länderna?

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! En landram brukar ha verkningar för tre år framåt. Herr Blix måste väl medge att en landram för ett land på 400 milj. kr. skulle ge mindre möjligheter för svenskt ingripande under denna period än en landram på 200 milj. kr. Herr Blix måste väl också ha klart för sig att om riksdagen tar en landram så stor som herr Blix vill i år, har man därmed möjlighet att utan riksdagens hörande stoppa in driftbidrag på ett sätt och av en storleksordning som inte skulle gå med 200 miljoner.

Sedan fick vi en ny upplysning i det senaste inlägget, nämligen att humanitär hjälp åt Kampuchea är under övervägande och förbereds. Jag vill här bekänna att jag tycker att det skulle vara en mycket olustig tanke om svensk humanitär hjälp skulle följa stridsvagnarna eller invasionstrupperna, följa arresterings- eller dödspatrullerna i deras arbete i det ockuperade landet.

Jag är tyvärr mycket skeptisk mot möjligheten att få till stånd humanitär hjälp i ett område som behärskas av den regim som nu råder i Kampuchea. Hur skall det vara möjligt för t. ex. Röda korset att arbeta under sådana förhållanden, utan att dess i och för sig nyttiga humanitära hjälp kommer i rövarhänder?

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Låt mig först anknyta till herr Hernelius frågor. Han kände olust inför att en humanitär hjälp skulle följa stridsvagnarna i Kampuchea. Jag måste säga att jag tycker att det uttalandet är förvånande. Är det inte just efter krigets härjningar och efter en blodig regims försvinnande från scenen som humanitär hjälp bör sättas in? Jag har inte hört att herr Hernelius tagit avstånd från att vi i nuläget ger humanitär hjälp till Uganda och är beredda att göra mer.

Det är inte heller så att denna hjälp sätts in direkt bakom stridsvagnarna. Jag kan tillägga att vad som har diskuterats är kontakter via Rödakorsför-
eningarnas förbund i Genève och samtal med företrädare för FN:s utvecklingsprogram, UNDP, om vilka möjligheter man på dessa håll har att skicka ris och utsäde till en befolkning som förefaller att riskera att drabbas av en mycket svår hungersnöd. Jag hoppas att herr Hernelius kommer att stödja regeringen, om den vill ge detta humanitära bistånd.

Bertil Måbrink frågade om koden för teknologiöverföring. Den kommer att diskuteras vid UNCTAD-mötet i Manila mycket snart. Huruvida den blir bindande eller inte är det väl för tidigt att uttala sig om. Jag skulle tro att det inte blir en bindande kod, och om man skulle göra den bindande skulle nivån på förpliktelserna bli mycket lägre än vad som kan bli fallet om man avstår från att utforma koden som en ren lagtext.

Bertil Måbrink reagerar som en pavlovsk hund när han ser orden "multinationella företag", och det är han inte ensam om i det här landet. Men jag skall gärna diskutera multinationella företag med honom. Min enkla inställning till dem är att de ofta är lejon som man bör klippa klorna på. De bör kunna anpassas till samhället och också göra nytta där. Men den frågan är nog värd en separat debatt, herr Måbrink.

I vad gäller Botswana kanske vi skall vänta med en debatt tills vi bägge två har sett kvällens TV-program.

Viktigare tror jag är att med det som Bertil Måbrink sade om Botswana som utgångspunkt ta upp reglerna för ländervalet. Bertil Måbrinks utgångspunkt tycks vara att det i ett land som Botswana egentligen inte finns möjlighet att göra någon nytta. Det stämmer självfallet ganska bra med hans allmänna inställning till vilka länder i världen vi bör ge bistånd. Frågorna om länderkoncentrationen och ländervalet är ett gammalt kärt ämne för att inte säga en käpphäst i biståndsdebatterna. Jag sade i mitt inledande anförande att jag kan se administrativa skäl för en begränsning av det antal länder som vi samarbetar med. Jag tror också att vi alla är eniga om att vi bör samarbeta med länder som för en ambitiös utvecklingspolitik.

Men där tar nog enigheten slut. Vi är ju inte eniga om vad som skall betraktas som en ambitiös utvecklingspolitik, utan här förefaller det mig som om partifärgerna kommer in. Det verkar som om åtminstone somliga partier sätter likhetstecken mellan ambitiös utvecklingspolitik och den partifärg som resp. parti företräder här i riksdagen. Herr Måbrink räknade upp de länder som han vill stödja, och det var nästan bara marxistiska stater: Cuba, Vietnam, Laos, Etiopien och några till.

Nr 135

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

Socialdemokraterna tycks f. n. vila på hanen och avvakta den undersökning som SIDA kommer att göra och som vi sedan får ta ställning till. Men vi vet ju genom tidigare motioner från det hållet att man är mycket skeptisk till bistånd till länder som Kenya. I stället föreslår man i år att kretsen av länder som får ta emot bistånd utökas till att också omfatta länder som Dominikanska republiken och Jamaica – länder som har fått nya socialdemokratiska regimer. Inget ont om dessa regimer – tvärtom – men detta förslag innebär också en vridning av biståndspolitikerna, som jag finner vara färgad från partipolitisk utgångspunkt.

Det är känt beträffande både socialdemokrater och vpk att när ett land vrider sin politik en smula åt vänster, vill de att vi också skall vrida på biståndskranen mera åt vänster, dvs. öppna den mer. Med moderaterna är det precis tvärtom. Om en utvecklingspolitik vrider en smula åt vänster, vill moderaterna vrida på biståndskranen åt höger, för att stänga av. Detta gäller Cuba, där moderaterna – som David Wirmark påpekade – ändå har varit med om den avveckling som vi håller på med på grund av att Cuba inte tillhör de fattigare länderna.

Beträffande Vietnam kan man inte heller frigöra sig från intrycket att moderaternas motstånd mot bidrag och det svenska hacket på Bai Bang i viss mån sammanhänger med landets kommunistiska regim.

Jag tycker för min del att det är litet olyckligt att på detta sätt partipolitiserar biståndet och ländervals-kretsen. Folkpartiet och den regering som jag representerar vill gärna rikta biståndet oberoende av vilken ekonomisk och social ideologi som man företräder i u-länderna. Vi tycker att det rent av är en smula förmätet att vi härifrån bara skall rikta bistånd till de länder vilkas partipolitiska färg eller ideologi vi gillar.

Visst skall vi göra en genomgång av de länder som vi samarbetar med och en värdering av det samarbetet, och visst skall vi be SIDA om underlag för en sådan genomgång, för att sedan kunna ta ställning i våra årliga budgetförslag. Däremot tror jag att det är orealistiskt att, som Sture Korpås ville, göra upp ett program som innebär att på tio års sikt får allt bistånd utlöpa och därefter får vi ta ställning till vilka bistånd vi skall förnya. Jag tror att förtroendet för samarbetet med Sverige skulle svikta i ett sådant läge.

Låt mig till slut också konstatera, herr talman, att egentligen inga u-länder och inga andra länder heller för den delen är änglar. Kommunistiska, socialistiska eller blandekonomiska system har säkert alla sina svagheter. Det må gälla deras administration eller planering och förvisso också deras inställning till mänskliga rättigheter. Så länge regeringarna arbetar för att förbättra sina fattiga medborgares villkor tycker jag att vi i varje fall bör kunna fortsätta att samarbeta med den krets som vi f. n. har, och att vi framför allt bör inrikta oss på att se till att vårt bistånd, det som nu utgår, effektivt kommer till nytta. Det tror jag är en viktigare uppgift än att år efter år gräva oss djupt ner i våra partipolitiska skyttegravar när det gäller val av samarbetsländer.

Andre vice talmannen anmälde att Bertil Måbrink anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! För en socialdemokrat har det varit rätt intressant att lyssna till den borgerliga biståndsdebatt som har ägt rum här i kammaren vid ett par tillfällen i dag. Det har talats om örfilar och klappar på axeln, och enigheten har inte varit så där enormt stor i alla sammanhang.

Ett kännetecken för svensk utrikespolitik under efterkrigstiden har varit att vi i växande omfattning sökt bidra till att stärka de krafter och nationer som strävar efter nationellt oberoende, demokrati och social rättvisa. Vi har ansett en sådan politik både riktig och nödvändig i en tid då allt fler folk och nationer rest sig mot kolonialism, förtryckarregimer och multinationella företags rovdrift. Vi menar att en alliansfri och aktiv utrikespolitik till stöd för den tredje världens frigörelsekamp också ligger i vårt nationella intresse. Sverige har rönt uppskattning och tillskansat sig ett gott anseende i vår omvärld för denna hållning.

Denna inriktning av vår utrikespolitik blev tidigt också vägledande för vårt internationella biståndssamarbete. 1962 års proposition blev här ett rättesnöre. Samtidigt blev vi medvetna om nödvändigheten av att begränsa våra relativt små resurser till ett mindre antal länder i syfte att nå effektivitet och genomslagskraft.

Det finns, herr talman, alljämt en bred enighet om att dessa principer skall gälla. Vi har från socialdemokratiskt håll framhållit att det inte desto mindre måste finnas möjligheter att göra vissa undantag för tidsbegränsade och selektiva insatser i situationer då övergripande utrikespolitiska mål finns för handen. I några enstaka fall har vi på socialdemokratiskt håll aktualiserat sådana insatser.

Det gällde exempelvis Portugal efter fascismens fall år 1974. Det rörde sig då om biståndssamarbete med ett land som inte normalt betraktades som ett u-land och som t. o. m. låg i Europa – fjärran från våra vanliga biståndsmotagare. Men vi menade att det övergripande utrikespolitiska målet, att snabbt komma den nya demokratin till hjälp för att övervinna en akut och mycket djup strukturell ekonomisk kris, måste ta överhanden över våra traditionella biståndskriterier. Visserligen var Portugal rikare i bruttonationalproduktstermer, men demokratin hotades reellt av den ekonomiska krisen. Dessutom hade den långa diktaturen satt djupa sociala och politiska spår, som försvårade uppbyggnaden av ett fungerande samhälle. De mänskliga och materiella resurserna skulle inte kunna frigöras, och hjulen skulle inte kunna börja snurra igen utan ett ekonomiskt stöd utifrån.

Omtanken om demokratin överlevnad blev viktigare än en strikt tillämpning av våra biståndskriterier. Det får inte finnas vattentäta skott mellan vår utrikespolitik och vår biståndspolitik. Den här tidsbegränsade insatsen, som gällde Portugal, var alla eniga om.

Jag tycker, när jag lyssnar till Hans Blix anförande här, att han också pläderar för större flexibilitet när det gäller biståndsgivningen. Visserligen

säger han att det är partipolitik i ländervalet, och han pekar då på att vi på socialdemokratiskt håll aktualiserar bistånd till länder som Jamaica och Dominikanska republiken. Ja, när det gäller Dominikanska republiken vill jag säga till Hans Blix att det är en koalitionsregering som styr det landet. Jag kan förstå att det kan vara svårt för folkpartiregeringen att hitta några liberala regeringar som man skulle kunna föra fram i det här sammanhanget – de är väl inte så många ute i vår värld.

Vi vill alltså – och det har vi aktualiserat i motionen 1771 – beträffande ett par av länderna i det karibiska området göra en liknande bedömning som den vi gjorde när det gällde Portugal, nämligen Dominikanska republiken och Jamaica. Vi har också i samma text menat att bistånd även fortsättningsvis skall ges till Cuba. Vi anser att läget i de två förstnämnda länderna är likartat med det läge som Portugal befann sig i vid fascismens fall.

I Dominikanska republiken har äntligen demokratin segrat efter fyra årtiondens diktatur, men priset har varit högt. Tusentals oppositionella har mördats i frihetskampen, diktaturens systematiska utsugning och korruption har inte bara snedvridit landets ekonomi utan också lämnat oerhörda spår i form av undernäring, klasskillnader och underutveckling på alla områden. Den sociala situationen är, som vi framhåller i vår motion, också dyster. 500 000 barn i skolåldern tvingas ut från skolan för att bidra till familjens försörjning. Av de barn som har fått lyckan att gå i skolan når endast en av tio fram till sjätte klass. Hälften av befolkningen kan inte läsa och skriva. Den kraftiga befolkningsökningen äter upp den svaga ekonomiska tillväxten.

Arvet från diktatortiden ligger som en tung hämsko på utvecklingen. Samtidigt har människorna, nyligen fria från förtryckets strupgrepp, knutit väldiga förhoppningar till den nya, demokratiska regeringen. Förväntningarna överträffar många gånger om regeringens och landets möjligheter att tillgodose desamma. Besvikelsen kan lätt komma att vändas mot demokratin.

Till detta kommer den ekonomiska krisen. Utlandsskulden växer i takt med att oljepriserna ökar. Priserna på landets råvaror, landets främsta exportprodukter, ligger i botten. Särskilt allvarligt är läget för sockerindustrin. Sockret är landets ekonomiska ryggrad, den främsta arbetsgivaren och inkomstkällan. Fram till 1974, då det internationella sockerpriset nådde sin höjdpunkt, utgjorde inkomsterna 60 % av landets exportinkomster. Det var under diktaturens tid. Pengarna hamnade i regimens fickor, inte hos folket. Nu ligger priset i botten, långt under produktionskostnaden. Samtidigt har USA i år infört skyddstariffer mot sockerimport. För Dominikanska republiken betyder allt detta stora svårigheter med många olösta sociala problem, och landet är oförmöget att göra de nödvändiga investeringar som skulle kunna lyfta landet ur dess kris på relativt kort tid. Risken för ett bakslag för demokratin är reell.

När det gäller Norge och de planerade insatserna för hjälp till Dominikanska republiken, som Allan Hernelius berörde i sitt inlägg, så har jag under förmiddagen tagit reda på att den norska regeringen bara har uppskjutit det slutliga ställningstagandet till hösten. Man står enligt planerna fortfarande

fast vid de 20 miljoner som man tidigare har planerat.

Läget på Jamaica är också mycket svårt. Parlamentarismen är där av äldre datum, men anslagen mot den nuvarande folkvalda regeringen hotar också den demokratiska processen. Oppositionen mot Michael Manley är oerhört aggressiv. Ekonomiskt sabotage och organiserat våld hör till de vapen som används. Landets största tidning för en ovanligt smutsig och förvrängd propaganda mot regeringen.

Ekonomiskt är situationen lika dramatisk. Arbetslösheten ligger på minst 25 %. Levnadskostnaderna steg i fjol med 40 %. Varubrist, framför allt på livsmedelssidan, hotar på grund av de knappa valutatillgångarna. Den internationella valutafonden har påtvingat landet en hårdför kapitalistisk politik med nedskrivningar av den offentliga sektorn, lönestopp och devalvering. Nu hotar IMF vid sin översyn just denna månad med nya antisociala åtgärder som, om de tillämpas, ytterligare kommer att skärpa motsättningarna i samhället.

Till detta kommer en stark ovilja hos internationella kredit- och långivare mot Jamaicas jämlikhetssträvanden – ja, man kan nästan tala om en ekonomisk bojkott.

Både Dominikanska republiken och Jamaica har i detta läge vädjat till omvärlden om bistånd. Under ett besök nyligen fick jag repeterat de önskemål som landets regering ställer. Det gäller angelägna insatser, som de inte själva kan finansiera, för att bygga ut hälsovården och utbildningsväsendet.

Jag tror, herr talman, att vi här i vår relativt fredade miljö har svårt för att förstå de villkor som råder i Latinamerika. Där finns allt det som fordras för en industriell utbyggnad och för att bygga upp relativt välbärgade samhällen. Där finns också en lång tradition av nationell självständighet, politisk och facklig kamp. Likväl är alla folken fattiga och nästan alla också förtryckta av inhemska diktaturer och utländsk rovdrift. Detta är Latinamerikas paradoxala och dramatiska situation: att vara rik i mänskliga och materiella resurser, och samtidigt fattig på grund av förtryck och utsugning.

Därför står också kampen hård mellan diktatur och demokrati. Diktaturerna är starka på grund av ett kraftigt utländskt stöd. Demokratierna är få och oftast svaga, på grund av avsaknaden av utländskt stöd.

Dominikanska republiken och Jamaica är två av de mycket få demokratierna i Latinamerika. De hotas nu av en akut ekonomisk kris. De kan inte få hjulen att snurra på grund av bristande investeringsresurser. Vi anser från socialdemokratisk sida att det är lika självklart som förpliktande att positivt besvara de enträgna vädjandena om svenskt bistånd till dessa utsatta demokratier.

Vad gäller Cuba vänder vi oss mot de borgerliga partiernas beslut att avveckla biståndssamarbetet i och med nästa budgetår. Det betyder att Sverige inte längre har något mottagarland för svenskt bistånd i Latinamerika. Vi finner detta olyckligt och omotiverat av flera skäl.

För det första anser vi att Cubas utvecklingsansträngningar fortfarande ligger i linje med kriterierna för den av riksdagen fastställda ländervalsprin-

cipen. Härvidlag har inget ändrats under senare år. Tvärtom är det utförligt dokumenterat i internationella rapporter att Cuba är ett av de länder som bäst förvaltar utländskt bistånd. Denna uppfattning delas också av den svenska biståndsmyndigheten SIDA – det framgår om man läser dess petita. Landet har också gjort avsevärda framsteg på det sociala området. Ett exempel är att barnadödligheten 1978 pressats ner till 22 ‰. Det är västlig standard, lägst i Latinamerika. Det kan inte vara rimligt att bestraffa ett land för att det lyckats osedvanligt väl.

För det andra innebär avbrytandet av biståndssamarbetet att planerade utvecklingsprojekt, där Sverige förväntats göra en insats, antingen försvårats, fördröjats eller t. o. m. omöjliggjorts. Den av ASTRA planerade läkemedelsfabriken, som var mycket behövlig på Cuba, kunde av detta skäl inte byggas. En sådan ryckig politik är till skada för mottagarlandet men också för vårt anseende, inte bara biståndspolitiskt.

För det tredje anser vi också att det finns ekonomiska och politiska skäl som talar för fortsatt biståndssamarbete med Cuba. Världsinflationen och de dåliga sockerpriserna kan kraftigt komma att försämra landets ekonomiska situation. Sockerpriset är nu knappt 8 cent per pund. I 1960-talets penningvärde motsvarar detta 3 cent. För att kunna hålla samma köpkraft på importsidan som på 1960-talet måste sockerpriset stiga vid 1980-talets mitt till ca 35 cent. Under mitt besök där nyligen sade man mig att Cuba inte ensamt klarar den fortsatta utbyggnaden av hälsovårdssektorn och skolan. De ryska inköpen av en del av sockerproduktionen, som dessutom betalas i ryska varor, kan inte hejda denna sjunkande standard. I detta läge ökar inte precis Cubas möjligheter till nationellt oberoende, särskilt inte om landet blir hänvisat till ett beroende av den ena stormakten. Jag tyckte där att Hans Blix förde ett mycket intressant resonemang i argumenteringen för biståndet till södra Afrika. Han menade att det var viktigt att regeringarna i väst ställde upp – inte bara nationer i öst. Jag tycker det är lika viktigt när det gäller biståndet till Cuba.

Herr talman! Låt mig till sist säga följande. Det vore, tror jag, en olycklig utveckling för Sveriges anseende i Latinamerika, men också i den övriga tredje världen, om den borgerliga Latinamerikapolitiken fullföljs. Den innebär, som jag tidigare sagt, att vi fr. o. m. nästa budgetår står utan samarbetspartner på biståndsområdet på denna viktiga kontinent. Det kan inte ligga i vårt nationella intresse att på detta sätt avskära oss från en hel kontinent.

Vårt förslag, herr talman, betyder i stället för isolering att vi behåller en långvarig och exemplarisk samarbetspartner, nämligen Cuba, och knyter nya kontakter genom att bistå två utsatta demokratier, nämligen Jamaica och Dominikanska republiken.

Jag ber att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna nr 5 och 9.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! Det finns 16 reservationer till dagens betänkande om u-hjälpen. Tyder det på stor oenighet? Nej, det kan man knappast säga. Ingen har yrkat på att det belopp som Sverige skall ge skall vara större än att det täcker enprocentsmålet. Efter många års stridigheter har vi nått fram till det mål som centern föreslog redan på 1950-talet. Socialdemokraterna släpade visserligen efter, men 1968 anslöt de sig till samma mål som centern föreslagit. Det är väsentligt att partierna är eniga om vilket belopp vårt land skall ge i u-hjälp.

Det finns naturligtvis skilda uppfattningar om hur beloppet skall fördelas. Det är dock glädjande att kunna konstatera att den princip som centern föreslog för många år sedan, nämligen att man skall ge till de fattigaste, alltmer har vunnit gehör.

Enligt Förenta nationernas bedömning räknas länder där medelinkomsten är mindre än 200 dollar per capita som fattiga länder. Den största delen, bortemot 90 %, av den svenska u-hjälpen går till sådana länder. Det är egentligen bara sex biståndsländer som har en högre medelinkomst. Det är först och främst Cuba, Portugal och Tunisien. Alla dessa tre är under avveckling som mottagarländer. De övriga tre är Angola, Swaziland och Zambia. Inget av dessa länder ligger särskilt högt i fråga om medelinkomst. Det är anmärkningsvärt att när socialdemokraterna vill höja biståndsbeloppet till ett land väljer man ut just ett av de länder som ligger mer än dubbelt över fattigdomskriteriet.

Den primitiva uppfattning som vänsterpartiet kommunisterna företräder är ju att ge till länder som har kommunistiska regimer. Det är ungefär vad utrikesministern också sade. Andra mottagarländer vill man avveckla. I ett land som Bangladesh, vars regim ingen vill försvara, ligger medelinkomsten per capita på 80 dollar. Det är inte hälften av det som betecknas som fattigdom av FN. Stödet till detta mottagarland anser vpk bör avvecklas. Däremot skall man ge bistånd till Cuba, där medelinkomsten uppgår till 790 dollar per år. Där skall man bibehålla och även öka biståndet. De fattiga i världen skall tydligen inte göra sig besvär hos vpk i Sverige, för där har man en politisk bedömning som förestavar att vi skall inte ge u-hjälp, till dem som är fattigast. Den som har olyckan att bli född i ett land som har mycket fattiga förhållanden och en regim som kanske är avskyvärd skall inte hjälpas, ty det är inte säkert att regimen passar.

Socialdemokraterna har ofta snegljat mot att länder som har någon form av socialism eller kommunism skall favoriseras. I år trodde man emellertid att de hade slutat upp med att tala om Cuba, eftersom inga pengar begärdes. Gertrud Sigurdsens anförande hade emellertid en mycket stark anstrykning av att man borde bedriva politisk u-hjälp. Ser man på de länder som socialdemokraterna nu föreslår, finner man att dessa inte är särskilt fattiga. Jag har ingenting emot att stödja länder i Karibiska havet, men vilka dessa skall vara bör i så fall bli föremål för ett noggrant övervägande.

Anna Lisa Lewén-Eliasson sade att man borde koncentrera ländervalet och att vi nu skall se över detta. Samtidigt föreslås att vi skall öka med tre länder,

Jamaica, Dominikanska republiken och Cuba, det sista ett land till vilket hjälpen nu är under avveckling men som föreslås få fortsatt hjälp.

200 dollar per år och capita var ju fattigdomskriteriet. I Dominikanska republiken har man 730 dollar, och på Jamaica har man 1 200 dollar per år och invånare. Det är de fattiga länder socialdemokraterna nu förordar att vi skall ta med.

Att vi skall ha samarbete med länder i Sydamerika är vi helt överens om. Men då kan ju Gertud Sigurdsen ta upp några andra länder. Om man motiverar biståndet med demokrati har vi t. ex. Costa Rica, som ligger under Jamaica med 1 050 dollar. Det är dock en riktig demokrati som vi i så fall borde stödja. Varför inte ta upp Mexico, som ligger på 1 010 dollar, eller Colombia, som ligger ännu lägre? Det finns länder som är fattigare än Jamaica och som vi skulle kunna ta upp. Jag har nog alltid tyckt att socialdemokraterna gärna velat bedriva en viss politisk u-hjälp, men aldrig tidigare har jag hört denna önskan komma till så klart uttryck som den gjorde i dag i Gertrud Sigurdsens anförande. Jag tror att den grund som centern föreslog, nämligen att man skall försöka hjälpa de fattigaste människorna på jorden, är den riktiga. Sedan får man oavsett regimer försöka styra hjälpen till de verkligt fattiga människor i dessa länder, som lider både av fattigdom och under en avskryvd regim.

Vietnams attackkrig mot Kampuchea har tydligen lämnat folkpartister och socialdemokrater tämligen oberörda, ty de föreslår ett höjt belopp. Centern har stannat vid oförändrat belopp för att i varje fall något reagera mot anfallskriget och mot att Vietnam använder sådana jättelika summor för att bygga upp en armé, som enligt vissa uppgifter är den sjätte i ordningen av världens arméer. Vi har inte spolierat arbetet, och vi vet att det är uppbyggt för att verka på lång sikt. Vi har alltså inte föreslagit någon minskning utan ett oförändrat belopp, vilket är i högsta grad försvarbart.

Utrikesministern berör också denna fråga. Utrikesministern vet att våra nordiska grannländer har reagerat. Hur var det med det berömda nordiska samarbetet? Rådgjorde man? Var man överens om att det borde reageras eller sade man ingenting om detta? I varje fall kan väl våra nordiska grannländer inte ha så totalt fel när de reagerade just mot anfallskriget mot Kampuchea. Vi har inte tagit till några stora tag. Vi har bara stannat vid att föreslå samma belopp. Det vore befogat om riksdagen följde detta förslag och inte ökade beloppet ytterligare.

Herr talman! Efter dessa kommentarer om själva anslagsbeloppen skall jag tala om några betydelsefulla principer för kontakten med u-länderna. Vi har alla varit eniga om att all u-hjälp bör syfta till att varje land så småningom kan klara sig självt. Både för att dessa länder är agrarländer och för att livsmedel dock är det primära för människan har centern alltid hävdats att jordbruksproblemen skall ägnas stor uppmärksamhet. Det går heller inte i längden att förlita sig till livsmedelsimport eller hjälp från andra länder. Dels ökar befolkningen i flertalet länder med därav ökat behov av livsmedel inom det egna landet, dels är tillgångarna ojämnt fördelade, så att t. ex. Förenta staterna svarar för 80 % av världens spannmålsexport. Det var så bra, det

Anna Lisa Lewén-Eliasson sade om den välvilliga inställningen till jordbruket och till agrara länder. Men det är ledsamt att vi får så litet hjälp från socialdemokraternas sida när det verkligen gäller att ta itu med de agrara problemen i dessa länder.

Därmed, herr talman, kommer jag in på ett av de mest betydelsefulla problem vi har att behandla under de närmaste årtiondena, och det är resurshushållningen. Hushållningen med jordens resurser är en av de viktigaste frågor som kommer att behandlas i internationella sammanhang under den kommande tiden. Varje land måste nogsamnt överväga hur det skall hushålla med sina resurser, men det är lika viktigt att vi får en plan för hur världens resurser skall användas på ett förnuftigt sätt och inte bara förbrukas. Jorden är en sluten enhet. Vi kan inte föra någonting till den – vi kan inte föra någonting bort ifrån den heller. Det är vårt ansvar hur vi fördelar naturresurserna. Centern har föreslagit att en övergripande plan för hushållning med naturresurser skall utarbetas på det internationella planet och ligga till grund för FN:s fackorgan i deras biståndsarbete och också utgöra handlingslinje för enskilda länder.

Det fruktansvärda slöseri med jordens resurser som hittills förekommit kan inte fortsätta, utan vi måste lära oss att väl använda de naturtillgångar vi har. Återanvändningen av metaller, papper, trä och andra produkter måste främjas. Målet för energipolitiken måste vara att endast använda förnyelsebara kraftkällor.

Hänsyn måste tas till att resurserna används på ett sätt som harmonierar med miljön. Stora skador kan uppkomma som inte går att reparera på många årtionden eller ens på sekler, om man inte väl övertänker resursanvändningen. Kärnkraften är ett exempel på hur förstörelse kan uppkomma som inte går att reparera på hundratals år.

Vad jag nu sagt hänför sig till reservationen 1. Vid förra årets beslut om biståndspolitikens inriktning formulerades fyra mål, nämligen resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk samhällsutveckling. Detta är utmärkta målsättningar, men sedan båda parter i utvecklingssamarbetet nu alltmer kommit till insikt om de ekologiska frågornas centrala roll är det naturligt att riksdagen markerar detta genom att uttala att ekologisk balans skall föras in som ett femte mål för biståndspolitikern.

Det är glädjande att höra utrikesministerns starka betoning av hur viktigt detta är. Vad han sade skulle ha kunnat utgöra ett utmärkt underlag för ett beslut i utskottet eller text i en centerreservation. Statsrådet yrkade nu ingenting – det kan han inte göra. Men vad han sade överensstämmer utmärkt med centerns förslag. Jag bara beklagar att utrikesministerns partivänner inte gick på samma linje i utskottet, varför vi blev nödsakade att skriva en reservation till betänkandet.

U-landspolitiken bör inte endast innebära att vi ger pengar och prylar samt eventuellt teknologiskt kunnande. Det är också viktigt att vi delger våra samarbetspartner misstag som begåtts inom i-länderna. Ekologi och miljö var en försummad fråga även i vårt land, tills vi tog upp frågan 1962 i en

centermotion. Senare har intresset ökat alltmer, och jag hoppas att alla i vårt land nu inser betydelsen av dessa frågor.

Vi har i motionen och i reservationen 1 föreslagit vissa saker som vi tycker bör genomföras. Vi säger i reservationen: "Sverige bör ta initiativ till ett internationellt ekologiskt forskningsinstitut. Ett sådant kan ha Stockholms internationella fredsforskningsinstitut SIPRI som förebild. Det skulle kunna ge viktiga bidrag till kunskapen om resurssituationen och om miljöpåverkan av olika slag samt klarlägga möjliga handlingsvägar för framtiden." Jag tror att det är någonting som förr eller senare måste genomföras. Som jag sade inledningsvis är det en så oerhört viktig sak att den helt enkelt inte kan sättas åt sidan.

Jag sade tidigare att vi skulle varna u-länderna för misstag som vi har gjort. Jag vill lägga till en sak, som i mångas ögon inte anses så betydelsefull, nämligen den alltmer ökande alkoholkonsumtionen i världen. Världshälsoorganisationen har dock betonat hur betydelsefull frågan är. Det har även framhållits i andra FN-sammanhang. Alkoholkonsumtionen har tagit sådana proportioner att man både i Sverige och i andra länder har börjat bli allvarligt orolig, vilken personlig inställning man än har till alkohol.

Till årets riksdag har väckts en motion, som tar upp dessa problem. Den kunde inte bifallas på så sätt att initiativ tas från svensk sida. Det kan inte Sverige göra. Men jag är tacksam för vad utskottet har sagt och för vad SIDA nu har rätt att göra efter dagens beslut. Utrikesutskottet anför: "Hälsoupplysning som tar sikte exempelvis på allmän hygien och näringsfrågor spelar en allt viktigare roll i detta arbete. SIDA har i detta sammanhang även möjlighet att förmedla information om alkoholens skadeverkningar."

Det är det första som utskottet skriver. När det gäller att direkt ge bidrag säger utskottet: "Om däremot ett mottagarland skulle begära bistånd med program som syftar till att motverka skadeverkningar av alkohol, har SIDA möjlighet att tillmötesgå en sådan begäran."

Det innebär ännu en befogenhet för SIDA. Slutligen skriver utskottet: "SIDA har också möjligheter att efter ansökan bevilja enskilda svenska organisationer bidrag för insatser av denna typ i u-länder. Även i sådana fall bör det emellertid förutsättas att de tilltänkta insatserna är väl förankrade i vederbörande land."

Utskottet har alltså i cnighet givit SIDA befogenheter att ta itu med detta stora problem.

Herr talman! Med det anförda instämmer jag i yrkandet om bifall till reservationerna 1, 7 och 12.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till Torsten Bengtson vill jag säga att vi hela tiden har hävdat att Cuba är ett land, som mycket väl uppfyller de kriterier som riksdagen har satt upp för att ett land skall erhålla bistånd. Vi har inte ändrat vår inställning. Vi har också sagt att det i det fortsatta samarbetet skall förekomma ett biståndssamarbete.

När det gäller de övriga länder som vi föreslår skall få bistånd försökte jag i

mitt anförande ganska utförligt motivera varför vi menar att det i vissa situationer finns anledning att gå in med hjälp. Jag exemplifierade med Portugal. När detta land efter en lång tid av fascism blev demokratiskt, var vi eniga om – även centerpartiet, såvitt jag kan erinra mig – att Sverige skulle stödja Portugal i dess demokratiska utveckling.

När det gäller vårt val av länder i Latinamerika är det konstaterat att både Jamaica och Dominikanska republiken har speciella ekonomiska svårigheter och akuta problem. Torsten Bengtson nämnde andra länder, såsom Costa Rica, Mexico och Colombia, och frågade samtidigt: Visst kan vi stödja länder i Latinamerika, men varför inte dessa länder? Jag har dock inte sett någon motion från centerpartiet om bistånd till vare sig Costa Rica, Mexico eller Colombia. En sådan motion får naturligtvis prövas precis på samma sätt som andra motioner i detta sammanhang.

När Torsten Bengtson talade om kriterierna, sade han att det skall vara fråga om både fattigdom och en avskyvärd regim. Det är väldigt svårt att ge bistånd till länder som har avskyvärda regimer, vilket ofta är detsamma som diktaturer. Vi anser att det finns anledning att vara flexibla i dessa sammanhang. Jag har också läst ut ur Hans Blix anförande här att vi inte får vara så helt låsta vid dessa kriterier. Vi måste också kunna ge stöd som är tidsbegränsat. Det säger vi i våra förslag beträffande de länder som vi har nämnt: Jamaica och Dominikanska republiken.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Cuba fyller väl kriteriet för u-hjälp, säger Gertrud Sigurdsen, men Cuba är ingen demokrati, så i det avseendet kan landet inte jämföras med Jamaica och Dominikanska republiken.

Centerns motivering för att upphöra med biståndet till Cuba har inte varit de utrikespolitiska bravaderna, utan det avgörande har varit att Cuba glädjande nog har fått så mycket högre inkomst per capita att det inte är befogat att ge u-hjälp mera.

Varför gick man in för att avveckla bidraget till Tunisien, Gertrud Sigurdsen? Jo, därför att det landet uppnått en så pass hög nivå. Motiveringen är densamma för Cubas del. Cuba har kommit dithän att det finns andra länder som bättre behöver u-hjälpen.

Alla de militära operationer som Cuba har för sig framhäver ytterligare att ekonomin är bättre än tidigare. Annars skulle man inte anse sig ha råd med någonting sådant. Jag skall inte gå in på vad jag anser om regimens åsikter.

I fråga om Jamaica hade Gertrud Sigurdsen svårare att hitta en motivering för att ge bistånd, eftersom landet ligger fem à sex gånger över det fattigdomsstreck som dragits av Förenta Nationerna. Att finna en motivering för att ge u-hjälp till ett land där inkomsten kommer upp till 1 200 dollar per capita är verkligen svårt. Då får man nog konstatera att det är en klar politisk bedömning som motiverar att pengar ges till detta land.

I fråga om kriterierna för en del andra länder var det egentligen mot vpk jag vände mig när jag sade att människor som haft olyckan att bli födda i ett

fattigt land med en avskryvärd regim enligt vpk inte skall få någon u-hjälp. Detta var inte riktat mot socialdemokraterna eller Gertrud Sigurdsen utan det var mot Bertil Måbrink, som ju anförde att man borde trappa ner biståndet till vissa sådana länder.

Jag finner inte så värst stor logik – eller kanske ingen logik alls – i det Gertrud Sigurdsen har sagt i dag om vilka länder som skall bli delaktiga av svensk u-hjälp.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att Cuba inte är någon demokrati i västerländsk bemärkelse. Vad beträffar de enormt höga inkomster som Cuba skulle ha fått, den ekonomiska utvecklingen och landets ekonomiska situation så redovisade jag de aktuella siffrorna i mitt inledningsanförande. Eftersom Cuba är så enormt beroende av sin sockerexport och priset på socker har sjunkit till bottennivå, är inte Cubas ekonomiska situation sådan som Torsten Bengtson beskriver den.

Vi var helt överens om att biståndet till Tunisien skulle avvecklas på grund av den ekonomiska utvecklingen. När det gällde det beslut som riksdagen fattade om Cuba talade man om den ekonomiska utvecklingen, i varje fall från mittenpartierna. Nu för också Torsten Bengtson in de militära operationerna som Cuba deltagit i.

Låt mig i sammanhanget säga att det var befriande att höra Hans Blix ställningstagande till de moderata attackerna mot Vietnam.

I fråga om Jamaica gäller det inte någon definitiv gräns för den ekonomiska situationen i landet. Jamaica är en av de demokratier som har en akut besvärlig situation. Lika väl som vi stödde Portugal bör vi nu kunna stödja Jamaica. Och Sverige är inte det enda land som ger stöd i det fallet, utan det gör också Norge.

Det finns situationer, när länder har det ekonomiskt besvärligt, även om de inte tillhör de allra fattigaste, och vi har kommit fram till i tidigare biståndsdebatter att då bör man kunna rätta en hjälpsam hand åt demokratier för att stödja den demokratiska utvecklingen. Det är motivet till att vi har föreslagit bistånd till bl. a. Jamaica.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Gertrud Sigurdsen tar upp en visserligen viktig sak för Cuba, nämligen sockret, men tar inte hänsyn till andra faktorer. Jag har hämtat mina siffror från Världsbanken, 1978 års World Bank Atlas. Jag tror inte att det finns några senare siffror publicerade. De visar att Tunisien har lägre inkomst per capita – 720 dollar mot Cubas 830 dollar. Ändå tog den socialdemokratiska regeringen initiativ till att avveckla stödet till Tunisien men inte till Cuba.

Centerns motivering för att avveckla stödet till Cuba var inte de militära operationerna. Jag deklarerade redan tidigare att det var främst för att Cuba hade nått upp till en sådan inkomstnivå att man kunde börja avveckla stödet. Att sedan deras ekonomiska ställning var så pass god att de ansåg sig kunna

bedriva militära operationer i främmande världsdelar och att de dessutom själva gav u-hjälp var faktorer som ytterligare stödde vår uppfattning att Cuba inte var ett av de länder som borde få del av bistånd från svensk sida.

Nr 135

Onsdagen den
2 maj 1979

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror det finns skäl att understryka att industrialiseringen i u-länderna är en mycket bred process. Vi debatterar kanske oftast, och med rätta, de stora multinationella företagens projekt i frizoner i olika delar av tredje världen, där man hårt exploaterar och utsuger arbetskraften till orimligt låga löner, under fruktansvärda arbetsvillkor osv. och sedan med hjälp av den produktionen kan bedriva en osund konkurrens.

Den debatten är utomordentligt viktig att föra, och vårt parti tillhör dem som kanske främst för den. Men det får inte undanskymmas att industriutvecklingen i u-länderna är en mycket bredare process än enbart dessa multinationella projekt, som ofta är en kombination av hög teknologi och extremt låga löner. I många andra länder än där de stora projekten finns pågår en industrialisering som är mycket mindre uppmärksammas och som jag skulle vilja beteckna som mera djupgående. Men den processen sker också under mycket stora svårigheter och behöver ett väsentligt utökat bistånd utifrån.

En rad u-länder har kommit fram till att en social och ekonomisk utveckling bäst kan åstadkommas genom en parallell förstärkning av jordbruket och industrin, där utvecklingen i den ena sektorn ger impulser till den andra sektorn i ett nödvändigt samspel. Det är nödvändigt att jordbruksmetoderna förbättras och att genomgripande jordreformer görs för att man skall övervinna undernäringen och på längre sikt skapa en dräglig livsmedelsstandard. Men i många fall är möjligheten att öka jordbruksproduktionen beroende av att man har en viss enklare kapitalvaruindustri, gödningsämnesindustri och liknande, inom landet. Alternativet att belasta betalningsbalansen med jordbrukets mekanisering kan ofta ställa sig orimligt dyrt för många u-länder.

Det finns en koppling mellan jordbrukets utveckling och en inhemsk industri. På motsvarande sätt kan utvecklingen av en enkel konsumtionsvaruindustri i u-länderna vara avhängig av att det finns en köpkraftig efterfrågan, och den måste i sin tur i stor utsträckning komma via höjda inkomster inom jordbrukssektorn, där den mycket stora majoriteten av befolkningen finns i de flesta u-länder. En sådan balanserad process bedöms av många u-länder vara en förutsättning för att man verkligen skall kunna få till stånd både en social-ekonomisk utveckling och en utjämning.

Mot denna bakgrund är alltså industribistånd mycket viktigt. I slutet av 1960-talet väcktes några motioner från socialdemokratisk sida om att industribiståndet borde lyftas fram till en viktigare plats när det gällde bistånd. Då talade man annars väldigt mycket om enbart landsbygden och jordbruksutvecklingen. Under några år på 1970-talet har industribiståndet ökat mycket snabbt, från ett par procent till en tredjedel av hela biståndsbudgeten. Detta bistånd blir allt viktigare för framtiden. Det bör understry-

*Internationellt ut-
vecklingsamarbete
m. m.*

kas, inte minst mot bakgrund av den debatt som förts tidigare här i dag, att det industribistånd vi talar om är anpassat till de inhemska marknaderna. Det rör sig inte om några gigantiska projekt. När det gäller exempelvis de två pappersbruken Bai Bang och Mufindi i Vietnam resp. Tanzania, så rör det sig ju om en produktionskapacitet som är väsentligt mycket mindre än den man har i ett modernt svenskt pappersbruk. De pappersbruk som nyligen byggts i Sverige av privata intressenter och av bondekooperationen, dvs. skogsägarna, är projekt som är bortåt sex sju gånger så stora som de relativt blygsamma pappersbruk som planeras i samband med biståndet till Tanzania och Vietnam och som anpassats till den inhemska marknaden och behovet av papper där.

När vi talar om industribistånd vill jag också nämna ett annat område, som inte bör komma bort i diskussionen här, och det rör det arbete vi bedriver internationellt för att åstadkomma en kod för teknologiöverföring till u-länderna av den tekniska kunskap som finns inom företagen i i-världen. Utrikesutskottet tog upp den frågan i det betänkande som lades fram förra året och som behandlades i samband med den stora u-landsdebatten i början av hösten. Utskottet har återkommit till frågan i år och understryker att det är viktigt att vi försöker arbeta på så sätt inom UNCTAD och inom andra fora att koden på sikt kan få en delvis förpliktande karaktär. Det viktiga är naturligtvis att man uppnår ett resultat så att en teknologiöverföring verkligen kommer till stånd, men Sverige arbetar i det sammanhanget för att koden skall få en alltmer förpliktande karaktär. Det är utomordentligt viktigt hur vi internationellt driver frågan om teknologiöverföring och koder i det sammanhanget liksom när det gäller de multinationella företagens uppträdande i u-länderna. Detta bör därför inte glömmas bort, så att vi enbart talar om ekonomiskt bistånd från vår sida när vi överväger hur vi skall kunna främja u-ländernas industrialisering.

I reservationen 16 understryker socialdemokraterna att det mot denna bakgrund är beklagligt att den borgerliga majoriteten när det gäller det internationella samarbetet med u-länder har stannat för en så pass egendomlig konstruktion som den fond för internationell utveckling, SWEDFUND, som beslutats av förra årets riksdag och som nu har börjat operera. Genom den fonden och dess konstruktion sker nämligen en mycket olycklig sammanblandning, i samma fond och i samma beslutsögonblick, mellan vad som är biståndspolitiskt motiverat och vad som är kommersiellt motiverat. Fondförslagets konstruktion innebär att u-länderna får lov att göra s. k. joint ventures, skapa samägande, för att få del av just denna bit av biståndsbudgeten. Initiativet och förhandlingsstyrkan överlämnas därigenom till svenska företag som planerar en investering i något u-land. Det strider mot den princip vi har i fråga om landprogrammering av biståndet, dvs. att biståndet skall utgå från mottagarlandets planering och utnyttjas där det enligt mottagarlandet är mest angeläget. Med det system som vi förespråkar och som fanns tidigare finns det ingenting som hindrar mottagarländerna från att om de så önskar begära att en del av biståndet från SIDA skall användas för uppbyggnad av ett företag som är samägt med en utländsk

industri. Vi anser att den ytterligare bindning av biståndsmedlen som den nu föreslagna ägarkonstellationen när det gäller företag i u-länder skapar innebär en inskränkning av mottagarländernas rätt att utifrån sina problem planera för industrialiseringen. U-länderna har aldrig begärt den fond som har inrättats genom stöd av den borgerliga majoriteten i riksdagen. De har begärt mer bistånd, särskilt på industriområdet, men de har begärt att få det biståndet i så obundna former som möjligt. Detta är i själva verket ett av deras huvudkrav.

Fondförslaget innebär i stället att ytterligare en del av biståndsanslaget, förutom varubiståndet, binds för speciella ändamål. Skall man konkretisera den här konflikten mellan kommersiella motiv och biståndsmotiv, kan den väl fokuseras till den SIDA-personal som finns i u-länderna på våra biståndskontor. Med den här konstruktionen får ju personalen en dubbelroll: dels att stödja fondens arbete – en av staten beslutad fond –, dels att finna investeringsobjekt som svenska företag kan vara intresserade för, dels när det gäller den övriga biståndsverksamheten att på bästa sätt stödja mottagarländernas utvecklingsansträngningar, som inte nödvändigtvis behöver sammanfalla med de andra intressena. Den här sammanblandningen av att å ena sidan stödja de prioriteringar som mottagarlandet gör och å andra sidan få lov att söka samarbetspartner för svenska företag som råkat vara intresserade är en dubbelroll som kan skapa motsättningar och oklarheter, som inte är till fördel för vårt bistånd. Som vi har understrukit tidigare uppfyller fondens disposition av biståndsmedlen inte de minimikrav beträffande biståndets gåvoandel som OECD:s biståndskommitté DAC har ställt upp.

I stället för en fond där man sammanblandar kommersiella motiv och biståndsmotiv, som här har skett, menar vi att man ordentligt bör bredda det industribistånd som jag har talat om tidigare och som vi anser vara utomordentligt viktigt.

Jag har med mig ett nyutkommet nummer av den amerikanska tidskriften *Business Week*. Där finns en stort uppslagen annons från Saab-Scania AB. I annonsen talas det om hur Saab-Scania på ett utomordentligt lyckosamt sätt och med stor precision arbetar med det svenska biståndsprojektet i Bai Bang. Saab-Scania har funnit skäl att använda Bai Bang-projektet och den planering som pågår där för att tala om hur företaget har kunnat arbeta inom ramen för ett svenskt biståndsprojekt. Uppenbarligen finner man det hela fungera så väl att man vill tala om det för sina kunder i den amerikanska tidskriften *Business Week*.

Det är precis på det här sättet som det skall vara. Det skall inte vara som när det gäller den tilltänkta fonden, nämligen att Saab-Scania om det söker en partner i Vietnam vänder sig till den svenska regeringen, varefter denna ställer upp med skattepengar – alltså därför att Saab-Scania av kommersiella motiv har funnit skäl att engagera sig tillsammans med något företag i Vietnam. Det är precis tvärtom: att den svenska staten tillsammans med den vietnamesiska staten har kommit fram till vad som är Vietnams prioriteringar. I Vietnam har man funnit att man önskar den typ av teknologi som Saab-Scania utmärkt väl representerar. Saab-Scania kan alltså göra någonting

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

inom ramen för vad Vietnam prioriterar starkt. Det är uppenbarligen ett utomordentligt viktigt arbete, så viktigt att Saab-Scania vill föra ut sin insats i Bai Bang-projektet till internationell kändedom. Detta är ett utmärkt exempel på hur industribiståndet bör fungera.

Det är mycket viktigt att vi har klara linjer där vi gör en åtskillnad mellan vad som är biståndsmotiverat och vad som är motiverat från kommersiell synpunkt, särskilt som industribiståndet behöver öka samtidigt som det finns kommersiella intressen som är mycket motiverade. Vi behöver öka vår export till tredje världen. Det blir en hopplös situation, om vi blandar ihop de kommersiella motiven och biståndsmotiven, så att vi egentligen inte vet vilka intressen vi tjänar. Vad väldigt många u-länder – jag använder kanske uttrycket u-länder lite slarvigt – har värderat mycket högt i den svenska biståndspolitikerna är just att Sverige inte har bavsikter med biståndet – att det inte, som när det gäller stormakterna, finns direkta företagsintressen, militära intressen eller något annat bakom biståndet. Det bistånd som ges lämnas i ett förtroendefullt samarbete med mottagarlandet, varvid man inte behöver misstänka givarlandet för att ha bavsikter. Det skall gärna erkännas att fonden representerar en liten del av biståndsbudgeten, varför det här inte skall överdrivas, men fonden står i alla fall för en motsatt princip, för en sammanblandning av företagets intresse att av kommersiella skäl söka kontakt med ett visst land och samhällets motiv för bistånd. Det är därför som socialdemokraterna föreslår att fonden skall avvecklas och avlösas. Självfallet skall man ta vara på den kunskap som finns hos personalen i fonden, och den skall kunna användas för viktigare ändamål i industribistånd – framför allt kanske till vad vi är förvånade över att den borgerliga majoriteten ställer sig så avvaktande och tveksam till, nämligen till att utbygga de samarbetsavtal med u-länder som delvis har startats med särskilda motiv efter oljekrisen.

Vi menar i vår motion, något som vi också utvecklar i reservationen, att Sverige under 1980-talet bör använda samarbetsavtal med u-länder på ett mer aktivt sätt. Vad vi där syftar till är att förstärka samarbetet med och stödet till de u-länder som söker större internationellt oberoende och som försöker använda stödet för att uppnå större rättvisa inom sitt eget land. Ett sådant samarbete skall kunna utsträckas utöver den krets av länder med vilka vi bedriver biståndssamarbete. Ett ökat samarbete av det slaget kan – även om det inte skall överdrivas – kanske bli något av en motvikt till det internationella samarbete som nu alltmer planeras på de multinationella företagens villkor och inte på de små, oberoende ländernas villkor. Avtalen skulle kunna gälla områden som industriellt samarbete, forskning, utveckling av olika teknologier och särskilt kanske områden där vi i Sverige kan ha något att ge – områden som transportmedel, sjukvård, miljöteknik, liksom sådana industrigrenar där vi i Sverige har lång erfarenhet.

Biståndsanslagen skall här naturligtvis kunna komma till användning, men i så fall enligt de grundläggande principer för biståndspolitikerna som vi har. Exempelvis kan de länder som är våra huvudmottagarländer komma i åtnjutande av biståndsmedel om vi finner det motiverat av biståndsskäl. Men samarbetsavtalen skall också kunna gälla andra områden, och länder som vi

antingen betraktar som för rika för att de skall få bistånd eller av andra skäl inte vill ge bistånd skall naturligtvis kunna sluta samarbetsavtal på andra områden än sådana som har med bistånd att göra. Men då skall inte biståndsbudgeten belastas.

Förutom SIDA, som har den biståndsmotiverade delen att arbeta med, finns andra organ – exportrådet, IMPOD, Svenska institutet och andra – som kan bli inblandade i den här typen av samarbetsavtal. Vi föreslår i vår näringspolitiska partimotion också att man skall upprätta samhällliga handelshus, som skall kunna sköta en viktig del av samordningen av den kommersiellt motiverade delen av den här typen av samarbetsavtal. Om sådana handelshus skall kunna aktiveras krävs en samordning av verksamheten såväl i regeringskansliet som mellan ämbetsverk och organisationer.

Med den här uppläggningsen skall svenska företag kunna stimuleras till ett industriellt samarbete på områden där det kommer till nytta för de breda folklagren i u-länderna. De länder med vilka samarbete etableras enligt vårt förslag skulle då vara länder som själva strävar till en bättre fördelningspolitik och därmed är mer inriktade på en sådan produktion än de länder till vilka svenska företag av egen kraft ofta söker sig i dag.

En avancerad svensk teknologi och forskning kan på så sätt – och det vore viktigt – i tillämplig form bidra till att lösa problemen för fattiga människor i u-länderna i betydligt högre grad än vad som sker i dag.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen 16.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag skulle vilja göra några kommentarer till de anföranden som senast har hållits här, först Gertrud Sigurdsens. Jag undrade ett litet slag om hon ville föra in nya kriterier för samarbetspartner. Hon talade om att vi, när vi avvecklar biståndet till Cuba, inte skulle ha något programland kvar i Latinamerika. Jag undrade om hon menade att det skulle vara ett kriterium för vår biståndspolitik att vi skall ha mottagarländer på alla kontinenter. Det är i så fall en ny tanke, kanske inte så tokig, men det är ändå ett nytt kriterium.

Jag frågade mig också en annan sak. Hon förde fram synpunkten att ett övergripande skäl skulle vara att stödja demokratisk utveckling i u-länderna. Visst ingår demokrati som ett mål för vår utvecklingspolitik, men jag har inte varit medveten om att det skulle vara något övergripande skäl till att alltid gå ut med bistånd så snart som man någonstans ser en spirande demokrati. Detta är väl dessutom tyvärr inte alltför vanligt.

Jag trodde att det fanns en klar enighet om att vår utgångspunkt är att hjälpa de fattigaste länderna och om att det enkla skälet till det är, att det är där som biståndet allra bäst behövs. Jag vill gärna instämma med Gertrud Sigurdsen i det som hon trodde var min åsikt, nämligen att vi bör ha något större flexibilitet i biståndspolitikerna än vad vi har haft. Jag bekänner villigt att jag tyckte att biståndspolitikerna under socialdemokratins emellanåt var en smula dogmatiskt färgad. Mot den bakgrunden har jag också förståelse för de

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

önskemål som man från socialdemokratiskt håll har fört fram om mera samarbete med Jamaica och Dominikanska republiken. Men jag undrar om det är nödvändigt att föra in en helt ny motivering, innebärande att vi skall stödja demokratier så snart de kommer fram. Skulle man inte kunna nöja sig med att dels ha programländer, dels ge bistånd via det bredare samarbete som ändå var ett drag av flexibilitet som socialdemokraterna införde?

Gertrud Sigurdson frågade också om vi genom att avveckla biståndet skulle bestraffa Cuba för att det landet hade lyckats väl. För det första tycker jag att det är orättvist att säga, att politiken visavi Cuba kännetecknas av en ryckighet. Tvärtom tycker jag att den avveckling som skall genomföras på tre år är väl organiserad. För det andra utgår den från huvudprincipen att vårt bistånd skall gå till de fattigaste länderna och inte till några andra. Som Torsten Bengtson förut sade hörde vi ingen socialdemokratisk kritik mot att vi avvecklar biståndet till Tunisien. Den avvecklingen sker av samma skäl, nämligen att landet har en så pass hög nationalinkomst.

Jag minns mycket väl att våra tunisiska vänner anförde argumentet att detta var en bestraffning av deras framgångar. Men – som vi också försökte säga till dem i vårt svar – även de bör finna det rimligt att vi koncentrerar vårt bistånd till de fattigaste länderna. En konsekvens av det blir, att det inte finns utrymme för bistånd till de rikaste u-länderna. Det bör också gälla för det karibiska området, och därför tycker jag att det är rimligt att man använder de begränsade biståndsmedel som anslås för ett bredare samarbete.

Låt mig som en kommentar till Torsten Bengtsons anförande säga att Sverige i arbetet på den nya internationella utvecklingsstrategin har fört fram som huvudfrågor problemen om resurshushållning och sambanden mellan miljö, utveckling, befolkning och resurser. Jag tror att det kan glädja honom ytterligare utöver det som glädde honom i mitt första inlägg.

En annan kommentar till Torsten Bengtsons anförande är att jag för min del gärna bejakar det som har skrivits om att vi skall samarbeta med u-länderna om att stävja alkoholkonsumtion. Det råder väl inget tvivel om att alkoholmissbruket är Sveriges största sociala problem. Jag tror att vi dess värre måste konstatera att alkoholproblemen även i många u-länder är eller håller på att bli stora. Jag vill därför säga att jag från regeringens sida bejakar bistånd som kan begäras på det området.

Mats Hellström talade om industrialiseringsprocessen och anknöt därvid till vad Anna Lisa Lewén-Eliasson hade anfört och till vad jag sade i en replik till henne. Han var kritisk mot den industrifond som den borgerliga regeringen inrättade. Jag tycker att han där återknyter till den dogmatism som jag tidigare fann kännetecknande för socialdemokraterna. Vi behöver bidrag till industrialiseringsprocessen, och jag håller med om att det gäller en bred process. Det finns olika sätt att åstadkomma sådana bidrag. Det rena biståndet, som det som vi gett till Bai Bang, är ett sätt. Ett annat sätt som vi har begagnat är biståndsmedel till särskilda banker som främjar småindustri-utveckling. Den möjligheten har vi utnyttjat i Tanzania och Tunisien, och det har fungerat bra.

Detta är ganska dyra metoder att åstadkomma industrialisering. Genom att

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

vi stödjer de internationella bankerna – Världsbanken och regionalbankerna – tillförs de kapitaltillskott utöver de medel från de internationella kapitalmarknaderna som där lånas upp. Som jag sade i mitt anförande genererar t. ex. våra satsningar i Världsbanken ungefär 14 gånger så mycket kapital. Biståndsmedlen drygas alltså ut ganska mycket. Detsamma gäller SWED-FUND, som vi har tillskapat. Bara en fjärdedel av fondens medel är biståndspengar. Resten upplånas på den svenska kapitalmarknaden. När fonden sedan begagnas för att skapa s. k. joint ventures genererar den medel dels i u-landet självt, dels i Sverige.

Jag tror att det är felaktigt att tala om sammanblandning av motiv för vår del. Om vi skulle vilja stödja den svenska industrin och dess exportansträngningar, så skulle helt andra åtgärder användas. Däremot kan man väl säga att vi försöker rikta den svenska industrins intresse på särskilt våra programländer men även andra u-länder. Industrins investeringar går ju i mycket stor utsträckning till länder som Brasilien och Argentina, som ändå redan kan dra till sig ganska mycket kapital och industri. Vi vill gärna stimulera den svenska industrin att nå våra samarbetsländer och andra fattigare u-länder.

Det är inte heller så, att den svenska industrin tjänar enbart på den här typen av verksamhet. Även Mats Hellström pekade på hur Saab-Scania har glädje av att delta i Bai Bang-projektet. Jag antar att man medverkar där inte bara för att stödja vietnamesernas industrialiseringsprogram utan också för att tjäna pengar. Det är alltså inte något unikt att industrin tjänar pengar på våra satsningar på u-länderna. Tvärtom kan man väl knappast förvänta sig att kunna locka fram industrins medverkan med mindre än att den får tjäna pengar på den. Jag tror att det är det här som stöter socialdemokraterna en liten smula, men jag tycker inte att det är riktigt logiskt att det stöter dem så hemskt mycket när det gäller industrifonden, medan det i Bai Bang-fallet inte tycks stöta dem alls.

Jag vill också peka på vad Mats Hellström sade om att inga u-länder har bett om den här fonden. Det beror på hur man uttrycker det. Jag har i många kontakter med regeringar från u-länder mött ett utomordentligt positivt intresse för fonden, och det är inte alls säkert att det är den svenska industrin som kommer att gå ut och försöka begagna den; jag tror att det minst lika ofta kommer att vara u-länderna själva som tar initiativet för att därmed locka till sig svenska företag som har know-how och kapacitet att bygga upp industrier och som också kanske kan hjälpa till med marknadsföringen, vilken ofta är svår för u-länderna.

När det gäller inrättandet av den här fonden har vi också sagt att den skall följa de biståndspolitiska målen i sin länderinriktning. Det är alltså inte avsett att fonden skall vara verksam i de rikare u-länderna. Socialdemokraterna har nu talat om att man i stället borde begagna samarbetsavtal och därvid kunna främja också industrialisering. Jag har inte någonting emot samarbetsavtal – jag har ju nyligen varit i Mexico och slutit ett sådant – men jag ser inte det som någon sorts ersättning för fonden. Tvärtom tror jag att det vore bra, om de kunde komplettera varandra. Förra veckan var jag i Angola, och jag talade då

med angolanerna om samarbete och möjligheten av handelsavtal eller samarbetsavtal. Jag fick då svaret, att man kanske tyckte att det var onödigt byråkratiskt för våra förbindelser f. n. och att det gick mycket bra att bedriva biståndet på nuvarande sätt. Man menade också att det var tillräckligt med industrikontakter på det sätt som nu sker. Man uttalade mycket stort intresse för industrifonden och skulle gärna se att s. k. joint ventures kom till stånd.

Samarbetsavtal kan alltså vara bra i en del fall, men det utesluter på intet sätt att vi använder industribiståndsfonden. Och våra partner i u-länderna ser med stort intresse på denna fond.

MATS HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern säger att det skulle vara dogmatism som betingade vår uppfattning om den här fonden, men det är väl snarare vår värdering att man skall åtskilja kommersiella motiv och biståndsmotiv. Jag blev litet förvånad över att utrikesministern så aningslöst gav sig in på att jämföra Bai Bang med fonden. Skillnaden är ju att vi i vår biståndspolitik tillsammans med mottagarländerna kommer fram till vilka prioriteringar i sina utvecklingsprogram mottagarländerna har. Om Sverige kan stå till tjänst med den kunskap eller teknologi som de efterfrågar och om svenska företag kan komma in med offerter som ligger på prisnivåer som är rimliga osv., då skall svenska företag också vara med och bidra till detta. Det går väldigt bra.

Nu gör man någonting helt annat: man gör en konstruktion där det kan ligga i de svenska företagens intresse att finna en viss partner i ett visst land som styr vart – till vilket land och till vilken typ av projekt – våra biståndspengar skall gå. Det är faktiskt inom ramen för ett vanligt industri-bistånd möjligt att åstadkomma det samägande som utrikesministern menar är så viktigt, eftersom många u-länder har begärt det. Härför behövs inte den egendomliga sammanblandning av kommersiella motiv och biståndsmotiv som jag har uppehållit mig vid och som vi också tar upp i vår reservation.

Dogmatismen tycker jag ligger på den borgerliga majoritetens sida i ett annat avseende, i den kyliga inställning som finns där. Nu säger utrikesministern att han i princip är positiv till samarbetsavtal. Men utskottet har ju, både i höstas och nu, i själva verket mest understrukit de administrativa problemen, problemen med att få i gång det hela, risken för byråkrati osv. Är det så att tanken bakom samarbetsavtalet är att kunna finna en mer selektiv u-landskontakt med länder som själva strävar efter ekonomisk utjämning och social utjämning. Är det denna inriktning som gör regeringen så kylig och tveksam som man är i utskottsbetänkandet, som har undertecknats av den borgerliga majoriteten?

Slutligen diskuterade utrikesministern vad som sker när en diktatur övergår i demokrati. Han sade att vi inte kan stödja alla diktaturer som blir demokratier. Men det är tyvärr bara ett fåtal diktaturer som blir demokratier, och det är mycket ofta så att i samma ögonblick som de blir demokratier drar sig en rad företagsintressen – särskilt multinationella men också andra – bort.

Det har varit det vanliga mönstret i det fåtal fall när en sådan utveckling har skett, och de länder som blir demokratier ställs i en utomordentligt svår ekonomisk situation. Detta är vad som har inträffat i Jamaica – som i och för sig har varit demokrati under en längre tid – och det är vad som har inträffat i Dominikanska republiken. Det var vad som inträffade också i Portugal. Det är ett motiv för Sverige att stödja en demokratisering.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Det förefaller som om Mats Hellström försöker göra ett nummer av att när det gäller industrialisering i den form som vi ser den i Bai Bang, dvs. med direkt bistånd, så diskuterar givarlandet och mottagarlandet den, och givarlandet följer då mottagarlandets prioriteringar, men att det inte skulle vara fallet när industrifonden kommer till stånd. Jag tror att detta är en missuppfattning. Om man läser i propositionen om SWEDFUND finner man tvärtom att styrelsen där skall se till att man accepterar och stödjer s. k. joint ventures i de fall då det gäller industrier som av u-länderna själva prioriteras och förs in i deras planering.

Det är därför inte någon principiell skillnad i de två fallen. Jag ser som den stora fördelen med industrifonden att det för detta ändamål går åt ganska litet biståndsmedel för att generera ganska mycket industrialisering och för det andra att man lättare kan utnyttja de svenska företagens kapacitet av know-how och ställa den till förfogande för u-landet. Att vi inom ramen för ett bilateralt biståndssamarbete inom landramar skulle kunna ställa särskilda belopp till förfogande för joint ventures – den tanke som jag tyckte föresvävade Mats Hellström – har jag hittills inte hört, och jag undrar om man verkligen på allvar vill framföra den tanken. I så fall kanske vi får granska den. Men är det detta som Mats Hellström tänker sig som alternativ, vore det intressant att få veta det.

MATS HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Tanken på möjlighet till joint ventures inom ramen för industribiståndet har framförts under två år i den socialdemokratiska motionen om biståndspolitiken och har hittills icke bemötts av någon. Men det som utrikesministern sade senast tycker jag ytterligare belyser problemen med denna fond. Han sade att det går åt förhållandevis litet biståndsmedel för den typ av projekt där fonden kan bidra till en industrialisering – då rimligen i förhållande till om man gav ett rent industribistånd. Det måste i så fall gälla den egeninsats som företagen går in med genom att man får ett samägande i och med att företagen tar en risk, som gör att just fondens projekt blir så att säga billigare ur samhällets synpunkt. Men därmed har man ju också sagt att man löper risken att lockas in i en typ av biståndsgivning där det blir företagens riskbedömningar som skall stå för den tyngre delen av finansieringen, som kommer att styra i vilken riktning man går.

Om skälet är att det är billigare för samhället att använda fonden än att gå via industribistånd, så tycker jag det är ytterligare ett argument för att vi skall hålla en klar rågång mellan de kommersiella motiv som skall finnas och som

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

har sina utgångspunkter, vilka är respektabla, och de biståndspolitiska motiven, som har sina utgångspunkter. Man går alltså till väga på detta sätt i stället för att göra en sammanblandning.

Vi kan just riskera att det, av de skäl utrikesministern själv nämnde, blir billigare för samhället att använda fonden. Men då är man beroende av den riskbedömning företagen gör – vilken typ av länder, vilken typ av projekt, vilken typ av industrialisering de är intresserade av. I värsta fall kommer man därvid i en sådan situation att man snarare hamnar i en typ av exportinriktad industrialisering som inte gagnar i första hand den inhemska majoriteten och inte täcker de behov som de stora folkgrupperna i u-länderna har.

Vad utrikesministern sade i sitt senaste anförande är alltså ytterligare ett motiv för mig att understryka farorna med att blanda ihop kommersiella motiv och biståndspolitiska motiv i samma beslutsögonblick, i samma fond. Det är det misstaget som är gjort. Varje motiv för sig är respektabelt, men sammanblandningen av dem i samma beslut gör att vi inte kommer att veta i vilken riktning och mot vilka mål vår biståndspolitik kommer att styras när det gäller industrialiseringen.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Vad Mats Hellström nu säger styrker mig i min misstanke att det är dogmatism bakom avståndstagandet från fonden. Det är naturligtvis riktigt att de svenska företag, som går med på joint ventures med utlandet, kommer att göra det utifrån förhoppningen att kunna göra vinster i det vidare samarbetet. Jag tror att det är detta som skrämmer Mats Hellström så förfärligt, fast han även i Saab-Scania-fallet finner att företaget gör vinster i Bai Bang.

Men med detta är ju inte sagt att man på något sätt påtvingar u-landet det svenska företags värderingar. U-landet, dess regering och dess företag är helt fria att säga ja eller nej till ett joint venture. Ett joint venture är som ett äktenskap – det är två parter som gifter sig, och fonden fungerar som äktenskapsmäklare så att säga. Det krävs samtycke på båda sidor, och i den processen är det ju fullt möjligt att tillgodose alla de krav på inpassning i den planering som u-landet har. Därför har jag väldigt svårt att se att införandet av det svenska företags intresse på något sätt skulle strida mot den rena evangeliska läran att främja u-landets utveckling enligt dess egna planeringar.

Andre vice talmannen anmälde att Mats Hellström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Förutom 16 reservationer finns det några särskilda yttranden fogade till utrikesutskottets betänkande nr 27, och i ett av dem har Allan Hernelius och jag särskilt betonat vikten av att effekten av och effektiviteten i svensk biståndsverksamhet värderas inte bara i mottagarlandet utan också av

utomstående expertis i vårt eget land.

Vi anser att de externa experter som SIDA anlitar för översyn av enskilda program och projekt skall kunna tas i anspråk också för resultatvärdering av projekten. Svenska folket har nämligen rätt att få veta inte bara vad pengarna använts till utan också i vad mån de kommit till nytta. Enskilda humanitära organisationer kan ofta genom direktkontakt med bidragsgivarna ge information om hur insamlade medel använts och därmed skapa ökad vilja till bistånd. Moderaterna har också i reservationen 14 föreslagit en ökning av stödet till de enskilda organisationernas biståndsverksamhet med 20 milj. kr.

Alla får vi, genom massmedia och på andra sätt, kunskap om behov av resursöverföringar, om nöden i världen, om det stora behovet av utbildning och hälsovård. Den informationen är en förutsättning för offervilja. Men den måste kombineras med information om resultatet av satsningarna. En efterhandsgranskning får inte uteslutas av rädsla för att resultatet skulle bli negativt. Alla har rätt att göra misstag, men man måste lära av misstagen. Det måste från samhällets sida vara riktigare att erkänna att något gått snett än att trampa på i ullstrumporna utan vilja till förändring.

Herr talman! Detta gäller också Vietnam.

Tillkomsten och hanterandet av avtalet om Bai Bang-projektet i Vietnam under den socialdemokratiska regeringstiden har många gånger diskuterats i denna kammare. Kritiken har varit hård, och det är ingen idé att upprepa den. Utrikesminister Blix har själv erkänt bristerna och skall inte behöva stå till svars för avtalets tillkomst och dess hanterande.

Enligt avtalet skall Sverige medverka till färdigställandet och inkörningen av två pappersfabriker och en massafabrik samt till realiserandet av ett skogsprojekt för produktion av virke till massafabriken. Alla har varit eniga om att avtalet skall fullföljas.

När det däremot gäller en utbyggnad med ytterligare åtaganden från svensk sida är vi icke eniga. Allan Hernelius och jag har i reservationen 8 vid punkten 15 föreslagit en halvering av landramen till Vietnam och vid punkten 17 tagit avstånd från en utvidgning av biståndet till att täcka också en framtida drift av projekten i fråga.

Herr talman! Sveriges genom tiderna största biståndsåtagande, som kostnadsmässigt kan komma att uppgå till ett par miljarder, måste få nagelfaras i riksdagen. Vad gäller genomförandet av Bai Bang-projektet bör en sådan granskning särskilt koncentreras till två faktorer – dels den principiella, som Allan Hernelius har talat om, dels den ekonomiska, som i detta fall motiveras av att alla kalkyler sprängts och att biståndet till Vietnam i allt högre grad rör sig om siffror, och om siffror som ständigt rör sig uppåt. Att den socialdemokratiska regeringen gjorde grava felbedömningar inför Bai Bang-projektets genomförande har visat sig genom den hittillsvarande kostnadsutvecklingen. Felbedömningarna grundade sig på okunnighet om otympligheten i den vietnamesiska administrationen och om landets låga utbildningsstandard. Detta är verifierat många gånger i SIDA:s petita. Organisationen av projektets genomförande försvårades därigenom, extra

utbildningsinsatser blev nödvändiga och kostnaderna steg snabbt.

När riksdagen först fick höra talas om projektet beräknades det kosta 500 milj. kr. Vid avtalets tillkomst var man uppe i 770 milj. kr. Nästa prognos blev 1 055 milj. kr., och förra året presenterades riksdagen en prognos på 1,6 miljarder. Någon ny kostnadsbedömning föreligger inte – det är möjligt att utrikesministern här kan berätta när en sådan kan förväntas – vilket vi från moderat håll anser vara anmärkningsvärt mot bakgrund av erfarenheterna av vad förseningar kostar. För några år sedan beräknades förseningarna kosta ca 10 milj. kr. i månaden exklusive tillkommande utgifter, och i dag kan uppskattas att förseningarna kostar ungefär 20 milj. kr. i månaden. Även inflationsfaktorn måste tas med i beräkningarna, och det är inte osannolikt att projektet, när det en gång står färdigt, kommer att ha kostat svenska skattebetalare 2 miljarder kronor, dvs. varje svensk, skattebetalare eller inte, ca 250 kr. Att det är världens dyraste pappersfabrik torde stå utom allt tvivel. Och det kan motiveras med att det är svårt med projekt av den typen i länder som Vietnam. Att det är Sveriges mest misslyckade biståndsprojekt är lika klart och är svårare att förklara.

När blir Bai Bang-projektet färdigt? Något svar är svårt att ge. Det kan kanske inte heller utrikesministern göra. Alla tidsbedömningar har försvarats av att de vietnamesiska myndigheterna inte har velat godkänna svenska tidsplaner utan arbetat efter sina egna, än mer orealistiska.

I SIDA:s petita för kommande budgetår beräknas den första pappersfabriken stå klar i augusti 1980. Enligt den ursprungliga planen skulle den ha varit klar för drift i oktober 1977, dvs. den skulle ha byggts på tre år. Nu beräknar man att sex år skall åtgå. Det kan nämnas att bara för ett halvår sedan bedömde Vietnam att den skulle vara i bruk i januari i år. Massafabriken å sin sida beräknades kunna byggas på 50 månader. Enligt nuvarande beräkningar kommer det att ta 84 månader.

Herr talman! Det behövs ingen avancerad matematik för att konstatera att den kostnadsplan som riksdagen fick ta ställning till förra året kommer att överskridas ytterligare. Vi väntar fortfarande på nästa.

Dessutom: En extern undersökning av hela projektet beställdes av SIDA, och en första del av denna undersökning framlades förra året. Enligt uppgift skulle den kompletteras med en andra del, men den har ännu inte presenterats riksdagen. Kanske utrikesministern kan ge besked om när den kan förväntas?

Så till pengarna. När nuvarande budgetår utgår har Vietnam fått 1,8 miljarder i bistånd. Vietnam är Sveriges genom tiderna största mottagarland. För kommande budgetår föreslår regeringen en höjning av landramen från 380 milj. kr. till 400 milj. kr. Under en treårsperiod skulle detta utan ytterligare höjningar – och de kommer ganska tätt – bli 1,2 miljarder, dvs. efter ytterligare tre år skulle biståndet ha nått tremiljardersstrecket.

Moderaterna har i år, vilket Allan Hernelius har framfört här tidigare, inte velat gå med på den föreslagna landramen. I en partimotion har vi föreslagit en halvering av landramen till 200 milj. kr.

Från dem – och de är många – som inte tycker som vi och som inte vill vara

med om att sänka landramen kan naturligtvis två anklagelser riktas mot vårt ställningstagande. Den första gäller de utrikespolitiska konsekvenserna av en nedskärning av landramen. De argumenten har Allan Hernelius bemött i sin redovisning av vår inställning till vilka kriterier som skall kunna föranleda en nedskärning eller ett eventuellt upphörande av bistånd. Den andra anklagelsen är att vårt förslag innebär att projektet kraftigt försvåras eller fördröjs. Den skall jag bemöta.

Utskottet har fått ta del av en plan för utbetalningar till Vietnam för det kommande budgetåret. Enligt denna skall 333 milj. kr. utbetalas enligt tidigare avtalade insatser. Av dessa beräknas 41 milj. kr. gå till barnsjukhuset i Hanoi och 32 milj. kr. till sjukhuset i Uong Bi. 260 milj. kr. behövs till Bai Bang. Därtill förutses behövas 5 milj. kr. till extra utrustning till Bai Bang och 4 milj. kr. till utbildning av sjukhuspersonal. Tillsammans gör detta 342 milj. kr.

I denna plan har ytterligare förutsatts vissa medel till driften, men moderata samlingspartiets representanter stöder inte det kravet, och dessutom – vilket kanske är mer angeläget för resten av kammaren – torde de medlen vara inaktuella, eftersom driften inte kan beräknas starta förrän in på budgetåret efter det som vi nu diskuterar. Den första pappersmaskinen beräknas ju vara färdig först i augusti nästa år.

Från nuvarande budgetår beräknar SIDA att en reservation på 163 milj. kr. uppkommer. Tillsammans med de 200 milj. kr. som vi föreslår skall utgå blir det möjligt att disponera 363 milj. kr. i bistånd till Vietnam, vilket med 21 milj. kr. överstiger de beräknade utbetalningarna för sjukhusen och Bai Bang. Ingen bila skall alltså gå ner över projekten.

Vi kan däremot inte se någon som helst anledning att ytterligare in-teckna framtida insatser med medel från det kommande budgetåret. Enligt de beräkningar som gjorts av SIDA uppkommer ett överskott på 221 milj. kr. Här talades förut om att moderata samlingspartiets ställningstagande skulle innebära en örfil till Vietnam. Jag skulle vilja säga att det överskott som äskade anslag här kan ge innebär en så öm smekning till Vietnam, att jag har svårt att tro att svenska folket skulle vilja vara med om den – inte minst mot bakgrund av att katastrofhjälp alltid utgår vid sidan av vanliga biståndsanslag när behov av sådana uppstår.

Moderata samlingspartiet anser alltså att 200 milj. kr. tillsammans med uppkommet reservationsanslag väl täcker arbetet på projektet under det nu aktuella budgetåret och dessutom ger utrymme för ett överskott.

Vi har i vår reservation dessutom hänvisat till den omförhandling som enligt uppgift som jag fått skall äga rum nu i juni månad, eftersom det nuvarande tvåårsavtalet utgår i sommar.

Regeringen vill nu också att Sverige skall ta ansvaret för driften av projektet. Förslaget är anmärkningsvärt i flera avseenden, vilket också Allan Hernelius tidigare påpekat. Ingen ekonomisk kalkyl har presenterats av SIDA. Man talar om en övergångstid och fyra år har nämnts. Vid den redovisning av icke offentliga papper som SIDA fick talade man om fem år, och det kanske bör bemärkas att Anders Forsse hade en artikel i Svenska

Dagbladet i går eller i förrgår, där han anförde att en igångkörning av ett projekt av detta slag ofta innebär uppemot 15 års engagemang. Utskottet har på denna punkt icke fått några konkreta upplysningar och har inte heller fått veta vilka kostnaderna för ett engagemang i driften kommer att bli. Detta åtagande är alltså med andra ord lika löst som åtagandet i det ursprungliga avtalet.

Än märkligare torde brådskan vara – och det kanske skall tilläggas – eftersom vi enligt det nuvarande avtalet förbundit oss att svara för en inkörningsperiod på tre månader för varje enhet och dessutom att svara för kemikalier och reservdelar för normal förbrukning under två år. Därtill har vi förbundit oss att enligt nu gällande avtal reservera 12 000 ton massa. Enligt vad jag räknat ut bör detta motsvara ett halvt års drift för en pappersmaskin.

Självfallet är Sverige villigt att hjälpa till med driften. Projektet är tillkommet som en gåva från Sverige, och vi finner det naturligtvis angeläget att vår gåva fungerar. Den var emellertid önskad av Vietnam, och vi måste förutsätta att landet vill göra ansträngningar för att utnyttja gåvan, även om ansträngningarna skulle innebära att man tar och betalar för driften av de biståndsmedel man får från Australien, Frankrike eller öststaterna. Det innebär nämligen att Vietnam på sedvanligt sätt får betala för den hjälp Sverige ställer till förfogande. Vi skall inte behöva betala för att kinesiskt bistånd har upphört. Ett land som har råd att föra en aggressiv utrikespolitik med krigshandlingar, som lagt under sig Kambodja och vidkänns stora kostnader för att behålla makt och inflytande både där och i Laos bör kunna betala för driften av den svenska gåvan.

Vi måste kunna säga ifrån. Vi skall inte ge efter för verkningarna av Olof Palmes förtroliga engagemang i Vietnam. Våra bedömningar måste grundas på dagens verklighet, på fakta och siffror som dessa i dag är presenterade för riksdagen. Vår uppgift är att ta ställning till i vad mån mottagarländerna uppfyller våra biståndskrav och naturligtvis att fullfölja våra åtaganden.

Herr talman! Hundratusentals människor har flytt från kommunistregimen i Vietnam. Det s. k. båtfolkets öde utgör en flyktingtragedi, som för enskilda människor inneburit livsfara och okänd framtid. Behovet av hjälp är stort, flyktingarna lider brist på det mesta, och länderna i omgivningen har svårt att ge dem ens de enklaste förnödenheter. En oändligt liten spillra av dem, genant liten, kommer att få en fristad i vårt land, men nöden hos tiotusentals andra är enorm. Allan Hernelius och jag har i reservationen 13 föreslagit att ytterligare 120 milj. kr. skall avsättas till katastrofbistånd i första hand till FN:s flyktingkommissarie för stöd åt flyktingar i Sydostasien. Om angelägenheten av den hjälpen torde ingen tvekan råda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer* där Allan Hernelius och mitt namn finns antecknade.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Dagens debatt drar något av ett slutstreck under folkpartiets treåriga förvaltning av det svenska biståndet till utvecklingsländerna. Det har mest blivit ett internt borgerligt gräl. Moderaterna tar chansen att fria till borgerliga opinioner i Vietnamfrågan. Centern följer med ett stycke på vägen. Folkpartiet är besvärat. Utrikesministern gör sin plikt utan engagemang.

Folkpartiet har under den här treårsperioden satt sin prägel på de borgerliga regeringarnas biståndspolitik genom Ola Ullstens och nu Hans Blix ledarskap.

Jag skall inte här försöka mig på någon slutsummering eller analys av vad de här tre åren har betytt. Det kommer att göras senare.

Den litet avslagna biståndsdebatt som vi för här i dag tyder på att biståndspolitiken hamnat litet i skymundan. De två borgerliga regeringarnas misslyckanden har varit så mycket större på flera andra centrala samhällsområden. Att biståndsverksamheten ägnas ett allt mindre intresse i vårt land är kanske ur den aspekten något positivt och något som folkpartiet kan ta åt sig berömmet för.

Nu har inte folkpartiets biståndspolitik under dessa tre år varit okontroversiell. Vi socialdemokrater har sedan våren 1977 skrivit ett 30-tal reservationer till betänkandena med anledning av de tre budgetpropositionerna i detta avseende och till propositionen om riktlinjer för utvecklingssamarbete. De reservationerna har inte handlat om små detaljer utan anger sammantaget en helt annan färdriktning.

De stora debatterna har främst gällt fonden för industriellt samarbete, IDB, Världsbanken och ländervalet. Folkpartiet har i samarbete med moderaterna och centern genomfört en klar högervridning eller skall vi säga ett förborgerligande av biståndet. Det har inneburit en kvalitetsförsämring av biståndet. Det samlade värdet av det svenska biståndet har vidare urholkats genom den valutapolitik folkpartiet medverkat till.

Men, som sagt, de borgerliga regeringarnas misslyckanden har varit väsentligt större på andra områden, och det är väl mot den bakgrunden som folkpartiets biståndspolitik kommer att värderas.

Centern har haft stora problem med att skaffa sig en egen profil i de biståndspolitiska frågorna. I flera sammanhang på senare år har centern slagit följe med moderaterna. Det har främst gällt frågor som Cuba, IDB, industribiståndsfonden och nu senast en markering i moderat riktning i fråga om Vietnambiståndet. Centerns två år i regeringen bidrog därmed till högervridningen. När centern nu befriats från regeringsansvaret gör partiet patetiska försök att framstå som miljövärnare i samband med biståndsverksamheten.

Centern har ingen konkret kritik att komma med när det gäller den förda biståndsverksamhetens miljöeffekter. Det hela blir därför mest löst prat om miljön och den ekologiska balansens betydelse. Det är en synnerligen lättvindig argumentation – mest ett spel för galleriet. Men man kanske närmast skall se reservationen 1 och centerns särskilda yttrande som ett försök att få folk att glömma centerns passivitet i dessa frågor under de två

Nr 135

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

regeringsåren.

Centern föreslår nu att till våra fyra biståndspolitiska mål – resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk samhällsutveckling – skall fogas ett femte mål med krav på ekologisk balans. Motiveringen är att vi när de fyra målen formulerades inte var medvetna om miljöfrågornas betydelse.

Den motiveringen håller inte vid en sakgranskning. Visst har miljöfrågorna kommit mer i förgrunden under 1970-talet, men de har hela tiden funnits med i resonemangen kring målformuleringarna. Centern har tidigare inte fört fram kravet om ett femte mål. Två av reservanterna – Sture Korpås och Anna-Lisa Nilsson – satt med i den biståndspolitiska utredningen, som lades fram i april 1977, men krävde då inget femte mål. Så sent som i oktober 1978 avvisade centern här i riksdagen krav på att ekologisk balans skulle bli ett femte biståndsmål.

Att centern nu lyfter fram kravet har uppenbarligen det enda syftet att försöka ge centern litet mer av en egen biståndspolitisk profil. Det är ett utspel anpassat för massmedia, ett slagordsmässigt krav utan någon grundlig motivering. Den som läser reservationen I får ju mycket snabbt klart för sig hur lättvindigt centerpartiet tar på den här frågan.

Det har vid flerfaldiga tillfällen slagits fast att tillväxtmålet måste avse en produktionsökning, som bevarar ekologisk balans och förutsättningar för fortsatt ökning av resurserna. Riksdagen har slagit fast att ekologiska aspekter och miljöaspekter bör "ingå som självklara komponenter i varje biståndsprogramms utformning och genomförande". Så sker också i praktiken.

Sverige har spelat en mycket aktiv roll internationellt när det gällt att få miljöfrågorna beaktade. FN-konferensen om miljövärd i Stockholm 1972 har följts av flera andra FN-konferenser om befolkningsfrågan, om boende och bebyggelse samt om vatten och ökenutveckling. Vårt land har lämnat betydande bidrag till FN:s miljöfond och aktivt verkat för att FN:s miljöprogram, UNEP, skall få gehör för sina synpunkter runt om i världen. Sverige har också krävt att miljöfrågorna skall särskilt beaktas, när FN:s nya utvecklingsstrategi utarbetas. Tyvärr innebar regeringen Fälldins tillträde 1976 att det internationella miljövärdarbetet från svensk sida bromsades upp.

U-ländernas svåraste miljöproblem sammanhänger med fattigdomen. Det har utrikesministern berört tidigare i dag. Det är frågor som gäller maten, vattnet, bostaden, hygien och renhållningen. Man kan kanske också formulera det så, att där människor svälter och lider nöd råder inte en acceptabel ekologisk balans. För det är väl inte centerns avsikt att sätta kravet på ekologisk balans före kravet på en grundläggande välfärd för människorna i u-länderna?

Det krävs miljöförändringar för att få bort hungern och få fram bra bostäder, arbete, skolor, sjukvård, kommunikationer och allt annat som hör till den grundläggande välfärden. De miljöförändringarna vill väl centern inte motsätta sig, även om de på kort sikt kan medföra vissa rubbningar i den s. k. ekologiska balansen? Där människor lider nöd, är väl nöden ändå den största

miljöfrågan? Människan är väl ändå det viktigaste inslaget i det ekologiska systemet?

Centerns hela inställning i den här frågan – speciellt när det gäller de suddiga resonemangen om att u-länderna skall avstå från storskalig teknik – är ingenting annat än en efterkolonial förmyndarattityd. Det intrycket stärktes, när man lyssnade på förste vice talmannen Torsten Bengtsons andramajtal här i dag. Centern kommer med pekpinna och vill visa u-ländernas ledare till rätta.

I en reservation till biståndspolitiska utredningen har Sture Korpås och Anna-Lisa Nilsson t. o. m. formulerat det så, att u-ländernas ledare har värderingar som mera bygger på i-ländernas förutsättningar än på folkflertallets behov i de egna länderna. Med andra ord: De färgade folkens ledare förstår inte vad som är bäst för deras egna länder och folk.

Centerpartisterna i Sveriges riksdag däremot vet vad som bör göras i dessa länder. Det är en otrevlig besserwisserattityd och ett förmynderi, som direkt bygger på den vite mannens föga ärorika koloniala förflutna. Det vore mycket olyckligt om centerns resonemang i dessa frågor blev styrande för den svenska biståndspolitiken.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sture Ericson kunde inte finna centerns linje i u-landspolitiken. Då skall jag tala om den.

Centern förde som första parti i riksdagen fram enprocentsmålet. Indien tog upp det i Förenta nationerna, och kravet framfördes sedan av en känd u-landsexpert, professor Sten Wahlund.

Det dröjde länge innan socialdemokraterna kom och hankade med. De låg hela tiden på bromsen. Kritik framfördes ständigt av LO:s ordförande och från min sida mot att man höll tillbaka. Ett socialdemokratiskt statsråd hoppade av från regeringen med bl. a. den motiveringen att man var så njugg med bidraget till u-hjälp.

Jag återgår till centerns program. Enprocentsmålet har jag redan nämnt. Vidare har vi drivit linjen att i synnerhet de fattigaste länderna skall ha bidrag. Det kravet har infriats. 90 % av biståndet går nu till de fattigaste länderna.

Vi har drivit frågan om jämlikhet och utjämning. Det är nu uppsatt som ett av målen för svensk u-landspolitik.

Vi har drivit linjen om att demokrati också är något som skall tas i beaktande. Det står nu i det program som riksdagen antog i våras.

Det är verkligen förvånande att Sture Ericson inte har upptäckt att det är just centerns linje som hela vägen har vunnit gehör.

I fråga om miljöpolitiken har socialdemokraterna släpat efter på samma sätt. När vi tog upp miljön i den stora motionen 1962 – även då hörde Sten Wahlund till initiativtagarna – spelade socialdemokraterna samma roll som nejsägare. Vi fortsatte kampen oavbrutet, och tio år efter det att vi hade tagit upp detta stora problem anordnades en internationell miljökonferens i Stockholm.

Det är kortfattat litet av centerns politik i fråga om u-hjälpen. Har inte Sture Ericson upptäckt vår linje förut, så har han fått en resumé nu.

Det jag nu sagt är inget spel för galleriet, utan liksom i fråga om miljön bör socialdemokraterna noggsamt observera att det är en betydelsefull fråga som jag tagit upp i mitt tidigare anförande i dag. Jag har glatt mig åt att i varje fall utrikesministern har insett hur betydelsefullt detta kommer att bli i fortsättningen. Som vanligt kommer väl socialdemokraterna hankande efter så småningom.

Enligt Sture Ericson skulle centern göra anspråk på att utöva förmynderskap gentemot u-länderna. Är det inte riktigt att delge dem våra erfarenheter? Det finns exempel på att man i vissa länder kört med mångskäriga plogar och därmed skapat en erosion som varit omöjlig att bemästra.

Nej, Sture Ericsons anförande i dag var ganska onödigt. Nästan allting i det var felaktigt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vice talman Torsten Bengtson tar chansen att tala om någonting annat än vad mitt anförande handlade om. Han ville med en rad paralleller understryka centerns förträfflighet när det gäller att vara förutseende. Han glömde bort sitt eget resonemang om ett pärlband av kärnkraftverk längs Norrlandskusten. Men det kanske kommer i nästa inlägg.

Nej, det är nog så att centern har huggit i sten ganska ofta. Att efterrationaliseringar spelar en väldigt stor roll i centerns propaganda vet vi. Miljömotionen från 1962 lär också vara en av dessa myter. Jag tror inte att ni nämnde miljön i den motionen. Den handlade om en del andra saker.

Kvar står vad jag sade i mitt första anförande: Centern intar en förmyndarattityd som är högst betänklig och som är en efterkolonial rest i tänkandet och resonerandet i i-länderna. Det vore väldigt bra om centern övergav den så snabbt som möjligt.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sture Ericson säger att jag talat om centerns förträfflighet. Jag sade ingenting annat än sanningen när jag gjorde en kort resumé av vad som hänt.

Sture Ericson har inte någonting annat att komma med än en motion om kärnkraften från 1970. Det är en av socialdemokraternas stora hobbies att ta fram den motionen. Den gällde var man skulle förlägga ett kärnkraftverk – det står i klämman. Vi kände inte till farorna på samma sätt som nu, och det står uttryckligen ett kärnkraftverk.

Det var den liberala tidningen Sydsvenska Dagbladet som gjorde pärlbandet. Därefter blev det tacknämligt för socialdemokraterna att använda det ordet. Ni kan alltså tacka denna "högertidning" som har gett er argumentet,

om man nu kan tala om det som ett argument eftersom det är tio år gammalt.

Det står ingenting om miljön i centermotionen 1962, säger Sture Ericson. Eftersom jag har hört samma sak också från andra socialdemokrater har jag plockat fram handlingarna och funnit att deras uppgifter är helt felaktiga. I motionen omnämns visst miljön. Det var en av våra främsta experter, stressforskaren dr Levi, som skrev motionen, i vilken också frågan om miljön tas upp. Ännu mer står det i den reservation som avgavs.

Det finns ingenting av förmyndarskapsmentalitet hos oss gentemot u-länderna, utan vi har alltid betonat att vårt agerande skall ske i samförstånd med dem. I mitt anförande sade jag att vi inte skall underlåta att låta dem ta del av våra erfarenheter. Som hastigast nämnde jag att ett visst land ställde upp med en förfärligt fin teknologi och skickade denna mångskäriga plog samt började plöja upp med den. Följden blev en fullständig erosion och katastrof för hela projektet. Det finns väl ingen anledning att göra på det sättet för att visa sig tekniskt kunnig.

Jag föreslår att Sture Ericson läser vårt särskilda yttrande, i vilket vi förespråkar en bättre anpassad teknik för u-länderna. Jag vet inte om Sture Ericson känner till att den största delen av världens jordbruk tyvärr fortfarande bedrivs med hjälp av hacka. Även om det alltså är litet ledsamt att det är så, vore det kanske inte så dumt att också ge dem en hacka i stället för den förfärligt tunga "klump" som de nu har. Vi kan nämligen inte gå fram alltför snabbt och ändra allting på en gång. Därför finns det anledning att närmare diskutera centerns idé om en bättre u-landsanpassad teknik. Det behöver inte betyda något slag av förmyndarmentalitet.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Den här debatten skall inte behöva urarta till en diskussion om vad som stod i en centerpartimotion 1962. Ni tog inte upp den yttre miljön i den motionen, så enkelt är det. Läs motionen en gång till!

Dessa efterkoloniala attityder, som jag försökte beskriva i mitt anförande, framförde jag med hjälp av citat, och det går inte att komma runt dem. I exempelvis den biståndspolitiska utredningen har centerpartisterna skrivit fast att ledarna i u-länderna inte förstår sitt eget bästa. De är fångade av i-ländernas värderingar. Det är tydligen bara centerpartiet som förstår vad som är bra för dessa länder. Vad är det om inte en efterkolonial förmyndarattityd? Jag tror det vore väldigt bra för den svenska biståndspolitiska debatten om centern så snabbt som möjligt övergav dessa sina åsikter.

Tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Kammaren har välsignats med ytterligare ett av Ingrid Sundbergs många anföranden om Bai Bang. Det påminner mig om en historia om en dam som brukade gå på General Motors bolagsstämmor och där hålla

mycket långa granskningsanföranden om företagets budgeter. En direktör frågade henne en gång varför hon gjorde dessa långa siffergranskningar. Jo, svarade hon, det är därför att jag älskar General Motors. Då frågade direktören: Kan ni inte älska något annat bilföretag?

Jag utgår från att Ingrid Sundberg älskar Bai Bang. Jag frågar mig ibland om det finns något annat biståndsprojekt som hon älskar. Hon har i dag i vanlig ordning snurrat på räknesnurran och ställt fler frågor än jag kan svara på utan att ha hela statistiken tillgänglig. I hennes nästa anförande om Bai Bang, antingen det sker i form av en enkel fråga eller en interpellation, skall jag gärna gå i svaromål.

Allan Hernelius sade, och Ingrid Sundberg upprepade det, att Bai Bang är Sveriges största biståndsprojekt och även Sveriges största misslyckande på biståndsområdet. Det var visserligen inte den nuvarande regeringen som påbörjade Bai Bang-projektet men jag tror det är litet för tidigt att komma med omdömen.

Jag tycker visst att vi skall erkänna våra fel och försöka rätta till dem. Visst är det också bra att Ingrid Sundberg granskar Bai Bang-projektet, det skall jag naturligtvis inte på något sätt förmäna henne. Visst är projektet också dyrt, visst är det svårt, och visst har säkert misstag begåtts inom ramen för detta – några har jag väl också pekat på i det förflutna.

Men jag tror att Ingrid Sundberg och även Allan Hernelius och de andra moderaterna tappar bort något väsentligt när de bara pekar på Bai Bang som ett pappersbruk. Bai Bang är dock samtidigt – och har varit det – en jättelik yrkesskola. Det är sannolikt att det skulle varit billigare att bygga Bai Bang om man gjort det som ett turn-key-projekt, dvs. byggt det helt och hållet som en svensk satsning. Men man har ju faktiskt gått till väga på det sättet att alla svenskar där varit där som yrkeslärare, och på det sättet har det skett en mycket stor överföring av kunskande och teknologi. De vietnameser som deltagit i projektet har därför också kunnat tillgodogöra sig detta och använda sitt kunskande i annan byggnation.

Jag har inte några nya kalkyler att ge Ingrid Sundberg till hennes räknesnurra. Den senaste som gjordes av SIDA slutar på 1 605 miljoner, och SIDA vidhåller att det är en siffra som man står för även i dag. Jag är ledsen om jag därmed gör Ingrid Sundberg besviken.

En annan fråga som rests gäller driftbidrag till Bai Bang. Jag har inte märkt att vare sig Ingrid Sundberg eller Allan Hernelius skulle ställa sig negativa om det visade sig att det behövdes tekniskt bistånd för drift av sjukhus under några år för att få dem i gång. Men när det gäller Bai Bang – då går det inte. Där skall man möjligen sätta på taket, men därefter skall man sjappa så fort som möjligt.

Från regeringens sida skulle jag vilja säga: Vi är intresserade inte bara av att det här projektet blir en bra yrkesskola utan också av att det kommer papper ur Bai Bang. Och behövs det något tekniskt bistånd för detta ändamål har jag mycket svårt att förstå varför vi inte skulle ge det.

Regeringen har inte ännu tagit ställning till några kalkyler för ett sådant tekniskt bistånd. Ingrid Sundberg citerar siffror som hon fått från SIDA, och

de är henne väl unnade. Och en vacker dag skall jag tala om för henne också vad regeringen tycker.

Låt mig sedan, herr talman, kommentera något av vad Sture Ericson sade. Det är alltid med en viss förväntan som jag ser Sture Ericsons namn på talarlistan – då vet jag att det blir litet rallarsvingar i debatten. Och han gjorde mig inte besviken i dag heller. Det mesta av vad han sade var inte så seriöst, men det var ju ganska roligt.

Han sade att debatten hittills huvudsakligen hade varit ett gräl mellan borgarna. Men ändå kom han till den något häpnadsväckande slutsatsen – eftersom det inte varit något större gräl med socialdemokraterna – att här förelåg klara högervridningar. Jag förstod inte riktigt hur han fick in den folkpartistiska eller borgerliga valutapolitiken i det sammanhanget. Jag trodde att socialdemokraterna helst skulle vilja glömma att de inte ville devalvera – för det var ju bland de mest misslyckade idéer som framförts under de senaste åren på den ekonomiska politikens område. Det var ju devalveringen och det ansvarsfulla avtal som nåddes av arbetsmarknadens parter som ledde till att vi kunde ta tillbaka marknadsandelar internationellt.

På en punkt kan jag tycka att Sture Ericson var mer seriös, även om han klädde det i negativa termer. Han sade att det var en avslagen debatt en smula i skymundan. Han sade det negativt. Jag kan hålla med om att det inte förefaller – åtminstone inte av den här debatten eller debatten i tidningarna – som om biståndspolitiken längre är lika kontroversiell. Men jag skulle snarare vilja tolka det så att det finns mindre dogmatism i biståndspolitiken. Som jag tidigare sade i ett inlägg här vill vi från folkpartiets sida exempelvis inte göra ett länderval som är partipolitiskt betingat.

Gertrud Sigurdsen raljerade med att vi inte hade några liberala regimer i Latinamerika eller på annat håll som vi kunde stödja. Men det innebär en missuppfattning av vår hållning. Vi är inte ute efter att stödja liberala regeringar i u-länderna. Vi är ute efter att stödja ambitiösa regeringar i u-länderna, som verkligen vill hjälpa sitt folk framåt. Jag är övertygad om att socialdemokraterna är ute efter det också. Men de tycks sätta likhetstecken mellan ambition och socialdemokrati på samma sätt som vpk sätter likhetstecken mellan social ambition och kommunism. Jag tror att det är bättre med den politik som vi för, att ta bort partipolitiken från valet av samarbetsländer.

Jag vill också gärna kommentera vad Sture Ericson sade på ett annat sätt. Han försökte göra gällande att jag talar i den här debatten utan större engagemang. Jag minns mycket väl de diskussioner som fördes före förra valet, 1976, där man från socialdemokratiskt håll hävdade att det vore en katastrof med en borgerlig regering – då skulle pensionärerna och de gamla bli utan allt socialt stöd. Och ett annat argument som fördes fram var att det vore en katastrof för u-länderna – det var bara socialdemokratin som stod för engagemanget för och solidariteten med u-länderna. Men jag tror att tre års borgerlig regering har visat, om något, att det var svenska folket som hade solidaritet med u-länderna – inte bara socialdemokraterna.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern har kanske en annan uppfattning än jag om vad som ligger i begreppet stora tal. Jag tror inte att jag mer än två gånger tidigare har tagit upp Vietnam här i kammaren, repliker oräknade. Men jag skall kontrollera det senare.

Utrikesministern intresserade sig också för mina känslor. Det gällde min kärlek till Bai Bang. En sak vill jag säga, herr talman, och det är att jag tycker om – kort uttryckt – att veta vad jag här i kammaren tar ställning till. På område efter område voterar vi om konkreta anslagsäskanden och konkreta lagförslag som framställs i utskottsbetänkanden, men det har blivit en form av hemlighetsmakeri i Bai Bang-historien. Det är orsaken till att jag tänker fortsätta, tydligen med utrikesministerns tillstånd, att kontrollera detta.

Jag har ställt ett par frågor, och en av dem tycker jag att utrikesministern borde kunna svara på: När kommer fortsättningen på den rapport som Olle Rimer gav ut första delen av förra året? Den andra delen skulle ha kommit det här nyåret enligt uppgift jag fått.

Utrikesministern säger att kostnadsberäkningen 1,6 miljarder kronor håller. Ja, jag får antagligen återkomma till detta senare när vi kommit fram till vad den totala kostnaden blir.

Jag tycker definitivt om att veta inte bara vad jag tar ställning till ekonomiskt när jag voterar här i kammaren. Jag vill även veta vad det projekt som jag tar ställning till ungefär kan betyda i framtida kostnader. Erfarenhetsmässigt vet vi att förseningar, betonat av såväl den förra socialdemokratiska regeringen som av SIDA, är den mest grava orsaken till kostnadsökningarna hittills. Jag undrar alltså: Varför tog man plötsligt förra året till med en så stor summa att förseningar därefter inte kommer att medföra någon kostnadsökning?

För att inte utrikesministern skall missförstå mig vill jag säga att jag vore mycket glad om kostnadsberäkningen 1,6 miljarder kunde hålla. Jag har ingen önskan – och det har inte heller någon annan från moderata samlingspartiets sida – att projektet skall misslyckas. Men vi har en definitiv och rättmätig önskan att få veta vad vi tar ställning till. Det är där vi tycker att den folkpartistiska regeringen har fortsatt med den typ av hemlighetsmakeri som socialdemokraterna började med när det gäller Bai Bang.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte att jag raljerade när det gäller ländervalsprincipen. Däremot tycker jag kanske att Hans Blix raljerar när han här säger att det inte skall vara några politiskt valda länder utan att det skall vara ambitiösa regeringar. Men litet mer konkreta program har vi för målen när det gäller biståndspolitik och det som skall vara vägledande vid valet av våra mottagarländer. Det diskuterade vi ju ingående och slog fast riktlinjerna för vid höstens biståndsdebatt. De står sig ganska bra från tidigare beslut i riksdagen, och trots många attacker under åren har ländervalsprincipen inte förändrats mycket efter biståndspolitiska utredningens betänkande, regeringens proposition och riksdagens behandling.

När det gäller fattigdomskriteriet sade Hans Blix i ett tidigare inlägg att det måste vara det viktigaste, och här vill jag citera vad riksdagen fastslog år 1976: "Fattigdomskriteriet kan sålunda inte ensamt vara utslagsgivande vid valet av mottagarländer för utvecklingsbistånd." Det här står sig fortfarande efter det att den biståndspolitiska utredningen behandlat frågan och efter riksdagsbeslutet i höstas.

Men jag tror att riksdagen och även folkpartiet är litet mer seriösa när det gäller valet av våra programländer. Jag vill framhålla att fattigdomskriteriet inte är det enda avgörande. Det finns andra kriterier också.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern talar om rallarsvingar. Jag vet inte om han upplever det som beröm, men det är inga dåliga råsupar han har utdelat mot herr Hernelius och moderaterna i dag.

Vad gäller General Motors var det någon som sade att vad som är bra för General Motors är bra för USA. Man kan översätta det till svenska förhållanden och säga att ledstjärnan för den borgerliga biståndspolitiken har varit att vad som är bra för svenska företag i utlandet, det är svensk biståndspolitik!

Vad som hände beträffande valutapolitiken var att för u-länderna minskade värdet av biståndet med uppemot en halv miljard. Det bidrog till att höja priserna i detta land med 25 % under de borgerliga åren.

Utrikesministern talade om att vi före förra valet hade sagt att det skulle bli en katastrof med en borgerlig regering. Det beror på vad man har för anspråk på katastroferna. Men hade någon trott oss om vi före valet hade sagt att det skulle bli en fördubblad arbetslöshet och sänkta reallöner, att industriinvesteringarna skulle sjunka med mer än en tredjedel, att prishöjningarna skulle bli 25 %, att var tredje krona som betalas ut i folkpensioner skulle lånas i svenska och utländska banker, att biståndet skulle minska med en halv miljard? Vad är det egentligen för katastrofer utrikesministern tycker har uteblivit?

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern nämnde bidrag till driftkostnader vid sjukhusen i Vietnam och jämförde det med driftbidragen till Bai Bang. Jag förstår inte den jämförelsen, det är ganska stora skillnader. I fråga om Bai Bang gäller det en kontinuerlig massatillförsel till pappersbruket under ett okänt antal år. Vid sjukhusen är det fråga om helt andra driftkostnader, av helt annan och mindre betydelse. Vi vet att råvaruproblemet är ett av de största problemen när det gäller Bai Bang, och det är klart att man tillfälligt kan avhjälpa det genom att Sverige står för massaleveranser under viss tid och hoppas att skogen under tiden skall växa upp där ute, vilket den inte tycks göra. Men det går inte att jämföra dessa två saker, herr utrikesminister.

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Får jag först svara Allan Hernelius att regeringen ingalunda har tagit ställning till huruvida vi skall förse Bai Bang-projektet med massa. Jag har sagt att jag är positiv till tanken att vi skall ge driftstöd. I övrigt har vi inte tagit någon detaljerad ställning till hur det skall gå till. På den generella punkten tycker jag det finns en parallell till sjukhusen. Jag förstår att Allan Hernelius vill att de skall fungera, och vi har precis samma inställning när det gäller Bai Bang-projektet – att det skall fungera och att det skall producera papper. Huruvida massa skall ingå i driftstödet har vi alltså inte tagit ställning till.

Ingrid Sundberg säger att när hon tar ställning till ett projekt i riksdagen vill hon veta vilka siffror det är fråga om. Jo, det är klart att vi alla vill. Det gäller inte bara Bai Bang, utan det gäller många andra ting. Många gånger när riksdagen har tagit ställning har det visat sig sedan att det har inträffat fördyringar. Bai Bang är inte något unikum i världen när det gäller att drabbas av fördyringar. Huddinge sjukhus är ett exempel som ligger betydligt närmare, även om det var landstinget och inte riksdagen som beslöt om det. Att jämföra Bai Bang med Norrbottens Järnverk skulle jag närmast tro är en förolämpning mot Bai Bang. Vi ägnar oss inte heller åt något hemlighetsmakeri och lämnar gärna ut de siffror vi har. Jag är ledsen att jag inte har alla dessa siffror tillgängliga i dag.

Jag tycker att Gertrud Sigurdsen raljerade med mig när hon sade att det inte var så vanligt med liberala regeringar i u-länderna. Om hon inte vill se det som raljeri är det så mycket bättre. Jag sörjer också att det inte är flera som vill beteckna sig liberala. Det är ju desto flera som kallar sig socialistiska men som i verkligheten har väldigt många olika linjer.

Jag uttryckte mig naturligtvis litet kort när jag sade att vi skall stödja regeringar som är ambitiösa, och jag har ingen svårighet att fortsätta att ansluta mig till de kriterier som vi har talat om under många år, om vilka enighet råder och i vilka också ingår att man skall välja regeringar som för en ekonomisk och social utjämningspolitik och som även är för en politik som leder till ökad tillväxt och ökad produktion och lyfter upp de stora, fattiga massorna. Vad jag vänt mig något emot och vad jag kallat för en partipolitiserings tendens jag tycker mig se bland socialdemokraterna, dvs. att sätta likhetstecken mellan de kriterier om vilka vi alla är eniga och regeringar som betecknar sig som socialdemokratiska liksom man på vpk-sidan sätter likhetstecken mellan kriterierna och de regeringar som är marxistiska. Visst håller jag gärna med Gertrud Sigurdsen om att fattigdomskriteriet ingalunda är det enda kriterium man bör utgå ifrån, men det är dock ett viktigt kriterium.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är sant, herr Blix, att regeringen inte har tagit ställning till i vad mån massakostnaderna skall ingå i driftkostnaderna när det gäller Bai Bang, men i de kalkyler som SIDA en gång förredde utrikesutskottet intog

massakostnaderna en dominerande plats. Det gällde hundratals miljoner under ett par år framåt.

INGRID SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

Enligt beräkningarna kommer den första pappersmaskinen inte att vara klar under kommande budgetår. Det hade alltså funnits möjlighet för regeringen att genom noggranna förhandlingar komma fram till och förelägga riksdagen planer, som innefattade konkreta ställningstaganden som grund för ett förslag i fråga om bidrag till driften.

Utrikesministern sade: Vi är positiva till tanken att ge driftstöd, men vi har inte tagit ställning till i vilken form detta skall ske. Jag vill till detta säga att det är mig direkt motbjudande att vi i riksdagen i dag skall fatta ett beslut som är principiellt men vars ekonomiska konsekvenser på intet sätt är överblickbara, när vi ett år senare skulle kunna fatta ett beslut som kunde baseras på ett helt annat underlag.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Hans Blix säger att det finns en tendens hos socialdemokraterna att sätta likhetstecken mellan kriterierna för biståndsgivningen och socialdemokratiska regimer som biståndsmottagare. Men, Hans Blix, jag tror att det finns lika få socialdemokratiska regimer som det finns liberala i de u-länder som är berättigade att vara mottagare av bistånd enligt de kriterier vi har. Bland de drygt 20 mottagarländer som vi har för svenskt bistånd och som tillkommit under den socialdemokratiska regeringens tid tror jag inte det finns något land som har en socialdemokratisk regim – jag tänker på länderna i Afrika, Asien och Latinamerika. Jag tycker därför att det är ett felaktigt påstående som utrikesministern gör här.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Som flera talare vitsordat här i dag har miljöhänsyn och frågan om ekologisk balans intagit en alltmer central roll när det gäller all mänsklig utveckling och när det gäller resursutnyttjandet. Självfallet måste också Sveriges insatser på det biståndspolitiska området genomsyras av en ekologisk grundsyn, en medvetenhet om att biståndsinsatser som inte tar hänsyn till miljöaspekter på sikt motverkar sitt syfte att verka för ökad resurstillväxt.

FN-konferensen om miljövärd i Stockholm 1972 blev inkörsporten till en mer genomarbetad miljödiskussion i internationella sammanhang. Begreppet miljö kom under konferensen att definieras som den mänskliga miljön. Också fattigdomen och dess konsekvenser inräknades i detta begrepp. Under temat Utveckling och miljö föreslog konferensen en rad åtgärder, bl. a. att hänsyn till miljön bör ingå som en naturlig del i de nationella utvecklingsplanerna, att både i- och u-länder när de definierar sina utvecklingsmål inte bara tar hänsyn till bruttonationalprodukten utan lägger vikt vid sociala faktorer och miljökrav.

Nr 135

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

De rekommendationer som Stockholmskonferensen gav beträffande resursutnyttjande, miljö och utvecklingsstrategier bearbetades senare i Mexico och kom så småningom att ligga till grund för riktlinjer för en ny ekonomisk världsordning. Miljökonferensen fick ytterligare ett bestående resultat, United Nations Environmental Programme, som har till uppgift att övervaka, samordna, förmedla och initiera frågor inom det internationella miljöområdet. Sverige samarbetar aktivt med UNEP och lämnar, som utskottet redovisar i sitt betänkande, betydande bidrag till dess miljöfond.

Tidigare präglades insatser för landsbygdsutveckling ofta av en tro på att en förbättrad teknologi av västerländskt snitt skulle resultera i snabba och bestående förbättringar. Dyrköpta erfarenheter har emellertid visat att hänsyn till lokala förhållanden i mycket högre grad än hittills måste prägla biståndsinsatserna. Sverige förespråkar att man bör beakta och avväga samtliga aspekter som kan vara av betydelse för landsbygdens utveckling, dvs. ett integrerat synsätt. I ett sådant åtgärdsprogram samarbetar SIDA med FAO, och om jag inte är felunderrättad finns det snart också ett långtidsprogram för insatser på detta område, vilket bör ge större förutsättningar att få till stånd en varaktig förbättring av livsmedelsförsörjningen.

Som jag framhöll i början av inlägget har det svenska biståndsintresset i hög grad gällt de mänskliga basbehoven i ekologisk belysning. Problemen rör t. ex. de ofta knappa skogsresurserna, som används till brännved, vidare markförstörelsen som accelererar och öknarna som lägger under sig allt större områden. Sverige har diskuterat dessa frågor med enskilda länder samt med UNEP och FAO. I samarbete med dessa organisationer försöker SIDA utforma ett handlingsprogram för ekologiska hänsyn i all utvecklingsverksamhet.

Torsten Bengtson redovisade centerns tanke på en internationell hushållningsplan för naturresurserna. Syftet är vällovt, men erfarenheten visar tyvärr hur svårt det är att nå enighet om resursanvändning. Inte ens i vårt eget land är vi överens om hur resurserna skall användas. Regeringen har i olika sammanhang tryckt på nödvändigheten av sparsamhet och hushållning med jordens resurser och kommer också i fortsättningen att använda många olika kanaler för att nå fram med sitt budskap.

I centermotionen föreslås också inrättandet av ett internationellt ekologiskt institut. På flera håll i världen har det på miljöområdet redan igångsatts värdefulla forskningsprojekt. Utskottet redovisar flera. Institutet i fråga har i stor utsträckning vart och ett utvecklat sin specialitet. En bättre planering av vår framtid kräver säkert miljöforskning på många sektorer av fältet, men utskottet anser inte att detta bäst tillgodoses genom inrättandet av ytterligare ett internationellt organ med ett så övergripande verksamhetsfält som motionärerna önskar. Utskottet pekar i stället på möjligheten att dels bättre samordna och utnyttja den nuvarande forskningen, dels stödja miljöforskning i direkt anknytning till biståndsinsatser. I dessa sammanhang bör UNEP kunna fungera som initiativtagare, idégivare och även som uppdragsgivare.

långtgående miljökrav från biståndsgivande i-länder. Man uppfattar ofta kraven som försök att hålla tillbaka u-ländernas industriella utveckling. I viss mån kan också svenskarna bli beskyllda för att tala med kluven tunga. Hur skall våra internationella strävanden för miljöhänsyn och ekologisk balans bli trovärdiga, då vi i vårt eget land varje år öser ut hundratusentals ton gift över våra åkrar och skogar?

Den här redovisningen av Sveriges internationella insatser på miljöområdet visar att regeringen prioriterar dessa åtgärder mycket starkt. De borgar också för att en ekologisk grundsyn präglar det svenska biståndsprogrammet. De förslag och synpunkter som centern lägger fram i sin motion nr 1208 är alltså väl tillgodosedda.

Under det närmaste året kommer man att inom FN formulera en strategi för utvecklingen under 1980-talet. Utrikesministern underströk Sveriges aktiva medverkan i detta arbete genom att Sverige står som finansör för ett symposium i Stockholm om sambandet mellan befolkning, miljö och utveckling.

Förra året var centern överens med oss om att miljösyn och ekologisk balans skulle prägla alla våra biståndsinsatser utan att preciseras som ett mål i sig. Är det möjligen regeringsskiftet som har ändrat centerns uppfattning?

Vid ILO:s sysselsättningskonferens 1976 formulerades den s. k. basbehovsstrategin, som innebär att utvecklingspolitiken i första hand bör inriktas på att tillgodose de fattigaste folkgruppernas behov av mat, kläder, rent vatten, utbildning, hälsovård och produktiv sysselsättning. Man tog då särskilt upp teknikanpassningsfrågan. Utskottet har vid flera tillfällen framhållit vikten av att stödja en industrialisering, som utvecklar en arbetsintensiv teknologi, som är anpassad efter u-ländernas villkor och också understöder en basbehovsriktad produktion. Både Anna Lisa Lewén-Eliasson och Sture Korpås underströk vikten av detta.

Frågan hur man bäst skall stödja en u-landsanpassad teknik är just nu föremål för samråd mellan UD, SIDA, u-landsforskningsberedningen och styrelsen för teknisk utveckling. Utskottet redovisar också Sveriges aktiva engagemang i förberedelsearbetet för den FN-konferens om vetenskap och teknik för utveckling som kommer att äga rum i Wien i år. Utskottet redovisar alltså ett flertal myndigheter, nationellt och internationellt, som arbetar med frågor kring u-landsanpassad teknik och menar att det inte synes finnas något behov av ett särskilt institut för arbetet.

Herr talman! Jag vill också något kommentera u-landskvinnornas situation. Det svenska biståndet skall inriktas på att hjälpa de fattigaste folkgrupperna i de fattigaste länderna. Längst ned på skalan finns oftast u-landskvinnorna. De är de allra fattigaste, de mest beroende, de som sist får del av utbildning och andra insatser för framåtskridande. Budgetpropositionen redovisar tyvärr att få u-länder har premierat biståndsinsatser som har syftat till att förbättra kvinnornas situation. Likaså har FN:s kvinnofond endast i två fall kunnat finna projekt för finansiering. SIDA har visat på tre åtgärder där Sverige kan bidra till att förbättra u-landskvinnornas situation:

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

1. genom att i Mexicokonferensens anda påverka normsystem och lagstiftning,
2. genom att med konkreta insatser arbeta för att undanröja orättvisor mot kvinnor,
3. genom att stödja opinionsbildning och attitydförändring.

En allmänt erkänd oskriven regel är att man påverkar sin omgivning främst genom att vara en god förebild. Under socialdemokratisk tid har anslag för kvinnoinsatser redovisats under rubriken Övrigt. Nu har det åtminstone fått en egen rubrik under Särskilda program: Kvinnor i u-land. Föredraganden pekar i budgetpropositionen på en mycket väsentlig sak. Han säger: Det är viktigt att det utvecklingsprogram Sverige stöder utformas så att det bidrar till en förbättring av kvinnans situation. – Utrikesministern har också i dag betonat detta. Jag anser det vara en nyckelmening när det gäller Sveriges insatser för jämställdhet i u-länderna. I alltför många fall har vi alltför sent upptäckt att våra insatser överfört våra egna fördomar och könsroller och ibland direkt försämrat kvinnans situation, gjort hennes arbete tyngre och gjort henne än mer beroende.

Samtliga partier här i riksdagen är rörande eniga om att vår biståndspolitik skall präglas av ansvar för och hushållning med resurserna. I konsekvens härmed borde alla vara ense om att det land som inte anser att hälften av dess befolkning är en nödvändig och ovärderlig resurs för utveckling – det landet slösar ofantligt med sina resurser och kommer ohjälpligt att släpa efter. Det ligger mycken sanning i talesättet att ett land är precis så utvecklat som dess kvinnor. Jämställdhetsaspekterna måste därför liksom miljöhänsynen genomsyra alla våra biståndsinsatser.

FN har proklamerat 1979 som det internationella barnåret. Man vill på olika sätt fästa uppmärksamheten på barnens uppväxtvillkor i alla delar av världen. I Sverige har regeringen tillsatt en beredningsgrupp under ledning av socialministern Romanus, som skall verka dels för att förbättra barnens situation i Sverige, dels för att skapa ökad förståelse för barnens situation i u-länderna.

Sveriges insatser kanaliseras främst genom FN:s barnfond, UNICEF. I budgetpropositionen föreslås att för nästa budgetår 110 milj. kr. skall anslås till denna. Sverige har också tagit initiativ till att införa ett långsiktigt arbetsprogram för att fondens arbete skall få säkrare grund. Fonden försöker i sitt arbete främst att nå barn och mödrar i områden där sjukvård och skolor saknas. Våra insatser blir så mycket mer nödvändiga med tanke på att ca hälften av de 800 miljoner människor som lever under absolut fattigdom är barn.

Under en resa i början av året för att just studera barns villkor i olika delar av världen fick jag i Indien, i Calcuttas slum, på nära håll uppleva vilken avgörande betydelse för barnets utveckling som ganska blygsamma insatser kan få. Jag besökte där ett par av de s. k. trottoarskolor som Lutherska världsmissionen driver där. På 17 olika ställen i Calcutta håller man skola direkt på trottoaren varje förmiddag för de allra fattigaste barnen, de som har sitt hem på gatan. På detta sätt kunde man med mycket små resurser lära

dessa barn läsa, skriva och räkna – ett fint exempel på hjälp till självhjälp. Genom våra insatser för barnen bidrar vi i hög grad till att barnen i u-länderna blir en resurs, en investering för en bättre framtid och inte en börda för sitt land.

Herr talman! I alla våra biståndsinsatser gäller att vi måste klara balansgången mellan rådgivning och förmynderi. Det har alltför många gånger visat sig att vi inte alls vet bäst, att våra metoder fungerar bra i vissa sammanhang och under vissa förutsättningar men kan vara helt felaktiga och fullständigt förödande i andra. Samtidigt som mottagarländernas prioriteringar skall prägla våra biståndsinsatser måste vi hävda de av riksdagen beslutade målen för biståndspolitik. Detta bör ske i den kontinuerliga dialogen med mottagarländerna. Jag har tidigare betonat vikten av medvetenhet i fråga om miljöhänsyn och ekologisk balans, sparsamhet med resurser liksom jämställdhet mellan män och kvinnor. I alla dessa sammanhang är det nödvändigt att som ledstjärna för samarbetet sätta respekten för andra människors integritet.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Först ett par ord om det replikskifte som ägde rum tidigare här i kammaren mellan Bertil Måbrink och utrikesminister Blix beträffande värderingen av olika regimer. Utrikesministern sade därvid att vpk alltid är berett att stödja regimer, där det sker en vänstervridning av politiken, och då naturligtvis också är villigt att vrida biståndskranen åt vänster, som han uttryckte det, alltså öka biståndet.

Det är alldeles riktigt att det är så, och det förhållandet är grundat på fakta. Under en regim som går åt vänster och där man får inslag av socialistiskt tänkande kommer också den stora delen av landets befolkning att få det bättre. Exempel på att resultatet blir detsamma i det motsatta fallet är däremot mycket svåra att hitta. Om en regim går åt höger, betyder det oftast att de högst ställda i det samhälle det gäller får det bättre, medan den stora massan av folket får det sämre. Man kan ta fram massor av exempel som belyser den ena och den andra utvecklingen.

När det gäller vad som är ambitiösa regimer, som utrikesministern här talade om, i en liberal anda, är det enligt vår uppfattning alldeles klart att de mest ambitiösa är de som går åt vänster. De leder till att det blir bättre för folkets stora massa. Det är helt enkelt en värdering som vi gör i biståndspolitik, och den stämmer med verkligheten. Det ligger ingen partipolitik i detta, utan det är grundat på fakta.

Jag skall uppehålla mig vid några motioner, som redovisas under punkten 4 i utskottsbetänkandet. Det gäller motioner om samarbetet med enskilda länder och om stöd till befrielseörelser och andra rörelser, och de har väckts av vpk under innevarande riksmöte.

Jag skall först uppehålla mig litet grand vid situationen i länderna på Arabiska halvön och i Rödhavsområdet. Vi har tidigare i ett par års tid krävt att Demokratiska folkrepubliken Yemen, som ligger längst ner i södra delen av Arabiska halvön, skall komma i åtnjutande av svenskt bistånd i mera

organiserad form och att man dessutom skall hjälpa landet med ett betydligt utökat katastrofbistånd.

Om man talar om ambitiösa regimer, så finns det enligt vår mening få regimer som uppfyller det kravet så bra som den i PDRY, alltså det demokratiska Yemen eller Sydyemen, som det också kallas. Det är ett litet land. Största delen av ytan består av öken; ungefär 1 % är uppodlad mark. Där finns 1,5 miljoner invånare. Efter befrielsen från det engelska kolonialväldet i slutet av 1960-talet har det skett en förvånansvärt progressiv och fin utveckling i detta lilla land. Det kan verifieras inte bara av oss utan även av Rädda barnens organisation, som sedan rätt lång tid har arbetat på gång i landet. Det är ett av de få länder där bistånd som kommer dit inte bara stannar i huvudstaden eller i de styrande kretsarna utan verkligen kommer ut på den väldigt isolerade landsbygden, som ofta är utan vägar osv. Rädda barnens hjälpprogram, som har omfattat mödravårdskliniker, barnsjukhus och annat, har trängt långt ut på landsbygden. Samma sak gäller det katastrofbistånd som Sverige tidigare har gett och som vi naturligtvis har hälsat med stor tillfredsställelse. Biståndet bestod av veteleveranser, och de har också nått ut och blivit fördelade just bland dem som bäst behövde dem. Detta har Rädda barnens organisation flera gånger verifierat i rapporter hem från det demokratiska Yemen. Det är alltså en regim som verkligen tar till vara det stöd och den hjälp som den får, och därför är vårt krav nu som tidigare mycket väl befogat.

Vi har krävt att Demokratiska folkrepubliken Yemen skall upptas som programland och bli föremål för ett mera organiserat bistånd från Sverige, som kan kopplas ihop med den planmässiga utbyggnaden av landet. Nu säger utskottet att det inte finns några förutsättningar för att diskutera PDRY som programland, och det är ganska konstigt, eftersom det – det har tidigare berörts i debatten – finns länder som får åtskilliga miljoner i bistånd, vilka på ett mycket sämre sätt kommer ut till dem som verkligen behöver hjälp. Vi har pekat på länder där man kan bevisa att pengarna inte kommer fram och där det därför är motiverat att skära ner biståndet. Då borde man i stället se till, att ett sådant här land får hjälp, för där kommer den verkligen till nytta.

Utöver detta finns det ett akut behov av katastrofbistånd till PDRY. Landet ligger i en region av världen som drabbas växelvis av torka med åtföljande missväxt och risk för hungersnöd, växelvis av naturkatastrofer i form av väldiga monsunregn, som medför översvämningar och bortspolning av vägar och andra kommunikationer som man med möda har byggt upp. Dessutom förstörs jordbruksmark genom vattenerosion osv. Vi har alltså krävt stöd av katastrofpengar till PDRY med 25 milj. kr. Det är pengar som skulle komma utomordentligt väl till pass.

Det är samma sak med dessa katastrofpengar som med dem jag nämnde förut. Den tidigare katastrofhjälp som Sverige har gett har kanaliserats ut och verkligen kommit till användning. Det är alltså ett mycket väl motiverat krav, och förutsättningarna för att ta upp PDRY som svenskt programland och i första hand ge det katastrofbistånd är mycket väl underbyggda.

När man talar om det demokratiska Yemen, som alltså är ett litet land

längst ner på spetsen av Arabiska halvön, kan man inte underlåta att något beröra den aktuella helhetsituationen i det här området. PDRY är den enda progressiva staten i området. Grannländerna runt omkring kännetecknas av reaktionära styrelseskick. Norr om PDRY har vi Arabrepubliken Yemen eller Nordyemen, som står under starkt inflytande av Saudiarabien. Under hela 1970-talet – även nu i dessa allra senaste dagar – har det pågått mer eller mindre omfattande inbördes strider i den södra delen av landet. Flyktingar kommer över gränsen till PDRY, och Arabrepubliken Yemen – Nordyemen – understöds aktivt av Saudiarabien, som inte vill se några ytterligare förändringar i det här området.

På samma sätt är det österut, räknat från PDRY. Där ligger Oman, som tidigare stod under fullständig kontroll – vågar jag påstå – under Iran, där Iran hade gått in med stora militära styrkor och tagit kontroll över i första hand de rika oljefälten men även hjälpt de reaktionära härskarna i Oman att slå ner den befrielse-rörelse som sedan många år arbetat inne i detta land, befrielse-rörelsen PFLO. Där inne fanns det tidigare fram till 1976 befriade områden, där man hade infört en vettig administration, börjat bygga upp sjukvård och undervisning och gjort andra sådana nödvändiga sociala investeringar. Allt detta slogs emellertid med hjälp av schahens trupper brutalt ned under 1976.

Nu har det, som vi alla vet, hänt en hel del i Iran. Vilka verkningar det kommer att få i Oman återstår att se, men det finns tillräckligt många av imperialismens poliser i detta område, framför allt då kanske från Saudiarabien, vilka är villiga att överta kontrollen och motsätta sig en fortsatt progressiv utveckling i Oman. Vi har tidigare krävt stöd till PFLO i Oman, och det kravet kvarstår, eftersom det är samma sak där som när det gäller Demokratiska folkrepubliken Yemen: vi har där en befrielse-rörelse som vid det här laget skulle ha varit rättmätiga styresmän i sitt eget land, om inte stormakterna – med USA i bakgrunden och med användning av framför allt schahens trupper – hade slagit ner den progressiva utvecklingen i Oman.

Vi har begärt ett anslag på 10 milj. kr. till humanitär hjälp till PFLO. Den hjälpen kan mycket väl administreras via deras kontor, som finns på skilda håll i arabvärlden. Det finns således ett stort flyktingproblem, som också i det här fallet naturligtvis har drabbat Demokratiska folkrepubliken Yemen, som har fått ta emot många flyktingar från Oman.

Händelserna i området hänger naturligtvis ihop med den stora betydelse som området har som oljeproducent och med de stora farlederna för oljetransporterna till Europa och USA som går förbi just de här länderna. Det har betydtt att USA:s roll i området har varit mycket markant: man har satsat hårt på sådana regimer som den tidigare i Iran, och man satsar naturligtvis hårt på att upprätthålla och stötta sådana regimer som den i Saudiarabien och den i arabrepubliken Yemen.

Detta har självfallet också inverkat på området längre norrut, Västasien eller Mellersta Östern, där PLO, palestiniernas befrielse-rörelse, under många år har kämpat för sina rättigheter, som den dock ännu inte kommit i åtnjutande av. Det tog ju många år innan vi i det här landet uppmärksam-

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

made att det fanns ett palestinskt flyktingproblem, eller ett palestinskt nationellt problem, och att det var ett helt folk som fördrivits från sina gamla bosättningar, där dessa människor och deras förfäder hade bott i tusentals år. När staten Israel upprättades blev de betraktade som inkräktare, deras jord togs ifrån dem och de drevs utanför det landets gränser. Vi fick då det s. k. palestinska flyktingproblemet, vilket egentligen innebär att en hel nation har drivits ut från den plats där den tidigare har bott. Den nationen har ännu inte fått tillbaka sina nationella rättigheter. Utvecklingen under de senaste månaderna och det senaste året har inte pekat i någon mera hoppningivande riktning. Uppgörelsen mellan Israel och Egypten har på intet sätt tillvaratagit det palestinska folkets rättigheter. Det återstår för palestinerna att bli erkända som en nation, som har rätt till ett område där palestinerna kan få betrakta sig som bofasta, ett område som de kan se som sitt eget hemland. Det är därför fortfarande aktuellt att kräva stöd till PLO – det palestinska folkets befrielseorganisation – och det är också mycket aktuellt att kräva stöd till den humanitära organisationen palestinska Röda halvmånen.

Alla som har sysslat med dessa frågor känner till utvecklingen i Libyen under de senaste åren, där palestinerna hade fått en fristad tidigare. Det är nu inte längre någon fristad, utan palestinernas bosättningar där utsätts ständigt för angrepp både från luften och av marktrupper. Den humanitära situationen är katastrofal i många av lägren. Man lider brist på läkare, man lider brist på mediciner, man lider brist på de mest elementära hjälpmedel på många håll. Det är visserligen sant, som det står i utskottsbetänkandet, att Sverige har lämnat betydande ekonomisk hjälp till humanitära insatser, men det behövs mycket mer. Och de krav vi har ställt i vår motion om först och främst bidrag till PLO som organisation och dessutom till den humanitära organisationen palestinska Röda halvmånen är icke på något sätt överdrivna, utan det är bidrag som är mycket väl motiverade.

Det är samma sak här som med de tidigare regimer och rörelser jag har berört. Det är progressiva rörelser. De når ut till de folk som verkligen behöver dem och stannar inte i några slags ledande grupper eller ledande skikt utan kommer folket till godo.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till vår motion 247.

Vi har ytterligare några udda motioner som berör enskilda rörelser, och den första av dem är den som begär stöd till Västra Sahara och dess befrielseorganisation Polisario. Vi känner till bakgrunden: När Spanien släppte sitt koloniala grepp annekterades Västra Sahara – orättmätigt och mot alla FN-beslut – av sina grannländer Marocko och Mauretanien, som delade upp landet emellan sig. Sedan dess har Polisario fört en mycket framgångsrik kamp emot inkräktarna, och vi har under de allra senaste veckorna fått erfara att Mauretanien är berett att dra sig ur konflikten och tillerkänna det västsahariska folket dess rättigheter. Hur det går med detta återstår att se, och hur Marocko kommer att ställa sig återstår också att se. Men ett faktum är att Polisario har kontroll över stora områden av Västra Sahara och att man har organiserade samhällsfunktioner i gång. De krav som kan ställas för bistånd till dessa rörelser som organisationer är alltså uppfyllda, om man nu skall

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

hålla sig till de biståndstekniska krav vi brukar uppställa i sådana här sammanhang.

Stora delar av befolkningen har som vanligt i dessa fall fått ta till flykten naturligtvis, undan marockanska och mauretanska trupper. De finns i stor omfattning i Algeriet. Även här har naturligtvis kanalisrats hjälp tidigare, men den är otillräcklig och den behöver alltså ökas. Vi har i vår motion 248 krävt att en summa av 10 miljoner skall ges till Polisario i humanitärt bistånd. Det gäller mycket angelägna behov, och det är som sagt även i detta fall garanterat att pengarna kommer fram till dem som verkligen behöver hjälpen.

Jag yrkar därmed bifall till vår motion 248.

En motion som rör Östra Timor nere i den indonesiska övärlden har vi också tidigare haft uppe. Bakgrunden är även här väl känd. Östra Timor, som blev självständigt i och med att holländarna släppte sitt grepp över detta område, annekterades, emot FN-resolutionen, av den stora grannen Indonesien, som sedan dess har bedrivit mycket hård repression och terror mot befolkningen på Östra Timor. Befrielse rörelsen Fretilin har upprepade gånger sökt stöd och hjälp internationellt. I detta sammanhang har man också pekat på Sveriges roll, som även diskuterats här i den svenska riksdagen när vi behandlat frågan om den vapenexport till Indonesien som förekommit trots att landet befinner sig i krig med Fretilin på Östra Timor. Det är en besvikelse, tycker jag, att utrikesutskottets socialdemokrater inte på något sätt har tagit upp vpk:s krav att man skall tillerkänna Fretilin på Östra Timor humanitärt bistånd. Det har förekommit kontakter med representanter för Fretilin här i landet. De har också träffat socialdemokratiska företrädare, och de försäkrar att det finns kanaler och möjligheter att föra in hjälpen i landet. Det är mycket väl motiverat att lämna hjälp i det här fallet, eftersom en FN-resolution har fördömt den indonesiska annekteringen av Östra Timor. Det kan inte finnas någonting som hindrar att denna hjälp lämnas.

Vi har alltså föreslagit att 10 milj. kr. skall avsättas för en humanitär hjälpinsats till befrielse rörelsen Fretilin på Östra Timor, och jag vill yrka bifall till motionen 249.

Slutligen några ord om södra Afrika. Det är en bra utveckling som har skett under de senaste åren i södra Afrika. Många av de reaktionära regimerna där har fått ge vika, och många stater och folk har fått sin frihet. Men fortfarande finns det områden där man inte har nått fram till denna nationella frigörelse. Jag tänker i första hand naturligtvis på Rhodesia – eller Zimbabwe, som befolkningen kallar sitt eget land. Ian Smith har där under många år lyckats förhålla utvecklingen och sitta kvar med sin orättfärdiga koloniala regim, trots FN:s fördömande, trots beslut om internationella bojkottaktioner osv. Vad som senast har hänt är ju det val som har genomförts och som har underkänts av en bred internationell opinion som bluff. Det har påståtts att man nu har infört något slags demokrati genom att bredda regeringsinnehavet även till svarta grupper. Vi kan inte beteckna dessa svarta grupper som annat än medlöpare till den vita kolonialregimen. Mot dessa krafter står Patriotiska fronten – ZAPU och ZANU tillsammans – som under många år har kämpat

för svart självständighet och för frihet åt Zimbabwe. Vi känner också alla väl till de övergrepp som rhodesiska trupper och rhodesiskt flyg har gjort mot flyktingläger inne i Zambia och Moçambique, där många tusen människor har fått sätta livet till.

Även i detta fall har ju Sverige intagit en förhållandevis positiv attityd, vilket är tacknämligt. Men det behövs ytterligare hjälp till dessa rörelser för att de skall kunna bedriva utbildning, sjukvård osv. i de läger där stora delar av befolkningen nu befinner sig. Vi hade förra veckan besök av ett par representanter som svarar för utbildningssektorn. De kunde tala om att det råder brist på nästan allting i dessa läger när det gäller undervisningen. Det är brist på papper, möbler, skrivmateriel osv.

Vi har alltså krävt en ökning av det statliga biståndet med 40 milj. kr. till Patriotiska fronten. Också detta är en uppräknig som är synnerligen angelägen och väl motiverad.

På motsatta sidan av Afrika, i Namibia, råder samma förhållande. Där har Sydafrika under lång tid gått emot alla FN-resolutioner och orättfärdigt hållit denna stat ockuperad. Befrielseörelsen SWAPO, som arbetar där, har inte fått något som helst erkännande. Däremot har man också där försökt genomföra fixade val, och man har fört fram grupperingar som man skulle kunna styra från Sydafrikas horisont. Även här föreligger behov av ökade hjälpinsatser. Vi har krävt ett ytterligare anslag på 40 milj. kr. till SWAPO, befrielseörelsen i Namibia.

Slutligen några ord om den sista stora förtryckarmakten i södra Afrika, nämligen Sydafrika, som ju i stort har styrt utvecklingen och försökt spjärna emot en mer progressiv inriktning i hela södra Afrika. Besvärigheterna i Rhodesia/Zimbabwe och Namibia har ju hela tiden åstadkommit av Sydafrikas inblandning i dessa områden. Vi vet att det finns en stor opposition i Sydafrika. Afrikanska nationalkongressen är en av de äldsta svarta oppositionsrörelserna i Afrika. Den arbetade framgångsrikt under tidigare decennier. Nu har den under många år fått arbeta underjordiskt, men rörelsen finns kvar och växer i styrka. Den är också i behov av ökat stöd.

Det gäller också fackföreningsrörelsen i Sydafrika. De tillåtna fackföreningarna är så att säga marionetter under regimen. De har inget verkligt inflytande. Men det finns blandade fackföreningar, där svarta, färgade – närmast indier – och vita kan vara medlemmar. Jag tänker då på fackföreningsrörelsens SACTU, som har gjort ett gott arbete Sydafrika.

Vi har föreslagit att ANC skall få ytterligare bistånd i form av 30 milj. kr. och att SACTU skall få 10 milj. kr. Det skulle alltså betyda en ökning av biståndet till Sydafrika med 40 milj. kr. Med den nedskärning som vi har pekat på såsom möjlig till andra länder, där vi anser att biståndet inte kommer befolkningen till godo på samma sätt som i de områden som jag nu har berört, skulle det inte på något anmärkningsvärt sätt belasta den svenska biståndsbudgeten.

Jag vill med detta yrka bifall till motionen 249 om stöd till Östra Timor och till motionen 590 om ökat stöd till befrielseörelserna i södra Afrika.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag har tänkt uppehålla mig en del kring flyktingproblematiken i vår värld, och säga några ord om vilka möjligheter Sverige som nation har att ge asyl i vårt land och om hur vi på olika sätt skulle kunna öka vår insats för att lösa flyktingproblemen i vår värld, antingen via FN:s flyktingkommissarie eller i samarbete med enskilda länder som är frontstater i de områden varifrån flyktingarna kommer.

Vi har sedan andra världskriget tagit emot ungefär 60 000 flyktingar i vårt land. Det är ju regeringen som efter riksdagens hörande fastställer hur stor flyktingkvot vi skall ha. Under de senaste åren har detta antal varit omkring 1 250 årligen. Jag tror att man skall göra klart för sig att även om 1 250 är den flyktingkvot som vi med svenska medel kan ta emot för att hjälpa människor som riskerar liv eller hälsa i fängelser, så kommer det största flyktingantalet hit spontant – alltså på eget initiativ. Det är alltså mångdubbelt fler människor som söker sig till vårt land, eftersom de betraktar sig som flyktingar. Jag tror att den insats som Sverige via den direkta flyktingkvoten har gjort under senare år har varit riktig. Vi har försökt att utnyttja denna kvot för att i första hand överföra hit politiska flyktingar från främst Latinamerika, där – som vi alla känner till – utrymmet för politiskt olikvänligt gentemot de sittande militärjuntorna är ytterst litet. Sverige måste, som vi socialdemokrater ser det, här känna en speciellt stark solidaritet och ett starkt ansvar, därför att möjligheterna att från Latinamerika hitta alternativa platser att bo och leva på är förhållandevis små. Därför måste Sverige som nation visa stor lyhördhet när frivilliga organisationer såsom Amnesty International m. fl. eller flyktingkommissarien begär att vi skall ställa platser till förfogande för ett antal flyktingar som behöver en fristad någonstans.

Den situation som f. n. råder i Latinamerika håller tyvärr på att glömmas bort inför allt tidningsskriveri om båtfolket i Asien och om andra flyktinggrupper. Låt mig bara få påminna kammaren om att det fortfarande finns många akutfall i Latinamerika och att dessa också tenderar att öka. Under hösten har det varit en stark repressionsvåg i Uruguay, vilken föranlett en flykt därifrån till länder som Argentina och Brasilien.

Men flyktingarna lever naturligtvis inte under någon frihet i dessa länder. I Argentina och Brasilien opererar Uruguays säkerhetspolis mer eller mindre fritt. Flyktingkommissarien har fått in rapporter om kidnappning. Mellan 5 000 och 7 000 politiska flyktingar, huvudsakligen argentinare, befinner sig i Brasilien, och de flyktingar från Uruguay som uppehåller sig i Argentina anses av flyktingkommissarien befinna sig i en mycket kritisk situation.

Eländet efter juntans övertagande i Chile är inte heller slut. Inte mindre än 1 100 chilensare riskerar att bli återsända till Chile från Buenos Aires. Det är s. k. negativa dekretfall.

Antalet politiska fångar i Argentina uppskattas till 10 000, men regimen där vill bara erkänna att det finns 3 000.

Med det sagda, som jag här försökt skildra i några snabba bilder, vill jag komma fram till att vi behöver den lilla flyktingkvot som vi har i vårt land. Den behövs för att vi skall kunna ge möjligheter till flera latinamerikaner,

Nr 135

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

som svävar i omedelbar fara, att få komma till vårt land.

Detta är inte minst viktigt även från en annan synpunkt. Den ökade inriktningen mot en flyktningmottagning från Sydostasien har kraftigt minskat andra länders mottagande av latinamerikanska flyktingar. USA och Frankrike har länge tagit emot främst indokinesiska flyktingar – USA närmare 200 000 och Frankrike 50 000. Nederländerna, Västtyskland och många andra länder har gjort liknande prioriteringar. Man kan i dag konstatera att antalet länder som är beredda att ta emot flyktingar från Latinamerika är mycket få. Jag skulle vilja ifrågasätta om det över huvud taget finns något annat land än Sverige som tar emot dem.

Detta är den situation som råder i fråga om Sveriges möjligheter att ta hit flyktingar. Låt mig bara konstatera att Sveriges insatser under de gångna åren gällt att avfolka de flyktingläger som funnits främst i Europa och som uppstod efter andra världskriget. Vi har också från den östra delen av Europa, från kommunistländerna, fått hit människor, vilka i och för sig inte var flyktingar när de åkte från sina hemländer utan blev det i och med att de lämnade dem och inte återvände inom stipulerad tid. Det är nämligen brottsligt, och det föranleder oftast fängelsestraff eller andra ingrepp i den personliga friheten, om man inte återkommer när myndigheterna så begär.

I vårt land har vi under senare år fått ta emot stora grupper assyrier. Mellan 8 000 och 10 000 assyrier beräknas ha kommit till vårt land från Turkiet. Den illegala invandringen hit rör sig om ytterligare 100-talet fall varje månad bara från detta område. Även dessa anser sig vara flyktingar av politiska, religiösa eller andra skäl.

Ingrid Sundberg ömjade för båtflyktingarna från Vietnam och ansåg att vi borde göra större insatser för dem. Jag delar uppfattningen att Sverige totalt sett bör öka sina insatser för flyktingar från hela vår värld, inkl. båtflyktingarna och alla andra grupper som jag nämnt.

Det är en hel rad människor som flytt från Vietnam – "flytt" är kanske inte det riktiga ordet, utan de har flyttat från Vietnam till andra länder. Men vi vet också att Vietnam har tagit emot stora grupper flyktingar – 150 000. Thailand har tagit emot 140 000. Visserligen skrivs det inte så mycket om detta i pressen, men det är ändå fråga om flyktingar som lämnat sina resp. hemländer som en konsekvens av Vietnamkriget.

Jag skulle tro att båtfolkets motiv för att lämna Vietnam främst är ekonomiska. Det är framför allt sino-vietnamesiska flyktingar. Man skall göra klart för sig att hela det vietnamesiska folket lever under största knapphet – de ekonomiska svårigheterna är stora.

Denna flyktingvåg har ökat dramatiskt sedan all privathandel i april förra året förbjöds av de vietnamesiska myndigheterna. Därför är det också mest sino-vietnameser som har lämnat Vietnam. Jag tror dock att vi från svensk sida måste vara på det klara med att hur vi än ser på flyktingsituationen och våra möjligheter att ta emot folk i vårt land, så måste vi prioritera flyktingar från de länder där risken för fängelse eller avrättning är den största. Därför kan och bör vi inte svänga med i tillfälliga opinionsyttringar, utan vi bör stå

fast vid de prioriteringar som vi gjort och som flyktingkommissarien arbetar efter.

Herr talman! Låt mig säga några ord också om den övriga delen av flyktingbiståndet. Som jag nämnde finns det 12 miljoner flyktingar. Helt naturligt kommer de flesta från Afrika. Det är den kontinent som under de senaste 15 åren haft de största flyktingproblemen. Men detta är ett stort problem även i Asien, där inte mindre än 3,9 miljoner Palestinaflyktingar måste söka sig till olika former av flyktingläger. Förenta nationerna har där gjort och gör fortfarande en stor insats. Inte minst Sverige kommer genom årets anslag med 42 milj. kr. att aktivt bidra till att 1,8 miljoner Palestinaflyktingar får en större möjlighet att klara sitt livsuppehälle i dessa flyktingläger.

Händelseutvecklingen i södra Afrika har ökat trycket på den svarta befolkningen, och det har lett till ytterligare växande flyktingströmmar. Bara sedan i februari kan man räkna med att ungefär 200 000 flyktingar har sökt sig till Moçambique men även till Angola, Zambia och Botswana. Det är viktigt att vi hjälper dessa randstater i deras försök att ge flyktingarna en möjlighet att överleva någorlunda värdigt.

I Latinamerika, som jag tidigare talade om, tror jag att Sverige bör öka sina insatser på ett nytt område. Vi bör i ökad utsträckning kunna hjälpa de länder som aktivt arbetar för demokratin och en social rättvisa i Latinamerika. Därför bör vårt stöd till latinamerikanska flyktingar öka högst väsentligt i framtiden. Det är därför angeläget att vi ekonomiskt stöder de länder i Latinamerika som med betydande ekonomiska uppoffringar tar emot flyktingar. Det är inte fråga om några rika stater, utan det är stater vars befolkning lever under knappa materiella villkor. Jag vill särskilt nämna Costa Rica, som under de senaste åren har tagit emot ett stort antal flyktingar såväl från den latinamerikanska kontinenten som från Nicaragua.

Den ökning med 27 milj. kr. som vi föreslår i reservationen 11 kan tyckas liten. Men i vår reservation skall kammaren se inte enbart en ökning av anslaget i kronor utan också en klar viljeinriktning beträffande vilka flyktingproblem som vårt land bör prioritera. Vi bör öka vår aktivitet när det gäller att ta upp förhandlingar med de s. k. frontstaterna och stödja de krafter som vill skapa demokrati och social rättvisa. Vi tror att flyktingproblemen kommer att bestå i framtiden. Därför är vi övertygade om att ett ökat samarbete med andra likvärdiga länder är och kommer att bli av stor betydelse.

Herr talman! Med anledning härav yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Flera talare tidigare i dag har berört frågan om den eventuella enigheten om det svenska biståndet. Det verkar som om det vore önskvärt med en så stor enighet som möjligt. Det finns emellertid inte mindre än 16 reservationer och fyra särskilda yttranden fogade till årets biståndsbetänkande. Det tyder klart på att det finns olika uppfattningar om den svenska

u-hjälpens inriktning. Den intressanta frågan är naturligtvis om de skilda uppfattningar som kommer till uttryck i biståndsbetänkandet bara gäller detaljer eller tyder på mer djupgående skillnader mellan de politiska partierna när det gäller biståndets principer.

Efter att ha lyssnat på dagens debatt och försökt studera biståndsbetänkandet är jag nog böjd att tro det senare. Vi skall inte hyckla fram en enighet bara för enighetens egen skull, om det inte verkligen finns en minsta gemensam nämnare på detta område. I och för sig är det alltid önskvärt med så bred enighet som möjligt när det gäller utrikespolitik och ting som berör andra länder, men enigheten får som sagt naturligtvis inte bli ett självändamål i detta sammanhang.

Jag skulle vilja ta upp tre saker. Den första gäller frågan om svenskt stöd till de länder som bedriver krig utan att deras egna säkerhetspolitiska intressen är hotade. Den andra gäller ländervalet och den tredje det svenska biståndets effektivitet.

Såsom moderat är det när det gäller Cuba och Vietnam frestande att säga: Vad var det jag sade? Beträffande båda dessa länder har den svenska utrikes- och biståndspolitik utformats på ett sådant sätt att det finns anledning att starkt reagera. Kall politisk beräkning för att gynna socialistiska vänner har blandats med naivitet av ett slag som nog bör betecknas såsom generande.

Cuba och Vietnam har inte dragit sig för att bedriva anfallskrig i stor skala, samtidigt som vi från svensk sida har sänt betydande bistånd och – här talar jag om majoriteten av svenska politiker – inte velat eller kunnat genomskåda det storpolitiska spel som dessa länder varit indragna i. Jag säger majoriteten, ty det har dock funnits människor också här i Sverige som tidigare varnat och talat klarspråk. Men dem har man inte velat lyssna på. Antingen har man vägrat att göra det med berätt mod, eller också har man uppenbarligen saknat förmåga att begripa elementära utrikespolitiska sammanhang. I båda fallen är det naturligtvis lika illa, i synnerhet som det när också har gällt på regeringsnivå.

Jag tycker nog, herr talman, att det har stått väldigt klart en lång tid vartåt utvecklingen har gått när det gäller Cuba och Vietnam. Det har sagts att Vietnam har spelat en för detta land naturlig politisk roll i Sydostasien. Men om det nu är på det sättet att det har handlat om gamla politiska bindningar och gamla territoriella ambitioner, så borde man i rimlighetens namn tidigare ha uttalat sig med litet större försiktighet än man har gjort just om Vietnam.

Jag tycker, herr talman, att det finns anledning att försöka dra lärdomar av det som har hänt och inte fortsätta att upprepa misstagen. Men såvitt jag kan förstå tycks den svenska godtrogenheten när det gäller vissa länder inte ha någon gräns. Socialdemokraterna vill ju – och det är beklagligt att svenska folket inte är mera medvetet om det än vad som är fallet – fortsätta att ge stöd till Cuba, även sedan vi har genomfört den avtrappning som riksdagen har beslutat om. Vi har ett avtrappningsbeslut, och det är sannerligen frågan om en långsam och generös avtrappning.

Men de svenska socialdemokraterna tycker att det är helt i sin ordning att Cuba, som för krig runt om i världen, bl. a. för Sovjetunionens räkning, skall fortsätta att få del av svenskt stöd. Jag undrar vad folk i gemen säger om den socialdemokratiska ståndpunkten. Det skulle förvåna mig synnerligen om socialdemokraterna kunde åberopa något brett folkligt svenskt stöd för sin linje när det gäller det svenska biståndet till Cuba.

Jag är rädd för att den svenska inställningen i den här frågan ute i världen – tecken på det saknas ju inte – uppfattas som ett svenskt moraliskt stöd till den politik som Cuba bedriver. För visst är det ett moraliskt stöd som vi ger Cuba och dess krig. Visst är det också ett materiellt stöd som vi ger till samma krig genom den svenska u-hjälpen till Cuba.

Vad gäller Vietnam har utrikesutskottets ordförande tidigare i dag pekat på de övergrepp som har begåtts mot de mänskliga rättigheterna i landet. Det finns för mig inte mycket att tillägga på den punkten, mer än att det finns faktiskt en del människor som mitt under den värsta svenska Vietnamhysterin ändå vågade påpeka att bilden inte var så entydig och självklar som man då ville göra gällande.

Det fanns faktiskt svenska politiker som vågade ifrågasätta det trovärdiga i det tal som t. ex. Olof Palme då förde, att så fort kriget var slut skulle den tredje kraften ta över och se till att man fick en demokratisk utveckling i Vietnam. Jag frågar, herr talman: I vilket kommunistiskt land har någonsin någon s. k. tredje kraft fått överleva mer än blott den absolut kortaste tid som har varit möjlig?

De människor som vågade påpeka detta blev inte särskilt uppskattade i den politiska debatten. Det är naturligtvis alltid lätt att vara efterklok – och jag tycker inte att det finns någon anledning att förfalla till detta nu – men de människor som den gången var så tvärsäkra i sin bedömning av Vietnam borde kanske när det gäller att utvidga stödet till andra länder i dagsläget tänka sig för en smula.

Nu ser dess bättre inte svensk u-hjälp alltid ut på det sätt som vi har funnit anledning att kritisera från moderat håll vad avser Vietnam och Cuba. Vi har projekt i olika länder av en helt annan karaktär vilka säkerligen bidrar till att utveckla dessa länder på ett sätt som kommer befolkningarna i stort till godo. Det är också den typen av projekt som det finns all anledning att satsa på. Men det måste slås fast, och det är beklagligt att utskottsmajoriteten inte har velat tala klarspråk på denna punkt, att svenskt bistånd till länder som är i krig icke skall få förekomma i fortsättningen.

Den andra punkten jag vill ta upp är länderurvalet. Skall svensk u-hjälp bli effektiv så är det självklart att det finns anledning för oss att koncentrera den svenska hjälpen till ett mindre antal länder och ett mindre antal typer av projekt. Sverige är ett litet land med en liten befolkning, och den hjälp vi kan ge är naturligtvis i ett globalt sammanhang mycket begränsad. Då är det naturligt att det lilla vi med vårt perspektiv kan göra görs så effektivt som möjligt. Detta måste såvitt jag kan förstå leda till en begränsning av antalet mottagarländer.

Det är därför med stor förvåning som man finner att socialdemokraterna i

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

utskottsbetänkandet varmt pläderar för svenskt bistånd till länder i det karibiska området. Jag kan inte för mitt liv förstå att detta borde vara en svensk angelägenhet på biståndsområdet. I och för sig fullföljer socialdemokraterna här en u-landstradition, nämligen att ge hjälp till partivänner runt om i världen. Det framgår helt klart av den socialdemokratiska reservationen att man inte avser att göra de aktuella karibiska länderna till programländer i vanlig mening, utan att biståndet skall ses som "ett stöd för ländernas strävan att befästa demokrati och social utveckling". Men om det är detta det gäller borde det på närmare håll finnas länder som kunde bli föremål för socialdemokraternas demokratiska nit.

Nej, låt oss nu se till att vi icke ökar antalet mottagarländer på i hög grad tvivelaktiga grunder utan i stället koncentrerar vårt bistånd så att effekten blir maximal.

Får jag till slut, herr talman, säga att det är väsentligt att vi i fortsättningen kan utvärdera det svenska biståndet på ett effektivare sätt än vi har gjort hittills. Det är väldigt svårt att få fram besked om det svenska biståndets effekt. Jag tycker det är beklagligt, och det är nödvändigt att vi i framtiden satsar mer än vi har gjort hittills på att få en effektiv utvärdering. Det är naturligt att utvärderingen i första hand icke sker inom SIDA:s ram, som är part i målet, utan att någon form av fristående institution får hand om detta.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vpk har under en följd av år krävt Sveriges utträde ur Världsbanksgruppen. Detta krav är inte mindre aktuellt i dag än första gången det ställdes. Tyvärr förefaller det vara så, att när ett otillfredsställande förhållande varar tillräckligt länge är detta tillräckligt skäl för att tona ner kritiken och acceptera sakernas tillstånd. Så tycks i alla fall de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet ha resonerat när de accepterade inte medlemskapet, som de länge har varit positiva till, utan Sveriges mycket höga andel av insatserna i Världsbanksgruppen. Eller är det så som Bertil Måbrink och Oswald Söderqvist tidigare i debatten framhållit, att under valåret springer man ifrån sina mer radikala krav?

Regering och utskott vägrar att ens beröra den fundamentala frågan vid sin diskussion av vår motion, nämligen Världsbanksgruppens roll i den imperialistiska världsordningen. Därför blir diskussionen inte bara förvirrad, utan man motsäger t. o. m. sig själv på en rad punkter.

Å ena sidan säger man att det finns kritik att rikta mot gruppen för dess utlåningspolitik och röstregler. Å andra sidan skriver man att det faktum att regeringen inte ytterligare ökar Sveriges redan mycket höga andel av insatserna inte får tas som ett uttryck för ett minskat förtroende för IDA.

Å ena sidan hävdar man att anledningen till Sveriges medlemskap är att vi först härigenom kan vara med om att påverka gruppens politik. Å andra sidan sägs i propositionen: "Det måste dock framhållas att förutsättningarna för att vinna gehör för dessa tankar, inte minst på grund av motstånd från de stora medlemsländerna, måste betecknas som mycket begränsade."

Man vet sålunda inte vilket ben man skall ställa sig på. Det hade varit hederligare om utskottet klart deklarerat att vårt medlemskap i gruppen inte har med vår biståndspolitik att göra. Huvudskälet för vårt medlemskap är inte humanitärt, och det baseras inte heller på någon förhoppning om att vi skall kunna styra gruppen i en progressiv riktning, utan det är kort och gott att Sverige ingår i det imperialistiska brödraskapet. Svenska storföretag kräver att Sverige ingår som medlem för att de därigenom på ett mer effektivt sätt skall kunna utsuga tredje världens folk.

Under de senaste åren har gruppens makt snarare ökat än minskat genom den utveckling som inneburit att u-ländernas skuldbördor gentemot den kapitalistiska industrivärlden ökat alltmer och att valet för u-länderna nu står mellan Världsbanksgruppen och de privata storbankerna, dvs. ett val mellan Skylla och Karybdis. Att gradera graderna i helvetet, att som i det här fallet gradera olägenheterna och avgöra vilkendera av dessa bägge grupper – Världsbanken eller de privata storbankerna – som är värst kan måhända vara nödvändigt, men man bör ändå slå fast att det i bägge fallen är hett. Man bör också slå fast att det inte gäller ett val mellan en progressiv inriktning och en bakåtsträvande, utan mellan två bakåtsträvande, två linjer som bägge syftar till att stärka imperialismens krafter och bekämpa de krafter som verkar för en ny ekonomisk världsordning och en utveckling som tjänar de intressen som omfattas av folken i den tredje världen. Metodernas råhetsgrad kan måhända variera. Världsbanksgruppens tidigare illdåd är alltför väl kända för att här behöva upprepas, men man kan peka på länder som Chile, Argentina och Colombia för att påminnas om att historien är blodbesudlad. I dag är det regimerna i Brasilien, Sydkorea, Indonesien och liknande mördarregimer som får de största stöden och lånen, ett faktum som man försöker kamouflera genom att ge spottstyvvar åt tredje världens progressiva regimer. Och i de senare fallen ställer man fortfarande villkor för lånen. Det handlar om villkor som hårt drabbar de breda massorna, villkor som innebär massarbetslöshet och svält för stora grupper av befolkningen helt i enlighet med de Friedmanska recepten.

Det har sagts att Världsbanken numera alltmer kommit att utforma sin lånepolitik så, att den direkt förbättrar villkoren för de fattiga. Det påstår också utskottet. Världsbanken har t. ex. stött jordreformprogram i vissa länder. Men bankens upphaussade nya jordbrukspolitik kan, som Teresa Hayter framhöll i en rapport som redovisades vid en vetenskaplig konferens i Jugoslavien 1978, ses som ett försök att bekämpa landsbygdens eftersläpning. Man måste mot den bakgrunden fråga sig: I vems intresse och på vems villkor?

Länge var Världsbankens projekt inom jordbruksområdet huvudsakligen inriktade på att finansiera stora kommersiella åtaganden som konstgödsel-fabriker i Indien. När banken ställdes inför krav på att finansiera jordreformer för de mindre jordbrukarna, ställde man krav på att jordbrukslotterna skulle vidgas, krav som inte ens reaktionära regimer av inrikespolitiska skäl kunde stödja. Den famösa s. k. gröna revolutionen resulterade i att jordägandet koncentrerades ytterligare till att övergå i rikeböndernas ägo och att

produktionen inriktades på att tillgodose de rika ländernas behov, inte den inhemska befolkningens.

Nu har banken i större utsträckning engagerat sig i att stödja privat ägande också av mindre jordlotter, men detta är snarast att se som ett uttryck för en önskan att skapa en stabil småbourgeoisie som en barriär mot de revolutionära strömningar som börjar göra sig gällande i tredje världen. Banken anpassar sig helt enkelt efter imperialismens utveckling och efter de nya politiska förhållandena.

Herr talman! De medel som ställs till Världsbanksgruppens förfogande, liksom de som ställs till Asiatiska utvecklingsbankens disposition, skulle kunna användas på ett betydligt mer progressivt sätt, ett sätt som också står i bättre överensstämmelse med de mål vi har satt upp för vårt biståndspolitiska arbete. Därigenom skulle vi också kunna bli föregångare när det gäller en annan politik, något som David Wirmark så länge uppehöll sig vid i dag.

Möjligheterna för u-länderna att ställa krav på den industrialiserade i-världen har försämrats kraftigt till följd av den kapitalistiska kris som i-världen nu genomgår, en kris som kommer att bestå en lång tid framöver. Det är en kris som har inneburit att bistandsflödena krympt relativt sett och drabbats av allt stramare kommersiella villkor, en kris som innebär att imperialismens grepp hårdnar. I Sverige har detta tagit sig flera uttryck. Vårt inträde i IDB är bara ett.

Vänsterpartiet kommunisterna kan inte acceptera denna utveckling. Vårt val står inte mellan Världsbanksgruppen eller privata storbanker. Vårt mål står mellan att stödja en progressiv inriktning av biståndspolitiken, en inriktning som Bertil Måbrink och Oswald Söderqvist har redogjort för tidigare i debatten, och att slå följe med USA-imperialismen och dess allierade i Världsbanksgruppen.

Med det sagda vill jag, herr talman, yrka bifall till vpk-motionen.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eva Hjelmström tycktes i sitt inlägg bestrida att det har skett en utveckling av Världsbankens politik till förmån för de fattiga länderna. Jag vill bara hänvisa till en artikel av Mahbub ul Haq, som har studerat utvecklingen. Han säger att det under 1970-talet har ägt rum en större förändring av bankens utlåningsmönster och politik till förmån för de fattiga länderna. Med de fattiga länderna menar IDA de länder där medelinkomsten understiger 265 dollar per invånare. Omkring 84 % av IDA:s resurser används faktiskt i dag för insatser i sådana länder. När det gäller krediterna kan man också se på sektorinriktningen. För tio år sedan användes 55 % av gruppens utlåning för infrastruktur. Nu har siffran sjunkit till 30 %. I stället har siffran för andra sektorer ökat. Beträffande landsbygdsutveckling kan nämnas att siffran efter ha varit mycket liten för tio år sedan har ökat till 20 % i dag.

Jag tycker att Eva Hjelmströms kritik av IDA och det svenska medlemskapet i Världsbanken gör ett mycket dogmatiskt intryck. Vi vet att de fattiga u-länderna begär att vi skall vara med i Världsbanken – men Eva Hjelmström

och de svenska kommunisterna vet bättre: Sverige bör gå ur Världsbanken av ideologiska skäl. Vi skall inte lyssna på vad u-länderna önskar av oss – det är så Eva Hjelmström argumenterar.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! David Wirmark undviker nogsamt att ta upp huvudpoängen i mitt anförande, nämligen i vems syfte Världsbanksgruppen agerar. Enligt vårt sätt att se saken är det i imperialismens intresse. Därför kan man inte bara rakt över diskutera de fattiga länderna. Det gäller att se till Världsbanksgruppens länderval, och där är det ett faktum att det är de mest reaktionära regimerna som Världsbanken i första hand stöder. Brasilien, Indonesien och Sydkorea tog jag tidigare upp. Det är stora mottagare av lån. Och även om man, David Wirmark, bortser från den sociala utvecklingen inom landet och hur man där fördelar medlen har det faktiskt i Latinamerika skett en förskjutning från de fattigaste länderna till de rikare – helt enligt storföretagens önskemål.

Även om det – vilket jag inte har förnekat – har skett en förskjutning av Världsbanksgruppens politik som inneburit att en större andel av pengarna gått till landsbygdens utveckling kan också detta tjäna olika syften. Jag pekade i mitt förra anförande på att tidigare utlåning inte har gått till de fattigaste bönderna utan tvärtom gynnat rikebönderna i de olika länderna. Den har t. o. m. inneburit en mycket stark snedfördelning och förskjutning av den produktion som har skett inom landet – inte till förmån för den inhemska befolkningen utan till förmån för den kapitalistiska i-världen.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnar på Eva Hjelmströms beskrivning av Världsbanken är det som om jag hör en saga. Det är precis som om det inte är samma bank som den man kan läsa om. När det gäller den banken kan man läsa om vilka insatser den gör, om vilken debatt den för och om inriktningen som den har på just de fattiga grupperna, på att just hjälpa fram de fattigaste länderna till en utveckling.

Det är visst inte så att det bara är vissa länder som får stöd från banken. På senare tid har Vietnam fått stöd, och även Guinea-Bissau har fått stöd från Världsbanken.

Jag vill upprepa vad jag sade i mitt huvudanförande, nämligen att ett svenskt utträde skulle minska våra möjligheter att påverka Världsbankens politik och IDA:s långivning. Det skulle minska IDA:s möjligheter att tillhandahålla u-länderna kapital på mjuka villkor och hänvisa u-länderna till de kommersiella bankernas hårdare villkor. Det var en artikel i SIDA:s Rapport som visade att flera, just på grund av denna faktor, har tvingats till omtänkande på den här punkten. En sådan utveckling – ett utträde ur Världsbanken – skulle därför speciellt drabba de fattigaste u-länderna.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl snarare David Wirmark som står för sagoberättandet och fantasifullheten i vad gäller beskrivningen av Världsbanken. Låt mig ställa den direkta frågan till David Wirmark: På vilket sätt tror David Wirmark att regimerna i Indonesien, Sydkorea och Brasilien försöker göra en omfördelning till förmån för de fattiga grupperna i de länderna? Det är tvärtom så, att dessa regimer bedriver en systematisk terror gentemot de breda folklagen.

Vidare åberopar David Wirmark ånyo det skäl som vi alltid får höra för svenskt medlemskap i Världsbanken, nämligen att det är först genom att vara med i Världsbanken som Sverige kan påverka dess politik. Men som jag framhöll också tidigare finner man, om man läser propositionen, att det där faktiskt rent ut sägs att våra möjligheter att påverka är mycket begränsade till följd av de stora medlemsländernas, i det här fallet USA:s, motstånd mot en mer progressiv inriktning. Jag vill uppmana David Wirmark att närmare studera den proposition som lagts fram av den folkpartistiska regeringen och där regeringen klart motsäger vad David Wirmark deklarerar här i kammar-
en.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag har för avsikt att tala om några av de förslag som förts fram i motionen nr 1209. Den har väckts av mig och några andra ledamöter i den moderata riksdagsgruppen.

I den första delen av vår motion tar vi upp frågan om industriellt samarbete med u-länderna. Detta kommer riksdagen att behandla vid ett senare tillfälle. I det betänkande som nu föreligger från utrikesutskottet behandlas punkterna 5-8 i motionen, och de handlar om biståndsupphandling i Sverige.

Vi konstaterar att den svenska bruttonationalprodukten under de senaste åren stagnerat. I den preliminära nationalbudgeten räknade man för innevarande år med ett underskott i bytesbalansen på inte mindre än 9 miljarder kronor. I finansplanen är man mera optimistisk och stannar vid ett underskott på 5 miljarder. Det är mycket också det.

En mycket stor del av det underskott som kommer att uppstå beror på vår generositet när det gäller u-hjälpen. Vårt svenska bistånd är, som bekant, till alldeles övervägande del gåvor i form av kontanter. Det rör sig alltså om obundet bistånd. Detta kommer under det här året att belasta vår bytesbalans med inte mindre än 2,5 miljarder kronor.

Eftersom ett underskott i bytesbalansen under alla omständigheter kommer att föreligga, kan vi konstatera att Sverige sänder ut bistånd i form av pengar som vårt land i själva verket inte har. Sverige måste låna pengar i utlandet för att kunna sända ut kontant u-hjälp i så stor utsträckning.

Det är inte osannolikt att en betydande del av dessa pengar som vi lånar för att ge obundet bistånd kommer från tredje världen. Jag tänker då på de rika oljeländerna.

Herr talman! Ingen av oss moderata motionärer är negativ till svensk u-hjälp eller till bistånd åt nödlidande länder och länder som är underutveck-

lade och lämpliga som mottagarländer. Sådan hjälp är vi positiva till. Vår motion är positiv till u-hjälpen som sådan – dvs. en vettig form av biståndsverksamhet. Men vi anser följaktligen att vårt bistånd i större utsträckning bör vara bundet, dvs. ett gåvobistånd i form av varor och tjänster som är förutbestämt till upphandling i Sverige. Hit räknas också katastrofbistånd, som utgår i form av varor som upphandlas i vårt eget land för katastrofmedel. Vidare ingår naturabidrag till internationella livsmedelsprogram.

I det betänkande från utrikesutskottet som vi nu behandlar, 1978/79:27, påstås det med hänvisning till regeringspropositionen 1977/78:135 att bundet bistånd kan medföra betydande nackdelar för u-länderna. Det är naturligtvis möjligt i enstaka fall. Jag bestrider inte att det *kan* medföra nackdelar. Men jag finner skrivningen alltför generaliserande, eftersom man inte samtidigt konstaterar att bundet bistånd också – och i hög grad och stor utsträckning – kan vara fördelaktigt och rent av bäst för ett mottagarland.

Det är ändå så, att vi svenskar som regel inte behöver skämmas för våra produkter och vårt kunnande. Våra varor är ju kända för hög kvalitet. Det är på det svenska kvalitetsbegreppet vi har kunnat sälja så bra på utlandsmarknaderna och därmed fått så hög levnadsstandard. Detta i sin tur beror naturligtvis på ett kvalificerat tekniskt och administrativt kunnande inom svenskt näringsliv. Och just tekniska tjänster är vad de flesta u-länder – eller rent av alla u-länder – är i så stort behov av.

Sverige gör sedan många år värdefulla insatser i form av tekniskt bistånd till u-länder. Men vi skulle kunna göra oändligt mycket mera inom biståndspolitikens ramar.

Herr talman! Dess värre måste vi räkna med betydande underskott i vår bytesbalans även under kommande år. Vår förmåga att öka biståndet och även att bibehålla det på en oförändrad nivå i reell volym – vilket vi eftersträvar – begränsas av denna utveckling. Samtidigt ligger fortfarande stora delar av den svenska produktionskapaciteten outnyttjade, och sysselsättningen är otillfredsställande. Arbetslösheten är ganska hög, på vissa orter mycket hög. Under dessa omständigheter är det uppenbart att våra möjligheter att bibehålla och öka biståndet är beroende av i vilken utsträckning outnyttjad svensk produktionskapacitet kan tas i anspråk för att tillfredsställa mottagarnas önskemål om biståndslieferanser.

Detta torde vara ovedersägliga fakta. Mot den bakgrunden är det minst sagt anmärkningsvärt att regeringen, och nu även utskottsmajoriteten, föreslår en sänkning – en betydande sänkning – av den redan mycket låga andelen bundet bistånd. Under det budgetår som vi nu är inne i är denna andel 17,4 % av vårt totala bistånd. För kommande budgetår avses den bli så låg som 14,8 % av det föreslagna biståndet på 4,4 miljarder kronor. Detta sker samtidigt som vi skall öka bidraget med en halv miljard kronor. Och den föreslagna sänkningen av den bundna delen är inte bara procentuell utan också ett faktum i absoluta tal, nämligen från 676 milj. kr. ned till 650 milj. kr.

Det minsta man kunde begära vore väl ändå att andelen bunden svensk

varuhjälpp och annan hjälp till u-länderna låg kvar på den procentuella nivå som gäller för innevarande budgetår. Den nivån, 17,4 %, är som jag nämnde mycket låg vid en internationell jämförelse. Andra DAC-länder binder i betydligt högre grad sitt bistånd till egna varor och tjänster.

Regeringen och utrikesutskottet har emellertid ännu en gång pläderat för en ökad avbindning av u-hjälpen i vår värld. Och man anser då att Sverige skall gå före och visa vägen och vara ett gott föredöme.

För all del, det *är* en god tanke och ett gott uppsåt från svensk sida. Och vill man vara litet elak mot dem som anser att pläderyngen för *ökad* bindning är egoistiskt till förmån för det egna landet, kan man konstatera att en ökad avbindning av all världens u-hjälpp också skulle vara till fördel för Sverige. Svenska företags möjligheter att delta i upphandling som finansieras av andra länders bistånd skulle nämligen öka. Med andra ord: om andra givarländer gav u-länderna betydligt mera pengar i stället för varor och tjänster, skulle vårt land kunna sälja betydligt mera, ja rent av väldigt mycket mera varor till u-länderna.

Men det är självfallet inget fel i det. Vår svenska kvalitet, som jag har talat om, skäms inte för sig, varken i u-länder eller i industriländer. Det är följaktligen givet att vi motionärer i sak stöder regeringens ansträngningar att åstadkomma en sådan avbindning genom internationella förhandlingar.

Men, herr talman, vi finner det samtidigt mycket tvivelaktigt att utsikterna att få till stånd en sådan överenskommelse skulle förbättras av att Sveriges bindingsgrad redan *före* en sådan överenskommelse läggs på en nivå betydligt under övriga länders.

Över huvud taget torde utsikterna att uppnå en internationell avbindning vara ganska små. Erfarenheterna är dåliga. Det har pågått överläggningar inom OECD i 15 år i syfte att få till stånd en minskad biståndsbinding, men utan nämnvärda resultat. Det är strängt taget bara Sverige och något annat enstaka land som i praktiken följt intentionerna.

Vi motionärer finner det därför föga övertygande när regeringen i budgetpropositionen hänvisar till ett återupptagande av de internationella avbindningsförhandlingarna i OECD som ett motiv för Sverige att ytterligare minska sin redan obetydliga andel bundet bistånd. Det förefaller oss vara på tiden att regeringen upphör med denna låtsaslek och erkänner att man inte kan vänta någon minskning av den internationella biståndsbindingen, bl. a. därför att de stora länderna helt enkelt inte – åtminstone sannolikt inte – vill ha någon sådan minskning.

Det borde också vara naturligt i en fråga som denna att regeringen och riksdagsledamöterna hade velat lyssna på svenska folket, lyssna på allmänhetens röst. Det är ju ändå svenska folket i gemen som får betala anslagen till u-hjälpen via skattsedeln. Jag kan försäkra regeringsledamöterna och riksdagen att de flesta medborgare har ungefär samma uppfattning som vi motionärer. Det förvånar säkert ingen. Man konstaterar ju det faktum att Sverige inte har råd att vara hur generöst som helst, varken med u-hjälpp eller med andra extravaganser. Och låt mig erinra om att ordföranden i Svenska metallindustriarbetareförbundet för några månader sedan yrkade på en större

andel varubistånd i den svenska u-hjälpen för att på så sätt öka möjligheterna att upprätthålla sysselsättningen i Sverige.

De ca 4,5 miljarder kronor av svenska biståndsmedel som i år används för att betala leverantörer i Västtyskland, Japan, USA och andra i-länder torde motsvara en sysselsättning på 15 000 å 20 000 personer.

Det finns anledning att tänka på detta i budgetunderskottets och arbetslöshetens Sverige. Låt oss också göra räknecexperimentet att hälften av dessa 2,5 miljarder blir bundna till svenska varor och tjänster – då skulle upp till 10 000 svenska arbetare och tjänstemän få arbete under ett helt år, svenskar som i dag kanske är arbetslösa. I dag kommer dessa svenska biståndsmedel andra industriländer till godo.

Nog är vi generösa av oss i Sverige.

Jag är, herr talman, övertygad om att en övervägande majoritet av svenska folket skulle vilja ha en annorlunda inriktning på dessa skattemiljarders användning inom u-hjälpens ramar.

Men det är inte nog med att vi är så här generösa i stort. Det finns också anledning att granska hur den bundna biståndsdelen administreras av SIDA.

Riksdagen har ju beslutat att den bundna biståndsdelen skall få – det är innebörden av beslutet – en positiv nettoeffekt på den svenska sysselsättningen och handelsbalansen. Men hur är det i verkligheten?

Vi moderater har i vår motion pekat på riksrevisionsverkets rapport om SIDA:s verksamhet i Indien – ett av de största mottagarländerna när det gäller svenskt bundet bistånd. Indien erhöll från budgetåret 1972/73 fram till budgetåret 1975/76 ca 150 milj. kr. i varubistånd. Till övervägande del har detta varubistånd gått till att finansiera inköp som skulle ha gjorts i Sverige även om inget bistånd givits. Nettoeffekten på den svenska betalningsbalansen av bindningen beräknas därför av riksrevisionsverket för den här tiden ha blivit högst 25 milj. kr., dvs. en sjättedel av det nominella beloppet. Anledningen till detta är att det indiska finansministeriet fritt kan tilldela olika företag den valuta som ställs till förfogande genom det svenska varubiståndet. Därvid tar man i första hand i anspråk den bundna delen vid tilldelningen av valuta för import från Sverige, och detta förfarande tillämpas med SIDA:s välsignelse.

Vi har i vår motion som motivering för förslagen pekat på vad som är andemeningen i riksdagens beslut på området, och med anledning av det har vi lagt fram konkreta förslag som framgår av betänkandet nr 27 från utrikesutskottet.

Vi kan som motionärer glädja oss åt att vi när det gäller våra yrkanden 7 och 8 har fått en positiv skrivning. Vi har – i stället för att som vanligt är här i riksdagen få motionerna avvisade – fått dessa motionsyrkanden besvarade. Det är vi givetvis glada över.

Med tanke på att den tid jag bad om, herr talman, nu är till ända skall jag be att i övrigt få hänvisa till vår motion och till vad som står i betänkandet. Jag yrkar bifall till de reservationer som har avgivits av de moderata ledamöterna av utrikesutskottet.

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

GEORG ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag skall helt kort gå in på avsnittet Stöd till enskilda organisationers biståndsverksamhet. Som framgår av utskottets betänkande nr 27 med anledning av propositionen 100 föreslås i enlighet med SIDA:s äskande en höjning av nämnda bidrag från 90 milj. kr. innevarande budgetår till 110 milj. kr. Jag anser denna höjning vara väl avvägd med hänsyn till de möjligheter organisationerna har att själva följa med i den anskaffning av frivilliga bidrag som vill till. Jag tänker då särskilt på missionerna och motsvarande organisationer.

Av naturliga skäl har jag sympati för den motion som moderata samlingspartiet har väckt beträffande ökning av bidraget med ytterligare 20 milj. kr., inte minst med tanke på det erkännande denna motion ger de humanitära organisationerna och samfunden för deras arbete. Men det skulle, som sagt, ställas större fordringar på de enskilda organisationerna, som ju samlar in sina bidrag på frivillighetens väg, om man gick fortare fram. Med nuvarande regler får ju dessa organisationer i allmänhet själva svara för 20 % av de kostnader som nya projekt innebär. Visserligen har organisationernas egna bidrag ökat på ett föredömligt sätt, men man får kanske ändå här vara litet försiktig. Jag vill därför redan nu yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Låt mig i detta sammanhang också säga några ord om vpk-motionen 1781. Man har där i stort sett samma motiveringar som föregående år då det gäller att koncentrera all verksamhet inom de enskilda organisationerna till de fackliga organisationerna. Det vare mig fjärran att förringa det arbete som utförs av dessa sistnämnda organisationer. Men jag har svårt att förstå varför *en* god sak skall förskjuta en annan. Det är ju i alla fall omvittnat från många håll – och inte minst av SIDA – att hjälpen genom missionerna eller liknande organisationer på ett föredömligt sätt når ned till de allra fattigaste i de länder det gäller. Och såvitt jag har förstått är vi på alla håll eniga om att arbetet bör bedrivas så, att man når de verkligt behövande i större utsträckning och så att mindre andel av anslagen försvinner i administrationsapparaten. I detta sammanhang drar jag mig till minnes ett samtal jag hade i ett u-land med en ambassadtjänsteman, som ideologiskt stod motionärerna mycket nära. Han erkände oförbehållsamt att han mer eller mindre ringaktat missionärernas arbetsinsatser, innan han själv fick tillfälle att på ort och ställe se vilka goda resultat som de kunde uppnå – och ofta med mycket små medel. Detta var möjligt inte minst därför att vederbörande organisationers representanter var besjälade av en glödande iver att hjälpa de allra sämst ställda.

Utskottet har nu liksom tidigare uttalat sin uppskattning av den viktiga roll som de enskilda organisationerna spelar i den svenska biståndsverksamheten, där de utgör ett värdefullt komplement till de övriga stora utvecklingsinsatserna. Missionerna svarade för 46 % och övriga humanitära organisationer för 26 % av anslaget till de enskilda organisationerna under föregående budgetår. Utskottets slutsats är därför ganska naturlig: Man skall inte avhända sig de resurser som dessa organisationer utgör.

Som bekant är innevarande år ett speciellt barnår enligt proklamationen i FN. Några större förändringar i missionernas och andra organisationers

Onsdagen den
2 maj 1979

*Internationellt ut-
vecklingssamarbete
m. m.*

arbete kommer väl detta knappast att innebära där ute på de olika arbetsfälten, eftersom just insatser för att hjälpa barnen ofta har prioriterats på ett föredömligt sätt. Däremot kommer man tydligen, såvitt jag förstår, att beträffande den informativa sidan här hemma lägga ned betydande insatser på att för vårt folk göra klart både vilket ansvar vi har på detta område och vilka behov som finns i tredje världen.

På utbildningssidan intensifierar frivilligorganisationerna sina insatser. Jag upplevde starkt hur fina resultat som kan uppnås på detta område, då jag förra året tillsammans med en del riksdagskamrater besökte några missionsstationer i Centralafrika. På ett ställe möttes vi av 1 200 skolbarn, som tillsammans med sina lärare och rektorer slöt upp för att hälsa oss välkomna till sin bygd. En av landets egna söner berättade då för oss om upprinnelsen till denna skolverksamhet, som f. ö. var under ytterligare utveckling. Den hade börjat på så sätt att en svensk missionär, som samtidigt var visionär, hade färdats förbi där. Han såg då en lärare som satt under ett träd med en del barn runt omkring sig, som han lärde att läsa. Vid hemkomsten till Sverige tog denne missionär kontakt med sin missionsorganisation och även med SIDA. Han lyckades få fram medel och började sedan en undervisningsverksamhet på den här platsen. Vi fick, som sagt, några år senare bevittna det strålande resultatet. 1 200 barn marscherade upp, hälsade oss välkomna och sjöng för oss på planen framför sin skola.

När det gäller utbildningsverksamheten, som drivs av såväl enskilda organisationer som på annat sätt, vill jag gärna som min egen åsikt framhålla att det föreligger behov av ökade insatser i fråga om yrkesutbildning. Sådan utbildning bör ske i större skala än nu. Helt naturligt är alfabetiseringsverksamheten det primära. Det är ju på det området man mest ropar på åtgärder i u-länderna. Alfabetisering är ju grunden till all vidare utbildning. Man kan i de u-länder som tidigare har varit kolonier ibland tyvärr spåra en viss motvilja mot vanligt manuellt arbete. Många elever vill gärna ha utbildning som i det långa loppet syftar till något slags manschettyrke. Det kan vara ett, om man så får säga, dåligt kolonialt arv som de bär på. För all del, också sådan yrkesutbildning behövs, men jag tror att det är mycket viktigt att de ungdomar det gäller så tidigt som möjligt får klart för sig att undervisningen lika väl kan syfta till en förkovran i yrken av andra slag.

Inom Pingstväckelsens u-landshjälp, som jag något känner till, har jag lagt märke till att man t. ex. i ett fiskeprojekt i Bangladesh har åstadkommit en, som jag tycker, mycket fin koppling. De som fick arbeta i projektet fick samtidigt binda sig för att gå i skola, att lära sig läsa och skriva. På så sätt blev det en yrkesutbildning och en alfabetiseringsprocess på samma gång. Jag tror att det är rätt väg, och jag tror att de enskilda organisationerna mer bör uppmärksamma den här sidan.

Herr talman! Jag lovade att hålla mig till den angivna taletiden, så att inte klockan blir över 18.00. Därför skall jag inte fortsätta längre utan säger tack för mig.

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades

Propositioner

1978/79:213 med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen

1978/79:216 om lokalisering av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

§ 7 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:2651 av *Lennart Pettersson*

1978/79:2652 av *Rune Rydén m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:185 om ändring i dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och Schweiz

1978/79:2653 av *Georg Andersson m. fl.*

1978/79:2654 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:203 om Nordiska ministerrådets kulturbudget för år 1980

1978/79:2655 av *Ivar Högström*

med anledning av propositionen 1978/79:207 om förvärv av aktier i Södra Skogsägarna AB och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB

1978/79:2656 av *Jan Bergqvist och Lennart Pettersson*

1978/79:2657 av *Erik Hovhammar och Marianne Karlsson*

1978/79:2658 av *Stig Josefson m. fl.*

1978/79:2659 av *Göthe Knutson m. fl.*

1978/79:2660 av *Karl Leuchovius m. fl.*

1978/79:2661 av andre vice talmannen *Tage Magnusson m. fl.*

1978/79:2662 av *Olof Palme m. fl.*

1978/79:2663 av *Per Olof Sundman och Sven Johansson*

1978/79:2664 av *Ingegerd Troedsson m. fl.*

1978/79:2665 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:210 om ändrad företagsbeskattning

1978/79:2666 av *Sten Svensson och Karl Leuchovius*

med anledning av propositionen 1978/79:216 om lokalisering av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen

§ 8 Anmälan av interpellationer

Nr 135

Onsdagen den
2 maj 1979

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

Anmälan av interpellationer

den 27 april

1978/79:181 av *Jan Bergqvist* (s) till statsrådet Birgit Rodhe om tillsynslärarnas arbetssituation:

Skolan är samhällets största insats för barn och ungdom. Drygt en miljon elever går i grundskolan. Skolan är också arbetsplats för mer än 100 000 vuxna. Därför är det oroande med de allt flera rapporterna om allvarliga brister i arbetsmiljön för såväl elever som personal.

Arbetssituationen skiftar från skola till skola, men särskilt i en del storstadsskolor föreligger ett akut behov av extra statliga insatser. En grupp som arbetar under mycket pressande förhållanden är tillsynslärarna.

En tillsynslärare är biträdande skolledare och skall som sådan vara rektors ersättare på annexskolor. I arbetsuppgifterna ingår att

- svara för ordningen vid skolenheten
- sköta expeditionsgöromål
- ansvara för byggnader och skyddsanordningar
- informera nyanställd personal
- skaffa vikarier
- inköpa, registrera och demonstrera läromedel
- vara värd för besökande av olika kategorier
- organisera skolans miljöarbete
- vara personal- och elevvårdare
- hålla föräldrakontakter, ofta i ordningsfrågor
- utreda och till polis och skolförvaltning anmäla inbrott och vandalisering
- ha ansvar för brandskyddsövningar, vaktschema, bespisningsschema, skolskjutsar, trafiksäkerheten, speciella arrangemang som t. ex. läsårsavslutningar, fördelning av lokaler samt att information från rektor och förvaltning når personalen.

För dessa och en del andra arbetsuppgifter har de flesta av Sveriges tillsynslärare ingen nedsättning av undervisningsskyldigheten utan endast arvode. Det säger sig självt att detta i många fall måste innebära en helt orimlig arbetsbörda. Hur skall personalen vid skolorna på sådana villkor åstadkomma en lugn och trygg arbetsmiljö som hos alla elever grundlägger goda kunskaper och en god social utveckling?

Jag ber därför att till statsrådet Birgit Rodhe få ställa följande frågor:

Är skolministern fullt medveten om tillsynslärarnas pressande arbetssituation?

Vilka politiska slutsatser drar skolministern i så fall?

Onsdagen den
2 maj 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

1978/79:182 av *Georg Danell* (m) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra utförsäljning av svenska fartyg, m. m.:

Svensk sjöfart har alltsedan 1976 befunnit sig i en kris. För tre år sedan omfattade den svenska handelsflottan ca 12,5 milj. ton d.w., och den var då som störst. Samtidigt började problemen hopa sig över de flesta svenska rederierna. De stora oljebolagen återlämnade tankfartygen som fullgjort sina transportengagemang efter Mellanösternkriget 1973. Fartygen sattes antingen i trampfart till frakter som täckte bränslekostnaden men inte mycket mer, eller också lades de upp.

Fram till 1978 behöll rederierna sina fartyg in i det längsta, eftersom försäljningar kunde medföra att ytterligare kapital fick läggas till försäljningspriset på grund av att priserna låg långt under de aktuella lånen.

Under 1978 accentuerades sjöfartskrisen. Fartygsförsäljningar blev i flera fall enda utvägen, vilket medförde att flera rederier helt enkelt försvann. Från den 1 januari 1976 till den 1 juli 1979 beräknas således den svenska handelsflottan när det gäller fartyg större än 13 000 ton d.w. ha minskat från 139 till ungefär 70 stycken. Åderlåtningen har drabbat såväl tank- som bulkfartyg. På ett par år har handelsflottan halverats och antalet anställda sjunkit från närmare 25 000 till 15 000.

Under sommaren 1978 arbetades fram ett åtgärdspaket för framför allt Saléns och Broströms. Riksdagen antog under senhösten förslaget, som gav dessa rederier andrum en bit in på 1980-talet. Jämte utarbetandet av detta paket var det täta överläggningar med representanter för sjöfartsnäringen för att även på andra sätt lösa akuta men också mer långsiktiga problem.

Sedan riksdagsbeslutet fattades i december 1978 tycks dock aktiviteten på sjöfartspolitikens område ha mattats. Den sjöfartspolitiska utredningen, som tillsattes av trepartiregeringen 1977, har presenterat förslag, men regeringen valde att inte lägga fram någon proposition i avvaktan på det sjöfartspolitiska programmet. I brist på åtgärder ökar nu oron inom näringen i takt med nya utförsäljningar av fartyg.

Orsakerna till krisen inom sjöfartsnäringen är många. Efter 1973 blev världstonnaget i förhållande till efterfrågan för stort. Omstrukturering av branschen blev nödvändig. Detta drabbade naturligtvis en förhållandevis stor sjöfartsnation som Sverige. Det faktum att 90 % av det svenska handels-tonnaget sysselsätts i trafik mellan utrikes länder understryker detta förhållande. Därutöver arbetar svensk sjöfart på andra villkor jämfört med många andra handelsflottor. Besättningskostnaderna har mer än fördubblats sedan 1974. I dag kostar exempelvis besättningen på ett medelstort svenskt fartyg med drygt 30 mans besättning ungefär dubbelt så mycket som en engelsk besättning. Möjligheterna att använda bekvämlighetsflagg för att sänka kostnaderna är starkt begränsade och är därmed ingen utväg. Återstår endast att ytterligare höja en redan hög kunskapsnivå hos svenskt sjöfolk. Givetvis kan rationaliseringar av sjöfartsnäringen fortsätta, men mycket har redan gjorts, vilket betyder att några stora vinster knappast kan göras med sådana åtgärder.

Svensk sjöfart är betydelsefull för samhällsekonomin. Fraktinkomsterna på trafiken mellan främmande länder uppgår till drygt 7 miljarder. Sjöfarten är Sveriges fjärde exportnäring. Därutöver skall understrykas beredskapsnyttan av att ha transporter av egna varor på egen köl.

En blygsam nivå på sjöfarten skulle riskera försämrade möjligheter för övrigt näringsliv att exportera till konkurrenskraftiga priser, eftersom en svag transocean trafik medför omlastningar av varor från Sverige på kontinentens hamnar.

Regeringen har i olika sammanhang hänvisat till att det nu arbetas fram ett sjöfartspolitiskt program i kanslihuset. Detta lär vara klart i sommar för att eventuellt resultera i riksdagsbeslut i höst. Även om detta tidsprogram skulle hålla krävs dock ett intensivt arbete tillsammans med representanter för sjöfartsnäringen i syfte att undanröja akuta problem men också bädda för ett väl förankrat långsiktigt beslut. Dessutom bör alla åtgärder vidtas för att söka försälja svenskt sjöfartskunnande till andra länder som är i färd med att bygga upp en egen handelsflotta.

Med anledning av vad som anförts hemställer jag att till kommunikationsministern få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att i avvaktan på det s. k. sjöfartspolitiska programmet förhindra ytterligare utförsäljningar av svenska fartyg?
2. På vilken nivå anser statsrådet att gränsen går för vad som kan accepteras som minsta möjliga handelsflotta?
3. I vilken utsträckning bedömer statsrådet att svenskt sjöfartskunnande kan säljas till andra länder?

§ 9 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 april

1978/79:518 av *Carl Lidbom* (s) till handelsministern om bättre skattekontroll:

I januari 1978 gjorde generaltullstyrelsen en framställning till dåvarande handelsministern om åtgärder som skulle innebära bl. a. förbättrade möjligheter att kontrollera att näringsidkare med utlandsaffärer erlägger skatt enligt gällande lagstiftning. Förslaget, som remissbehandlats, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av bl. a. JK, RÅ, datainspektionen, SCB, riksrevisionsverket, riksskatteverket, SPK, kommerskollegium och jordbruksnämnden. Därefter har ett år förflutit utan att någonting hänt.

Min fråga till handelsministern är:

Varför är regeringen ointresserad av att åstadkomma en bättre skattekontroll?

Onsdagen den
2 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

1978/79:519 av *Stina Eliasson* (c) till arbetsmarknadsministern om förmedlingsverksamheten för kulturarbetare:

Med hänvisning till den osäkerhet och den oro som uppstått bland artister och arrangörer efter ingripande från AMS angående arbetsförmedling på kulturarbetarområdet ber jag att till arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att tillmötesgå musikers och andra kulturarbetares önskemål om och behov av en praktiskt fungerande förmedlingsverksamhet?

1978/79:520 av *Stina Eliasson* (c) till kommunikationsministern om antalet uppkörningsställen för körkortsprov:

Trafiksäkerhetsverket har enligt uppgift dragit in eller avser att dra in möjligheterna för körkortselever i Bräcke och Hammarstrand att på hemorten avlägga körkortsprov. I stället skall dessa elever hänvisas till Sollefteå för att där avlägga körkortsprov. Såväl i Bräcke som i Hammarstrand finns körskolor, och enligt nu rådande förhållanden kommer besiktningsman ut till dessa orter vid uppkörning.

Trafiksäkerhetsverkets beslut innebär en centralisering, som skulle få stora konsekvenser för körkortseleverna. Enligt uppgift skulle en väsentlig merkostnad drabba eleverna.

Avser statsrådet att ta sådana initiativ när det gäller körkortselever, att dessa garanteras möjlighet att även i framtiden få avlägga fullständigt körkortsprov i hemorten?

1978/79:521 av *Arne Andersson* i Ljung (m) till statsrådet Carl Tham om avverkningen av skog för dragning av kraftledningar:

Det torde nu vara klart att starten av kärnkraftorer, utöver dem som nu är i drift, kommer att bli föremål för folkomröstning. Vissa arbeten kring anläggningarna har ännu inte påbörjats. Så är fallet beträffande vissa kraftledningsbyggen. I många fall måste betydande arealer skog avverkas för dessa kraftledningsdragningar.

Av naturliga skäl berör dessa ledningsgator skog i alla åldrar. Således kommer betydande andel skog i växande åldrar att bli föremål för avverkning. Med hänsyn till den väntade folkomröstningen bör avverkningen av skog, i avvaktan på folkomröstningens resultat, rimligen inte nu fullföljas.

Avser statsrådet att ge sådana direktiv till statens vattenfallsverk att avverkning av skog för kraftledningsdragning inte kommer att ske innan folkomröstning i energifrågan ägt rum?

1978/79:522 av *Arne Magnusson* (c) till jordbruksministern om Växjö och Linköpings stifts markförvärv:

Onsdagen den
2 maj 1979

*Meddelande om
frågor*

I slutet av år 1978 träffade domänverket och Mo och Domsjö AB avtal om överlåtelse av bolagets hela innehav av skogsmark inom Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Östergötlands län, totalt ca 13 750 ha till domänverket. Enligt uppgift har det nu träffats ett avtal mellan Växjö och Linköpings stift å ena sidan och Munksjö Bruk AB, Jönköping, och Holmens Bruk AB, Norrköping, å andra sidan om en överlåtelse av ca 6 000 ha skogsmark. Överlåtelsen skall enligt uppgift ske före den nya jordförvärvslagens ikraftträdande den 1 juli 1979.

Växjö stift har dessutom planer på att köpa ytterligare mark genom köp av lant- och skogsfastigheter av enskilda ägare.

Med anledning av att dessa köp äger rum med bara något halvårs mellanrum inom samma område, där marken eljest väl behövs för komplettering av det enskilda lant- och skogsbruket, vill jag ställa följande frågor till statsrådet Eric Enlund:

1. Avser regeringen så här omedelbart före det att den nya jordförvärvslagen skall träda i kraft godkänna Växjö och Linköpings stifts köp av mark?

2. Om sådant godkännande ges, kommer regeringen då att ställa krav på köparna att dessa skall ställa lika mycket mark till lantbruksnämndernas förfogande för nödvändig komplettering av det enskilda lant- och skogsbruket i regionen?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert